

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Marius Svoboda

**Místní referendum
v evropském prostoru**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Svoboda, Ph.D.

Katedra: Katedra správního práva a správní vědy

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 27. 8. 2020

Vysoká škola: Univerzita Karlova
Katedra: Katedra správního práva a správní vědy

Fakulta: Právnická

Zadání diplomové práce **(diplomový úkol)**

Jméno a příjmení studenta: **Marius Svoboda**

Kontaktní údaje:

vedoucí katedry doc. JUDr. Helena Prášková, CSc. přijal(a) téma Vaší diplomové práce:

Místní referendum v evropském prostoru

Vedoucím Vaší diplomové práce byl(a) určen(a): **JUDr. Petr Svoboda, Ph.D.**

Dostavte se do 60 dnů od doručení tohoto zadání k vedoucímu diplomové práce na první konzultaci. Na této konzultaci předložte návrh bližšího zaměření práce (s osnovou) a seznam výchozí literatury.

Termín zadání práce: 25.2.2020

Termín odevzdání práce: dle studijních předpisů

Další sdělení: Podmínky vypracování a obhajoby diplomové práce jsou upraveny v zákoně č. 111/1998 Sb., o vysokých školách v platném znění (§ 46 odst. 3), ve Studijním a zkušebním řádu Univerzity Karlovy (čl. 9 odst. 6), v čl. 40 až 47 Pravidel pro organizaci studia na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a v opatření děkana Právnické fakulty Univerzity Karlovy č. 17/2017.

doc. JUDr. Helena Prášková, CSc.
vedoucí katedry

prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.
děkan

V Praze dne 25.2.2020

Osobně převzal dne

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval panu JUDr. Petru Svobodovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce, jakožto i své rodině, přátelům a blízkým za vytrvalou a úpěnlivou podporu během mého studia.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce má 216 007 znaků (tj. 120 normostran) vlastního textu včetně mezer a poznámek pod čarou, bez bibliografie a příloh (tedy kapitoly *0 Úvod* až *7 Závěr*).

Marius Svoboda

V Praze dne 27. srpna 2020

Abstrakt

Diplomová práce *Místní referendum v evropském prostoru* nabízí ucelený přehled právní úpravy institutu místního referenda v jednotlivých evropských státech. Ve čtyřech částech věnovaných střední, jižní, západní a severní Evropě seznamuje s úpravou tohoto institutu v tamních právních řádech i srovnání jednotlivých řešení nejen s úpravou českou, ale mezi evropskými státy navzájem. Detailně se věnuje jednotlivým aspektům místního referenda, mezi nimi jeho vyhlášení, závaznosti či možnosti lidové iniciativy.

Klíčová slova

Místní referendum, lidová iniciativa, plebiscit, Evropa, vypsání referenda, závaznost referenda, přímá demokracie

Abstract

The diploma thesis *Local Referendum in the European Area* offers a comprehensive overview of the legal regulation of the institute of local referendum in individual European countries. In four parts devoted to Central, Southern, Western and Northern Europe, it introduces the regulation of this institute in the local legal systems and compares individual solutions not only with the Czech regulation, but across all European states. It deals in detail with individual aspects of the local referendum, including its announcement, binding force and the possibility of a popular initiative.

Keywords

Local referendum, popular initiative, plebiscite, Europe, referendum call, referendum binding, direct democracy

Obsah

0	Úvod	6
1	Pojem místního referenda	7
2	Střední Evropa	8
2.1	Česká republika	8
2.2	Slovenská republika	16
2.2.1	Předmět místního referenda a jeho vyhlášení	16
2.2.2	Historický vývoj	17
2.2.3	Platnost a závaznost místního referenda	19
2.2.4	Příklady z praxe	19
2.3	Spolková republika Rakousko	20
2.3.1	Dolní Rakousy	22
2.3.2	Horní Rakousy	28
2.3.3	Burgenland	34
2.3.4	Vídeň	41
2.4	Polská republika	42
2.5	Maďarská republika	54
2.5.1	Předmět a vyhlášení místního referenda	54
2.5.2	Platnost a závaznost místního referenda	57
2.5.3	Procesní úprava	57
2.5.4	Opravné prostředky	59
2.5.5	Příklady z praxe	59
3	Jižní Evropa	61
3.1	Slovenská republika	61
3.1.1	Platná právní úprava	61
3.1.2	Proces referenda	62
3.1.3	Rozsah působnosti	66

3.2	Itálie	68
4	Západní Evropa.....	69
4.1	Spolková republika Německo	69
4.1.1	Svobodný stát Bavorsko	71
4.2	Francouzská republika	73
4.3	Belgické království	76
4.4	Španělské království	81
5	Severní Evropa	84
5.1	Dánské království	85
5.2	Norské království.....	90
5.3	Švédské království	90
5.3.1	Příklady z praxe	94
5.4	Finská republika.....	98
5.4.1	Příklady z praxe	101
6	Srovnání užívaných řešení.....	108
6.1	Název institutu místního referenda	108
6.2	Rok zavedení institutu místního referenda	109
6.3	Způsob právní úpravy	111
6.4	Míra obecnosti zákonné úpravy	112
6.5	Možnosti iniciace místního referenda.....	113
6.6	Míra závaznosti.....	115
6.7	Platnost místního referenda.....	117
6.8	Osoby oprávněné hlasovat	118
6.9	Volební orgány	120
7	Závěr.....	122
	Seznam zkratk.....	124
	Seznam obrázků.....	126

Seznam tabulek.....	127
Seznam grafů	128
Seznam literatury.....	129
Seznam elektronických zdrojů.....	131
Seznam právních předpisů.....	135

0 Úvod

Místní referendum je tradičním institutem správního práva umožňujícím občanům obce jako základního společenství přímo se podílet na jejím chodu a správě věcí veřejných. Zastupitelská demokracie na lokální úrovni formující se v dnešní České republice již od roku 1849 je klíčovým prvkem aktivizace občanů. Nicméně i taková forma obecní správy má své limity. V klíčových otázkách, které si zaslouží větší pozornost obyvatelstva, proto lze v řadě evropských států na místní úrovni využít institutů přímé demokracie, mezi něž patří právě všelidové hlasování – místní referendum – ať už pouze poradní, či naopak závazné, v omezeném okruhu otázek, nebo s širokou působností.

Předkládaná práce si klade za cíl představit v ucelené podobě podobu místních referend dle platné právní úpravy v evropském prostoru. S ohledem na omezený rozsah této práce však bohužel nemůže nabídnout pohled do všech států Evropy, ve kterých právní řád institut místního referenda v určité podobě zná. Text proto seznámí s pojetím místního referenda pouze ve vybraných zemích a v případě federací na úrovni členských zemí federace.

Platnou právní úpravu je třeba uvést s ohledem na společné klíčové znaky jako je závaznost místního referenda, jeho vynutitelnost, způsob vyhlášení či rozsah otázek, kterými se může zabývat. Díky zpracování těchto znaků lze nabídnout přehledné srovnání právní úpravy napříč Evropou.

Za klíčovou lze považovat formu, kterou jsou čtenáři poznatky předkládány. Čtivý text doplněný řadou obrazových materiálů usilující se vyhnout formální strohosti má za cíl téma přiblížit i čtenáři, který se o problematiku místního referenda pouze zajímá a hledá informace, jež mu usnadní orientaci v tomto tématu.

1 Pojem místního referenda

Místní referendum je právním institutem umožňujícím přímé zapojení občanů do rozhodování na úrovni obcí. Jedná se o nástroj tzv. přímé demokracie.¹ Označit jej můžeme také jako lidové hlasování na lokální úrovni. Místní referendum je třeba odlišit od institutů plebiscitu a lidové iniciativy.

Za institut přímé demokracie můžeme místní referendum považovat v případě, kdy jej má právo vyvolat svojí iniciativou zákonem stanovený počet občanů za dále stanovených podmínek. O nástroj přímé demokracie by se nejednalo v případě, že hlasování pouze ad hoc potvrzuje rozhodnutí obecního orgánu z jeho vůle. Takové hlasování spočívající ve veřejném souhlasu s usnesením voleného orgánu bývá označováno jako *plebiscit*. V praxi se dnes však mezi termíny referendum a plebiscit příliš nerozlišuje. Pro účely této práce proto budou pod pojmem místního referenda rozebrána hlasování, která jsou místním referendem i plebiscitem ve výše uvedeném smyslu obou termínů.

V případě *lidové iniciativy* se jedná o právní institut umožňující veřejnosti formulovat návrh právního předpisu, o kterém se následně hlasuje.²

Na základě výše uvedeného můžeme rozpoznat u místního referenda následující pojmové znaky:

- všeobecné lidové hlasování,
- probíhající na komunální úrovni,
- rozhodující o otázce navržené občany
- a vyvolané na základě jejich projevené vůle.

Napříč Evropou pak v jednotlivých právních řádech můžeme pozorovat různou míru závaznosti výsledku referenda a jeho vynutitelnosti.

¹ Občanské aktivity. Ministerstvo vnitra ČR [online]. Praha: MVČR, 2020 [cit. 2020-08-14]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obcanske-aktivity-118893.aspx>

² Pokusem o uzákonění „lidové zákonodárné iniciativy“ v České republice byl návrh ústavního zákona zveřejněný jako sněmovní tisk č. 149 v roce 1997.

2 Střední Evropa

Ze střeoevropské právní úpravy, která v Polsku, na Slovensku i v Maďarsku je stejně jako v České republice zakotvena na celostátní úrovni v podobě národního zákona o místním referendu, vystupuje pouze Rakousko sestávající z devíti spolkových zemí, jež místní referendum upravují individuálně a často dokonce odlišně pro obce a města.

Na území České republiky, Slovenska, Polska i Maďarska rovněž můžeme vysledovat poměrně podobný způsob úpravy řady prvků místního referenda. Současně se ale i v některých ohledech tyto právní úpravy odlišují, například v Polsku a na Slovensku lze oproti zbylým dvěma státům využít místního referenda vyvolaného na základě žádosti občanů k odvolání samosprávného orgánu či zástupce.

Naopak polská úprava s českou má společnou existenci místního referenda při rozdělení stávající obce na dvě nové.

2.1 Česká republika

V tuzemském právním řádu je uzákoněno referendum pouze na místní úrovni, pomineme-li Referendum o přistoupení České republiky k Evropské unii, které proběhlo na základě ústavního zákona č. 515/2002 Sb. V souvislosti s tímto zákonem bylo do Ústavy České republiky doplněno tzv. euronovelou ustanovení článku 10a odst. 2, které umožňuje vyhlásit na základě přijatého ústavního zákona referendum o ratifikaci mezinárodní smlouvy přenášející některé pravomoci orgánů České republiky na mezinárodní organizaci či instituci ve smyslu odstavce 1 tohoto článku.

Místní referendum pak upravuje samostatný zákon podobně jako v řadě dalších evropských států, kterým je v tomto případě zákon č. 22/2004 Sb., o místním referendu (dále jen „český zákon o místním referendu“). Tento zákon není ale první úpravou místního referenda v Česku. Přijat byl 23. ledna 2004 s účinností od 1. února 2004, tedy pouze s týdenní legisvakanční lhůtou, čímž nahradil předchozí zákonnou úpravu obsaženou v zákoně o volbách do zastupitelstev v obcích a o místním referendu z roku 1992³. Institut místního referenda tak nalezneme v českém právním řádu srovnatelně

³ ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 298/1992 Sb., zákon České národní rady o volbách do zastupitelstev v obcích a o místním referendu. In: *Sbírka zákonů*. Praha, 1992, částka 62. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=298&r=1992>

dlouhou dobu jako ve Finsku, Slovinsku, Itálii některých rakouských spolkových zemích a přirozeně i na Slovensku. Obecně můžeme hovořit o vzestupu místního referenda v Evropě v 90. letech a následně doplnění zákonných úprav ve zbytku evropských států po roce 2000 až do současnosti.

Nový český zákon o místním referendu z roku 2004 řešil především odstranění některých problémů, které vyplynuly v průběhu let z předešlé úpravy. Mezi ně patřila nemožnost vyvolání místního referenda obecním zastupitelstvem⁴ či nedostatečná soudní ochrana správním soudnictvím.

Na základě úpravy z roku 2004 se české místní referendum, které může být při splnění zákonem daných podmínek platné a závazné, může konat v obcích, respektive městských a městech, rovněž v městských částech či obvodech a také na území Hlavního města Prahy.⁵ Právě hlavní město má rovněž faktické postavení kraje, proto je důležité jeho doslovné uvedení v zákoně.

Předmět referenda

Místní referendum může v České republice podobně jako v jiných evropských státech řešit otázky spadající do samostatné působnosti obcí.⁶

Předmětem českého místního referenda nemohou být otázky zabývající se:

- obecními financemi, tedy místními poplatky⁷ a rozpočtem obce či statutárního města;
- zřízením či zrušením obecních orgánů a dále o jejich vnitřním uspořádání;
- otázkou odvolání starosty (primátora), jejich zástupců, rady obce či její části či zastupitelstva jako celku i části, na rozdíl od zemí jako je Slovensko, kde je uzákoněna přímá volba starosty, či dále kupříkladu sousední Polsko;
- věcmi, které jsou protiprávní;
- věcmi, které mají být rozhodnuty ve zvláštním řízení;
- uzavíráním veřejnoprávních smluv v oblasti přenesené působnosti;

⁴ srov. § 8 zákona č. 22/2004 Sb. a § 11 zákona č. 298/1992 Sb.

⁵ § 1 českého zákona o místním referendu

⁶ § 6 českého zákona o místním referendu

⁷ Ve smyslu terminologie finančního práva se jedná spíše o místní daně, jelikož u nich neexistuje protiplnění, které je pojmovým znakem poplatků.

- schvalování nových či změnových obecně závazných vyhlášek obce;
- a především také neuplynulo-li od platného rozhodnutí o téže věci v předešlém referendu více než 24 měsíců.⁸

Vyhlášení místního referenda

Místní referendum může být v České republice vyhlášeno obdobně jako v jiných státech, které vedle místního referenda mají uzákoněnou i lidovou iniciativu, na základě usnesení obecního zastupitelstva či na základě petice občanů žádající o vyhlášení místního referenda.⁹ Obdobně prakticky všem státům Evropy, jejichž právní řády upravují lidovou iniciativu na obecní úrovni, která může vést i k vyhlášení místního referenda, rozhoduje o vyhlášení referenda při předložení zmíněné petice o vyhlášení zastupitelstvo. Pokud tak ale zastupitelstvo neučiní, může následovat často zdoluhavý proces aplikace různých opravných prostředků, odstraňování vad návrhu, úkonů činěných přípravným výborem zastupitelstva, obecním zastupitelstvem či úřadem a dále rozhodnutí správních soudů.

Zmíněný návrh, který bývá často označován jako petice za vyhlášení místního referenda, podává tzv. přípravný výbor referenda, který sestává z nejméně tří oprávněných osob.¹⁰ Přípravný výbor kromě návrhu uspořádat místní referendum také deleguje členy volebních komisí, je aktivně legitimován obrátit se na správní soud s návrhem na vyhlášení referenda, či že jeho návrh nemá vady, pokud tak obecní úřad či orgány obce tvrdí. Dále může přípravný výbor referenda napadnout soudní cestou výsledek místního referenda, konkrétně požadovat neplatnost hlasování či neplatnost rozhodnutí z něj vzešlého.

Návrh přípravného výboru na vyhlášení místního referenda musí ze zákona zahrnovat následující náležitosti:

- označení místa (viz výše), ve kterém má být místním referendem vyhlášeno;
- návrh otázky nebo otázek pro místní referendum;
- zdůvodnění;
- odhad předpokládaných nákladů na konání místního referenda;
- identifikace zmocněnce, který patří mezi členy přípravného výboru;

⁸ § 7 českého zákona o místním referendu

⁹ § 8 českého zákona o místním referendu

¹⁰ § 9 odst. 1 českého zákona o místním referendu

- identifikace členů přípravného výboru, tedy jejich jména a příjmení i datum narození, místo trvalého pobytu a jejich vlastnoruční podpisy
- a také coby přílohu podpisovou listinu s očíslovanými podpisovými archy.

Náležitosti samotné podpisové listiny tvořené jednotlivými archy upravuje § 11 českého zákona o místním referendu. Podle něj musí každý podpisový arch obsahovat znění otázky, o které se má v referendu rozhodovat, označení místa tedy obce apod., ke kterému se vztahuje a dále identifikaci členů přípravného výboru i poučení pro podpisující podporovatele návrhu na vyhlášení referenda ve znění: „Ten, kdo podepíše vícekrát tentýž návrh na konání místního referenda nebo kdo podepíše podpisovou listinu, ač není oprávněnou osobou podle zákona o místním referendu, nebo kdo v podpisové listině uvede nepravdivé údaje, dopouští se přestupku, za který mu může být uložena pokuta do výše 3 000 Kč.“¹¹

Pro vyhlášení referenda na základě návrhu petičního výboru je zapotřebí podpory alespoň od:

- 30 % oprávněných voličů v obcích do 3 tisíc obyvatel,
- 20 % oprávněných voličů v obcích do 20 tisíc obyvatel,
- 10 % oprávněných voličů v obcích do 200 tisíc obyvatel
- a 6 % oprávněných voličů v obcích s více než 200 tisíci obyvateli.¹²

Průběh místního referenda

Voličem oprávněným rozhodovat v místním referendu je volič oprávněný volit do obecního zastupitelstva obdobně jako v jiných evropských státech.¹³ Hlasování v místním referendu probíhá v jednom dni.

Samotnému referendu musí předcházet informování oprávněných voličů. Starosta je proto povinen nejpozději patnáct dnů před konáním místního referenda zveřejnit způsobem v místě obvyklým informace pro oprávněné voliče a to včetně otázek položených v referendu a adres hlasovacích místností, popř. územního vymezení jednotlivých volebních okrsků. Dále starosta upozorní na povinnosti voličů spojené

¹¹ § 11 odst. 1 českého zákona o místním referendu

¹² § 8 odst. 2 českého zákona o místním referendu

¹³ ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí. In: *Sbírka zákonů*. Praha, 2001, částka 178. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=491&r=2001>

s průběhem místního referenda jako prokázání se dokladem totožnosti před samotným hlasováním. Informace pro voliče se zveřejňují případně i v jazyce jazykové menšiny, která je v obci přítomna, podmínkou však je, že se k této cizojazyčné národnosti při posledním sčítání lidu hlásilo alespoň 10 % z obyvatel obce.¹⁴

Podobně jako v Polsku se v obcích zřizují pro organizaci průběhu referenda dva stupně volebních komisí: okrsková a místní. Pouze v případě statutárních měst působí ještě komise městská.¹⁵ Komise vykonávají úkoly stanovené §§ 18 až 20 českého zákona o místním referendu. Komise jsou nejméně čtyřčlenné a jejich členem mohou být jen osoby oprávněné volit, u kterých nenastala překážka pro výkon volebního práva v referendu.¹⁶

I na tomto místě se nabízí srovnání s Polskou republikou, kde při referendu působí okrskové a územní komise, které můžeme srovnávat s českými okrskovou a místní. Polská územní komise se skládá ze šesti až šestnácti členů, obvodní ze šesti až deseti.¹⁷ Oproti české úpravě tak je nejen stanovena horní hranice pro počet členů komisí, ale také vyšší spodní hranice.

České místní referendum se může konat souběžně s volbami do zastupitelských orgánů. Nejen, že je však umožněn souběh a pro obě hlasování zasedají stejné komise ve stejných volebních místnostech, společná je ale i volební urna.¹⁸ Oproti řadě evropských států, ve kterých není umožněno ani souběžné konání více hlasování se jedná o poměrně výrazný rozdíl. I v případě, že referendum probíhá samostatně, užije se stejných volebních okrsků jako ve volbách.¹⁹

Seznam osob oprávněných k hlasování se nezveřejňuje, ale je předán jednotlivým okrskovým komisím.²⁰

¹⁴ § 31 českého zákona o místním referendu

¹⁵ § 17 českého zákona o místním referendu

¹⁶ § 21 odst. 1 českého zákona o místním referendu

¹⁷ Srov. čl. 50 odst. 2 polského zákona o místním referendu

¹⁸ § 27a odst. 6 českého zákona o místním referendu

¹⁹ § 28 českého zákona o místním referendu

²⁰ § 29 českého zákona o místním referendu

Ve vztahu ke kampani k místnímu referendu platí pouze omezení ve formě zákazu vedení kampaně v objektu, ve které se hlasuje, v den hlasování. Ze strany obce je pak možno vyhradit pro informování voličů vybranou plochu.²¹

Pro hlasovací lístky platí, že na každém z nich musí být uvedeno:

- text „místní referendum“ a dále identifikace obci či její části, ve které se místní referendum koná;
- den konání hlasování
- otázka, či otázky předkládané v referendu, v případě vícero otázek pak číslované;
- nalevo pole „ano“, vpravo pole „ne“ s rámečkem.

Všechny hlasovací lístky musí být tytéž podoby. Zákon neupravuje povinnost jednostranného hlasovacího lístku.

Výsledky hlasování

Na začátku sčítání výsledku se nejprve zapečetí nepoužité hlasovací lístky a obálky. Až poté může být otevřena hlasovací urna.²² Za neplatné se považují volební lístky, které:

- nebyly vydány obcí nebo statutárním městem dle zákona
- nebo nejsou v úřední hlasovací obálce.²³

Odevzdaný hlas je neplatný a nemůže být započten, pokud je v obálce více lístků, bylo zvoleno více možností u jedné otázky nebo byl lístek označován jiným než zákonem stanoveným způsobem. Na rozdíl od jiných právních úprav místního referenda v zahraničí, zákon v prvním případě nerozlišuje mezi možnostmi více vložených lístků s jedním druhem odpovědi a s různými odpověďmi, kdy v případě, že jsou zvoleny shodné odpovědi na všech lístcích, započtou se jako jeden hlas. Takové opatření může být ku prospěchu věci a zvýšit míru počtu konaných závazných referend.

²¹ § 32 českého zákona o místním referendu

²² § 41 odst. 2 českého zákona o místním referendu

²³ § 41 odst. 5 českého zákona o místním referendu

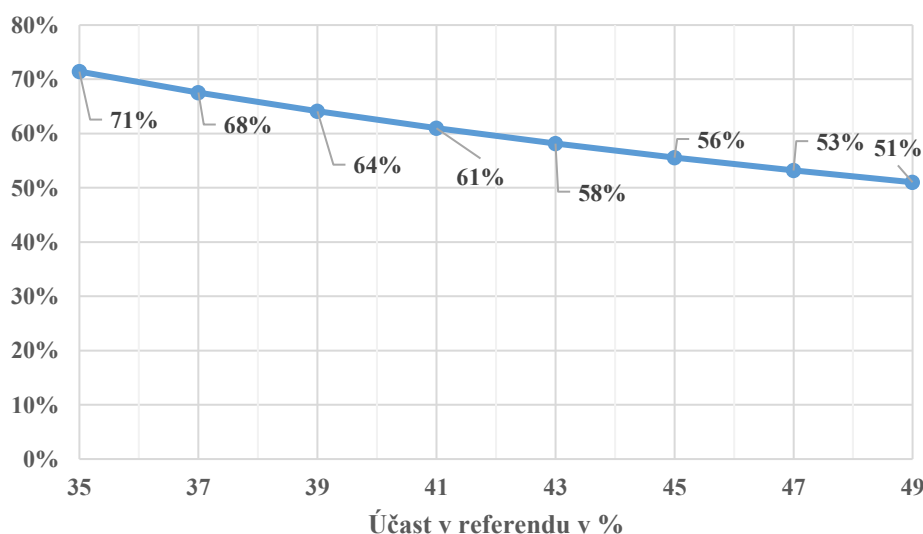
Platnost a závaznost místního referenda

Za platné je v Česku považováno místní referendum, kterého se zúčastnilo alespoň 35 % oprávněných voličů podle § 48 zákona o místním referendu, u kterého současně platí, že nebylo následně prohlášeno správním soudem neplatným podle § 58 českého zákona o místním referendu (viz dále).

K závaznosti výsledku referenda je zapotřebí, aby pro něj hlasovala nadpoloviční většina voličů, kteří odevzdali platný hlasovací lístek, nejméně však 25 % z celkového počtu oprávněných voličů. Výsledek, kdy jedna z možností v referendu uspěje těsnou nadpoloviční většinou, bude proto postačovat k závaznosti referenda až při účasti vyšší než 50 % oprávněných voličů. V případech s nižší účastí bude zapotřebí výraznějšího rozdílu ve výsledcích pro jednotlivé možnosti, aby bylo referendum závazné. Proto by v případě minimální možné 35 % účasti nutné pro případnou závaznou referenda muselo být alespoň 71,5 % platných hlasů pro jednu z možností, aby bylo referendum závazné.

Následující graf č. 1, znázorňuje, kolik procent hlasů se musí vyslovit pro vítěznou možnost při dané účasti (vodorovná osa X) v procentech, aby bylo referendum závazné. Údaje pro účast pracují s minimální účastí coby nejnižší hodnotou na ose, kdežto maximální hodnota na ose je tvořena účastí, při které již stačí i těsná nadpoloviční většina hlasů k závaznosti referenda.

Graf č. 1: Nutný výsledek referenda pro jeho závaznost při dané účasti

Vzejde-li z místního referenda platné a závazné rozhodnutí, je jím zastupitelstvo obce, města či statutárního města vázáno.²⁴ V případě, že by zmíněné samosprávné útvary závazný výsledek nerespektovaly, nabízí se možnost využití opravných prostředků.

Opravné prostředky a soudní ochrana

Současná právní úprava v Česku nabízí v otázkách místního referenda možnost soudní ochrany či jiných opravných prostředků ve vícero oblastech.

V případě porušení § 49 nařizujícího zastupitelstvu zmíněných samosprávných celků respektovat závazný výsledek místního referenda se lze na základě úpravy v zákoně o obcích²⁵ obrátit na krajský úřad, který vyzve k nápravě a pokud ani poté není závaznost rozhodnutí vzešlého z referenda, může v krajním případě ministerstvo vnitra rozpustit zastupitelstvo.

Navrhovatel referenda je dále chráněn ustanovením § 57, které umožňuje obrátit se na správní soud v případě, když zastupitelstvo o návrhu na konání referenda podaného přípravným výborem nerozhodlo, nebo vyzvalo navrhovatele s odstraněním vad návrhu, s čímž navrhovatel nesouhlasí. Soud může následně rozhodnout o konání referenda tak, že jeho rozsudek nahrazuje rozhodnutí zastupitelstva.²⁶

Oproti tomu soudní ochrana garantovaná § 58 českého zákona o místním referendu se nevztahuje na problematiku vyhlášení referenda, ale již na jeho průběh, který na základě tohoto ustanovení může napadnout jednotlivec či přípravný výbor referenda.

Přestupky

Český zákon o místním referendu podobně jako jiné úpravy obsahuje ve svém závěru, konkrétně v § 56) i výčet přestupků, kterých se lze dopustit v souvislosti s konáním referenda. Jedná se o úmyslné podepsání podpisové listiny fyzickou osobou více než jednou, nebo která není k podpisu oprávněna, nebo uvede u podpisu nepravdivé údaje. Uložená pokuta může být ve výši až 3000 Kč. Procesní úpravu obsahuje speciální přestupkový zákon.

²⁴ § 49 českého zákona o místním referendu

²⁵ ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích. In: *Sbírka zákonů*. Praha, 2000, částka 38. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=128&r=2000>

²⁶ § 57 odst. 3 českého zákona o místním referendu

2.2 Slovenská republika

Právní řád Slovenské republiky upravuje institut referenda již na ústavní úrovni ve slovenské ústavě.²⁷ Tato upravuje jak referendum celostátní v článku 93 a následujících, ale rovněž přímo referendum místní v článku 67, který ve slovenštině zní: „*Vo veciach územnej samosprávy rozhoduje obec samostatne; povinnosti a obmedzenia jej možno ukladať len zákonom. Územná samospráva sa uskutočňuje na zhromaždeniach obyvateľov obce, miestnym referendom alebo prostredníctvom orgánov obce.*“ Samostatný specializovaný předpis upravující výhradně místní referendum však ve slovenském právním řádu na rozdíl od českého nenalezneme.

Bližší hmotně- i procesně právní úprava je obsažena ve slovenském obecním zřízení, zákoně č. 369/1990 Zb., o obecnem zriadení (dále jen „slovenské obecní zřízení“). Místní referendum je zmíněno již ve výčtu práv obyvatele obce obsaženém v § 3. Konkrétně pak odstavec 2 písmeno b) zakládá občanům obce právo: „*hlasovať o dôležitých otázkach života a rozvoja obce (miestne referendum)*“.²⁸

Bližší úpravu místního referenda označovaného dále v zákoně jako „*hlasovanie obyvateľov obce*“ obsahuje § 11a zákona vložený do textu zákona ještě před vznikem samostatné Slovenské republiky novelou č. 295/1992 Zb., zákon Slovenskej národnej rady o niektorých opatreniach v miestnej samospráve a v štátnej správe.²⁹

2.2.1 Předmět místního referenda a jeho vyhlášení

Z obsahu § 11a slovenského obecního zřízení lze dovodit, že místní referendum může být vyhlášeno jak z vůle zastupitelstva obce, tak na základě petice podepsané občany obce.³⁰

Ustanovení taxativně předkládá případy, kdy obecní zastupitelstvo vyhlásí hlasování obyvatel obce, ve dvou případech pak čistě na základě jejich předchozí iniciativy (petice a odvolání starosty). Místní referendum na základě doručené petice obecní zastupitelstvo vyhlásí, pokud mu byla doručena petice s platnými podpisy alespoň 30 % oprávněných

²⁷ SLOVENSKÁ REPUBLIKY. Zákon č. 460/1992 Zb., ústava Slovenskej republiky. In: *Sbierka zákonov*. Bratislava, 1992, částka 92. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-460>

²⁸ § 3 odst. 2 písm. b), zákona č. 369/1990 Zb., o obecnem zriadení

²⁹ Bod 16 novely

³⁰ Plebiscitem rozumíme hlasování, které na rozdíl od místního referenda je vyhlášeno ke schválení rozhodnutí voleného orgánu ex post. V současnosti ale užívání obou termínů v praxi splývá.

voličů z řad obyvatel obce.³¹ Ze své vlastní vůle vypíše zastupitelstvo místní referendum dle odstavce 1 písmen a), b), d) a e) a odstavců 2 a 4 § 11a tohoto zákona. Jedná se o případy sloučení, rozdělení nebo zrušení obce, změny jejího názvu, odvolání starosty, změny označení obce nebo stanoví-li tak zvláštní zákon. V případě místního referenda o odvolání starosty, který je na Slovensku přímo volený, musí referendum být vyhlášeno obecním zastupitelstvem, pokud občané oprávnění volit starostu doručí petici s podpisy alespoň 30 % z nich požadující jeho odvolání.³²

Úprava slovenského místního referenda umožňuje vyjma daňových témat řešit zákonem neomezenou škálu otázek. Přímo čtvrtý odstavec § 11a slovenského obecního zřízení opravňuje obecní zastupitelstvo vyhlásit místní referendum i před rozhodnutím o dalších důležitých věcech.

Místní referendum o rozdělení obce vyhlásí obecní zastupitelstvo v případě, kdy jsou splněny podmínky rozdělení. Zajímavostí je, že takové referendum pak musí být platné na celém území zasažené obce, nikoliv pouze v části, která požaduje oddělení.³³ Pokud proběhne referendum o sloučení, rozdělení nebo zrušení obce stejně jako změně jejího názvu, jedná se pouze o první krok k realizaci takového cíle. Na základě výsledku referenda tak činí až vláda Slovenské republiky svým nařízením.³⁴

2.2.2 Historický vývoj

Výčet případů, ve kterých zastupitelstvo vyhlásí místní referendum, nebo je vypsáno na základě petice, se v průběhu existence úpravy ale mnohokrát měnil.

Na počátku účinnosti zákonné úpravy místního referenda na Slovensku pro něj bylo typické, oproti jiným státům jako jsou například některé spolkové země v sousedním Rakousku, že se místním referendem může rozhodovat o otázkách daňového či poplatkového charakteru a to dokonce nejen na návrh zastupitelstva, ale i z iniciativy občanů. V případě, že se v referendu rozhodlo o nezavedení či zrušení místní daně nebo

³¹ Odst. 1 písm. c) slovenského obecního zřízení

³² § 13a odst. 3 písm. a) slovenského obecního zřízení

³³ *Miestne referendum a všeobecne záväzné nariadenie o jeho organizovaní* [online]. Žilina: Poradca podnikateľa [cit. 2020-08-14]. Dostupné z: <https://www.vssr.sk/clanok-z-titulky/miestne-referendum-a-vseobecne-zavazne-nariadenie-o-jeho-organizovani-2019-10.htm>

³⁴ § 2 odst. 3 slovenského obecního zřízení, § 1a odst. 2 slovenského obecního zřízení

poplatku, současně platilo, že zastupitelstvo nesmí rozhodnout o vypsání takové daně či poplatku dříve jak rok ode dne konání referenda.³⁵

Části novelou vloženého ustanovení § 11a věnované předmětu referenda zněly od 1. 7. 1992 následovně:

„(1) Obecné zastupitelstvo vyhlásí hlasovanie obyvateľov obce, ak ide o návrh

a) na zlúčenie, rozdelenie alebo zrušenie obce,

b) na zavedenie a zrušenie verejnej dávky, a ak ide o návrh na zavedenie a zrušenie miestnej dane alebo miestneho poplatku, o ktorom sa má podľa uznesenia obecného zastupiteľstva rozhodnúť v miestnom referende,

c) petície skupiny obyvateľov obce v počte 20 % oprávnených voličov; ak ide o petíciu týkajúcu sa rozdelenia obce, stačí na jej predloženie 20 % oprávnených voličov časti obce, o odčlenenie ktorej pri rozdelení obce ide.

(2) Obecné zastupiteľstvo vyhlásí hlasovanie obyvateľov časti obce, ak ide o odčlenenie časti obce spravidla s vlastným katastrálnym územím, ktorá urbanisticky nesplynula s obcou a do rozvoje tejto časti obce neboli vložené také investície, od ktorých je závislá celá obec.

(3) Obecné zastupiteľstvo môže vyhlásiť hlasovanie obyvateľov obce aj pred rozhodnutím o ďalších dôležitých veciach.“

Ustanovení taxativně předkládalo případy, kdy obecní zastupitelstvo mohlo vyhlásit hlasování obyvatel obce, pouze v jednom ze čtyř případů však čistě na základě jejich předchozí iniciativy. Z vůle zastupitelstva bylo místní referendum vypisováno v případech dle odstavců 1 a 2 § 11a slovenské obecního zřízení. Jedná se o případy podle odstavce 1 zmíněného ustanovení. V dalším odstavci je upravena také možnost, kdy hlasování zastupitelstvo vyhlásí v části obci z důvodu jejího plánovaného oddělení.

³⁵ § 11a odst. 5 slovenského obecního zřízení

Podobně jako samotný výčet se změnila i hranice počtu podpisů na petici potřebných k vypsání referenda. Původní požadovaný počet podpisů ve výši 20 % oprávněných voličů byla nahrazena vyšší 30% hranicí novelou účinnou od počátku roku 2002.³⁶

2.2.3 Platnost a závaznost místního referenda

K platnosti hlasování je podle platné úpravy zapotřebí nadpoloviční účasti oprávněných voličů. K přijetí rozhodnutí v platném referendu je třeba zisku nadpoloviční většiny hlasů.³⁷

Slovenské místní referendum je referendem závazným.³⁸

2.2.4 Příklady z praxe

V letech 2003 až 2012 se na Slovensku konalo pouze devět místních referend.³⁹ To je v průměru méně než jedno ročně. Výrazně více proběhlo tzv. *zhromaždení obyvateľov obce*. Shromáždění obyvatel obce je institutem upravujícím scházení samosprávných orgánů obce s jejími obyvateli.⁴⁰ Jedná se tak o další ze způsobů, jak zapojit občany do rozhodování o správě obecních věcí. V podstatě se jedná o upravenou formu lidových konzultací, které jsou v jiných evropských státech upraveny formou poradního místního referenda. Podle § 4 odst. 2 písm. c) slovenského obecního zřízení je shromáždění obyvatel obce jedním ze způsobů výkonu samosprávy, na který mají občané obce dle § 3 odst. 2 písm. c). Další pravu obsahuje § 11b slovenského obecního zřízení.

³⁶ Zákon č. 453/2001 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov a menia a dopĺňajú sa niektoré ďalšie zákony.

³⁷ § 11a odst. 6, věta druhá slovenského obecního zřízení

³⁸ RIEGEL, Filip. *PLATNOST A ZÁVAZNOST ROZHODNUTÍ V MÍSTNÍM REFERENDUVE SVĚTLE ZKUŠENOSTÍ Z PRAXE* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2008/files/pdf/sprava/rigel_filip.pdf

³⁹ SLOBODA, Dušan, Ondrej DOSTÁL a Ivan KUHN. *Zhromaždenia obyvateľov obce a miestne referendá* [online]. Bratislava: Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, 2013 [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: http://samosprava.institute.sk/sites/default/files/studie/a6_zhromazdenia_obyvateľov_obce_a_miestne_referenda.pdf (slovensky)

⁴⁰ VOLOCHOVÁ, Jana. *Zhromaždenie obyvateľov obce – efektívna forma uskutočňovania obecnej samosprávy v Slovenskej republike?* [online]. Bratislava: Comenius, 2019 [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://comenius.flaw.uniba.sk/index.php/kategorie/verejna-sprava/53-zhromazdenie-obyvateľov-obce-efektivna-forma-uskutocnovania-obecnej-samospravy-v-slovenskej-republike> (slovensky)

Poradních shromáždění obyvatel obce se na rozdíl od devíti místních referend v uvedeném období uskutečnilo 194.⁴¹

2.3 Spolková republika Rakousko

Spolková republika Rakousko je federativním státem tvořeným devíti spolkovými zeměmi. V Rakousku proto rozlišujeme mezi právní úpravou na celostátní úrovni a právními řády jednotlivých spolkových zemí.

Rakouský právní řád zná celkem tři nástroje přímé demokracie označované jako:

- *Volksbefragung*⁴² („referendum“);
- *Volksabstimmung*⁴³ („plebiscit“);
- *Volksbegehren*⁴⁴ („petice“).

Referendum, které lze z německého *Volksbefragung* volně překládat také jako „dotazování lidu“, existuje v Rakousku na celostátní úrovni a rovněž v rámci jednotlivých spolkových zemí. Na rozdíl od plebiscitu se provádí na celostátní úrovni před přijetím zákona Národní radou – ex ante. Jeho funkcí je získání stanoviska obyvatel před přijetím konečného rozhodnutí.⁴⁵

Ve spolkových zemích plní funkci poradní, kdy opět slouží k získání povědomí o názoru obyvatelstva před rozhodnutím.⁴⁶

Předmětem referenda na celostátní úrovni mohou být pouze věci zásadního významu pro Rakousko jakou celek a které spadají do působnosti spolkových předpisů. Řešeny

⁴¹ *Zhromaždenia obyvateľov obce a miestne referendá.*

⁴² Volksbefragung. *Oesterreich.gv.at* [online]. Wien [cit. 2020-06-21]. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/leben_in_oesterreich/buergerbeteiligung_direkte_demokratie/Seite.320410.html

⁴³ Volksabstimmung. *Oesterreich.gv.at* [online]. Wien [cit. 2020-06-21]. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/leben_in_oesterreich/buergerbeteiligung_direkte_demokratie/Seite.320411.html

⁴⁴ Volksbeheren. *Oesterreich.gv.at* [online]. Wien [cit. 2020-06-21]. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/leben_in_oesterreich/buergerbeteiligung_direkte_demokratie/2.html

⁴⁵ Volksbefragung. *Oesterreich.gv.at* [online]. Wien [cit. 2020-06-21]. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/leben_in_oesterreich/buergerbeteiligung_direkte_demokratie/Seite.320410.html

⁴⁶ Volksbefragung. *Oesterreich.gv.at* [online]. Wien [cit. 2020-06-21]. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/leben_in_oesterreich/buergerbeteiligung_direkte_demokratie/Seite.320410.html

nemohou být otázky související s volbami či věcmi, ve kterých rozhoduje orgán moci soudní či jiný správní orgán.^{47 48}

Oproti referendu je plebiscit, který lze z německého *Volksabstimmung* volně přeložit jako odhlasování či odsouhlasení lidem ve smyslu potvrzení rozhodnutí, nástrojem, který se aplikuje po přijetí předpisu na celostátní úrovni – tedy ex post.⁴⁹ Výsledek plebiscitu, na rozdíl od referenda, je na celostátní úrovni právně závazný.⁵⁰

Na federální úrovni je referendum zakotveno v ústavách jednotlivých spolkových států a v minulosti proběhlo například ve věci otázky hlavního města spolkové země Dolní Rakousko⁵¹ či opakovaně v různých otázkách na území Vídně⁵².

Na ryze lokální úrovni místních samospráv však v Rakousku možnost vyhlášení referenda či plebiscitu není v právním řádu na rozdíl od české úpravy obsažena. Je tomu tak z důvodu absence jakýchkoliv kompetencí obcí v oblasti tvorby právních předpisů.⁵³ V jednotlivých spolkových zemích však vedle možnosti referenda v rámci celé země existuje i možnost vypsání referenda na obecní úrovni. Základem pro vypsání je rozhodnutí obecního zastupitelstva či výzva části obyvatel obce.

V následujících kapitolách je institut místního referenda rozebrán s ohledem na platnou úpravu ve čtyřech České republice nejbližších spolkových zemích: Horních a Dolních Rakousích, Vídní a Burgenlandu. Výběr čtyř států z devíti je dán omezenými možnostmi této práce.

⁴⁷ RAKOUSKO. Bundes-Verfassungsgesetz (B-VG). In: . Wien, 1930, číslo 1. Čl. 49b. Dostupné také z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138>

⁴⁸ RAKOUSKO. Volksbefragungsgesetz 1989 (VBefrG). In: . Wien, Dostupné také z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001008>

⁴⁹ Volksabstimmung. *Oesterreich.gv.at* [online]. Wien [cit. 2020-06-21]. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/leben_in_oesterreich/buergerbeteiligung_direkte_demokratie/Seite.320411.html

⁵⁰ Volksabstimmungen. *Bundesministerium Inneres*. [online]. Wien [cit. 2020-06-21]. Dostupné z: <https://www.bmi.gv.at/410/>

⁵¹ Město Sankt Pölten se stalo zemským městem Dolního Rakouska po zemském referendu v roce 1986. Do té doby byla zemským městem Vídeň, která je ale sama spolkovou zemí.

⁵² Například v roce 2013 řešili poradní referendum problematiku parkování v metropoli, pořádání letních olympijských her v roce 2028, ochrany městských společností před privatizací či rozvoj projektů obnovitelných zdrojů energie na území měst za finanční spoluúčasti občanů.

⁵³ *Referenda ve vybraných zemích: Srovnávací studie č. 1.178*. Praha: Parlamentní institut, 2006.

Obrázek č. 1: Mapa spolkových států Rakouska

2.3.1 Dolní Rakousy

Dolní Rakousy známé též jako Dolní Rakousko a v rakouské němčině *Niederösterreich*, jsou spolkovou zemí ležící v severovýchodní části Rakouska při hranicích s Českou republikou jižně od Jihomoravského kraje, se kterým sousedí. Zemský sněm Dolních Rakous sídlí v hlavním městě spolkové země Sankt Pölten.

Legislativa Dolních Rakous upravuje několik institutů přímé demokracie. Podle jednotlivých zákonů jde o:

- dle zemského zřízení:
 - o referendum ve státní správě (něm. *Volksbegehren in der Landesvollziehung*);^{54 55}
- dle obecního zřízení:⁵⁶

⁵⁴ RAKOUSKO. NÖ Landesverfassung 1979 - NÖ LV 1979. In: *LGBl.*. 1979. Dostupné také z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrNO&Gesetzesnummer=20000038>

⁵⁵ Lower Austria, Austria, local Agenda (setting) initiative [PAX] - Initiativrecht. *The navigator to direct democracy* [online]. [cit. 2020-08-21]. Dostupné z: https://www.direct-democracy-navigator.org/legal_designs/lower-austria-austria-local-agenda-setting-initiative-pax-initiativrecht

⁵⁶ RAKOUSKO. Dolnorakouský zákon ze dne 9. října 1973, Gesamte Rechtsvorschrift für NÖ Gemeindeordnung 1973 (NÖ GO 1973). [cit. 2020-06-02]. In: Wien: Bundesministerium für Digitalisierung und Wirtschaftsstandort, LGBl 1000-00. Dostupné také z:

- iniciativa na úrovni obcí (něm. *Initiativrecht*),^{57 58}
- referendum v obcích (něm. *Volksbefragung*);⁵⁹
- dle městského zřízení:
 - iniciativu na úrovni měst (něm. *Initiativrecht, Initiativantrag*)^{60 61}
 - a místní referendum ve městech (něm. *Bürgerbefragung*).⁶²

Zatímco první institut tzv. referenda ve státní správě je aplikován primárně na regionální úrovni, jelikož se do něj musí zapojit alespoň 25 tisíc voličů v obcích, které má předmět hlasování ovlivnit,⁶³ zbylé instituty jsou aplikovatelné lokálně na úrovni municipalit.

Druhý zmiňovaný institut upravený v dolnorakouském obecním zřízení – *NÖ Gemeindeordnung 1973* (zkráceně „*NÖ GO 1973*“) – lze chápat jako místní referendum v obcích. Upraveno je § 16 a násl., které nalezneme v Hlavě IV. tohoto zákona věnované občanům obce (něm. „*Gemeindemitglieder*“) a jejich postavení a v § 63 a násl. v Hlavě V. věnované přímo místnímu referendu.

2.3.1.1 Místní referendum v obcích (*Volksbefragung*)

Místní referendum v obcích označované německy jako *Volksbefragung* upravuje v § 63 a násl. *NÖ GO 1973*. Odlišit musíme úpravu obsaženou v § 16 a násl. tohoto zákona, která se věnuje občanské iniciativě. Ta dle textu zákona směřuje k provedení úkolů či přijetí opatření, které jsou požadovány. Z textu zákona není zřejmé, zda takovým

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrNO&Gesetzesnummer=20000105>.

(německy)

⁵⁷ § 16 *NÖ GO 1973*

⁵⁸ Lower Austria, Austria, local Plebiscite [ATP] - Volksbefragung. *The navigator to direct democracy* [online]. [cit. 2020-06-21]. Dostupné z: https://www.direct-democracy-navigator.org/legal_designs/lower-austria-austria-local-plebiscite-atp-volksbefragung

⁵⁹ § 63 a násl. *NÖ GO 1973*

⁶⁰ RAKOUSKO. *NÖ Stadtrechtsorganisationsgesetz (NÖ STROG)*. In: *LGBl.* číslo 1026-0. Dostupné také z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrNO&Gesetzesnummer=20000300>

⁶¹ Lower Austria, Austria, local Agenda (setting) initiative [PAX] - Initiativantrag (Cities). *The navigator to direct democracy* [online]. [cit. 2020-06-21]. Dostupné z: https://www.direct-democracy-navigator.org/legal_designs/lower-austria-austria-local-agenda-setting-initiative-pax-initiativantrag-cities

⁶² Lower Austria, Austria, local Popular or citizens initiative [PCI] - Bürgerbefragung (Cities). *The navigator to direct democracy* [online]. [cit. 2020-06-21]. Dostupné z: https://www.direct-democracy-navigator.org/legal_designs/lower-austria-austria-local-popular-or-citizens-initiative-pci-buergerbefragung-cities

⁶³ Článek 46 odst. 1 *NÖ LV 1979*

opatřením může být vypsání místního referenda zastupitelstvem ve smyslu § 63 a násl. NÖ GO 1973.

Podmínky iniciativy upravuje § 16 a následující NÖ GO 1973. Toto ustanovení nejprve definuje, že občanem obce je člověk, který je oprávněn v obci ve spolkovém státě Dolní Rakousy volit, nebo který bude oprávněn volit po dosažení zákonem požadovaného věku.⁶⁴ Ve druhém odstavci je dále zakotveno právo iniciativy tedy vyvolání místního referenda. Občané obce mohou požadovat iniciativou dle textu zákona provedení úkolů nebo opatření, která jsou v zájmu občanů nebo obce samotné. Právo iniciativy se omezuje na samostatnou působnost obce. Vyloučeny jsou otázky související z části, nebo zcela s daněmi.⁶⁵

Žádost o provedení úkolů či opatření na základě iniciativy musí obsahovat stanovené náležitosti:

- dostatečně určitý záměr;
- orgán, kterému je adresován;
- jméno, příjmení a adresu zplnomocněného zástupce a jeho zástupce;
- jména, příjmení a adresy včetně podpisů občanů podporujících žádost.⁶⁶

Zajímavá je úprava stanovující požadovaný počet podpisů. Dle ní musí žádost podpořit alespoň takový počet občanů obce, který byl v předešlých volbách do zastupitelstva zapotřebí k získání zastupitelského mandátu. Počet podpisů musí této výše dosáhnout ke dni, kdy je žádost doručena příslušnému obecnímu úřadu.⁶⁷

Vyhlášení místního referenda v obci

Hlasování v obci může být nařízeno usnesením zastupitelstva podle § 63 NÖ GO 1973 (*Volksbefragung*).

V tom případě se jedná dle NÖ GO 1973 o „průzkum mezi způsobilými občany obce“ (*Volksbefragung* – referendum) ve věci své vlastní působnosti s výjimkou správních řízení a věcí daňových.

⁶⁴ § 16 odst. 1 NÖ GO 1973

⁶⁵ § 16 odst. 2 NÖ GO 1973

⁶⁶ § 16 odst. 3 NÖ GO 1973

⁶⁷ § 16 odst. 4 NÖ GO 1973

Zákon stanovuje dvě lhůty související s vypsáním a konáním referenda.

- Referendum vyhlašuje starosta obce do čtyř týdnů od jeho nařízení.⁶⁸ Klíčovým je den přijetí usnesení zastupitelstva.⁶⁹
- Hlasování v místním referendu pak musí proběhnout nejpozději šestou nedělí ode dne vyhlášení.⁷⁰

Oznámení o konání hlasování, den nařízení stejně jako den konání a dále znění otázky nebo dvou či více variant, mezi kterými má být voleno, musí být předem zveřejněn a oznámen obvyklým způsobem.⁷¹

Otázka v místním referendu v obci

Otázka pokládaná v hlasování, ať už vyvolaném z vůle zastupitelstva nebo iniciativy občanů, musí být charakteru zjišťovacího. Odpověď tedy je možná pouze „ano“ a „ne“.⁷² Možná je také volba mezi dvěma variantami.⁷³

Procesní úprava referenda v obci

Odpovědným orgánem při provádění místního referenda je volební úřad (něm. *Gemeindewahlbehörde*) ustavený při posledních volbách do obecního zastupitelstva.⁷⁴ Při provádění referenda se obdobně použije dolnorakouský volební zákon *Gesamte Rechtsvorschrift für NÖ Gemeinderatswahlordnung 1994*.⁷⁵

Na základě tohoto zákona musí být vypracován seznam osob oprávněných volit, který je ke kontrole veřejností k dispozici po celou dobu tří dnů od vyhlášení referenda starostou.⁷⁶

Podoba volebních lístků pro referendum je upravena do té míry, že smí obsahovat pouze „ano“ a „ne“, či varianty, o kterých je rozhodováno.⁷⁷

⁶⁸ § 64 odst. 1 věta první NÖ GO 1973

⁶⁹ § 64 odst. 1 věta druhá NÖ GO 1973

⁷⁰ § 64 odst. 2 NÖ GO 1973

⁷¹ § 64 odst. 3 NÖ GO 1973

⁷² § 63 odst. 2 věta první NÖ GO 1973

⁷³ § 63 odst. 2 věta druhá NÖ GO 1973

⁷⁴ § 65 odst. 1 věta první NÖ GO 1973

⁷⁵ RAKOUSKO. *Gesamte Rechtsvorschrift für NÖ Gemeinderatswahlordnung 1994*. Dostupné také z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138>.

⁷⁶ § 65 odst. 2 NÖ GO 1973

⁷⁷ § 65 odst. 3 NÖ GO 1973

Na místní referendum platí mutatis mutandis ustanovení § 18 trestního zákoníku, spolkový zákon č. 60/1974 i.d.F. BGBl. I č. 153/1998.⁷⁸

Výsledky hlasování musí být zveřejněny nejpozději třetí den od konce hlasování a nelze je napadnout jakýmkoliv opravným prostředkem.⁷⁹ Za kladnou odpověď na položenou otázku se považuje výsledek hlasování, kdy pro „ano“ byla více než polovina odevzdaných platných hlasů.⁸⁰ Pokud se rozhodovalo mezi více než dvěma variantami, má se za to, že vybrána je varianta s nejvyšším odevzdaným počtem platných hlasů.⁸¹

Výsledek referenda se následně zašle příslušnému orgánu obce k řádnému provedení.⁸²

2.3.1.2 Místní referendum ve městech (*Bürgerbefragung*)

Blízký českému institutu místního referenda je i třetí výše zmíněný dolnorakouský institut označovaný jako *Bürgerbefragung*, což lze doslovně přeložit jako „dotazování měšťanů“, volně dle smyslu zákona jako místní referendum ve městech. *Bürgerbefragung* je však primárně vypisováno na základě rozhodnutí zastupitelstva města (něm. *Gemeinderat*). Vypsání hlasování lze ale vynutit i výše zmíněným institutem iniciativy (něm. *Initiativrecht*).

Obě možnosti vypsání hlasování z vůle zastupitelstva u na základě iniciativy občanů města jsou upraveny dolnorakouským zákonem o organizaci městského práva přijatým Zemským sněmem Dolního Rakouska dne 13. prosince 2018 a označovaným jako *NÖ Stadtrechtsorganisationsgesetz*, zkráceně jen „*NÖ STROG*“.⁸³ Ustanovení tohoto zákona se však vztahují pouze na města s vlastním statutem dle čl. 116 odst. 3 rakouské spolkové ústavy vyhlášené vyhláškou spolkového kancléře BGBl. Nr. 1/1930⁸⁴ a označované jako

⁷⁸ § 65 odst. 4 NÖ GO 1973

⁷⁹ § 66 odst. 1 NÖ GO 1973

⁸⁰ § 66 odst. 2 věta první NÖ GO 1973

⁸¹ § 66 odst. 2 věta druhá NÖ GO 1973

⁸² § 66 odst. 3 NÖ GO 1973

⁸³ RAKOUSKO. Dolnorakouský zákon č. 99/99 ze dne 16. září 1999, Gesamte Rechtsvorschrift für NÖ Stadtrechtsorganisationsgesetz (NÖ STROG). [cit. 2020-06-02]. In: Wien: Bundesministerium für Digitalisierung und Wirtschaftsstandort, LGBl 1026-00. Dostupné také z:

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrNO&Gesetzesnummer=20000300>.

(německy)

⁸⁴ RAKOUSKO. *Reichs-, Staats- und Bundesgesetzblatt 1848 - 1940*. In: . Wien. Dostupné také z: https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=BgblAlt&Dokumentnummer=bgbl1930_0001_00001

Bundes-Verfassungsgesetz (zkráceně jen „B-VG“)⁸⁵ ve znění BGBl. I Nr. 16/2020.⁸⁶ Článek 116 odst. 3 B-VG v překladu uvádí: „*Obci s nejméně 20 000 obyvateli, pokud tím nejsou ohroženy národní zájmy, se na základě státního zákona udělí vlastní statut (městské právo). Město s vlastním statutem musí vykonávat úkoly městské správy i okresní správy.*“⁸⁷

NÖ STROG upravuje v jednotlivých hlavách vyjma obecných záležitostí souvisejících s městy, které jsou v působnosti tohoto zákona, také instituty přímé demokracie v Hlavě II. a v dalších hlavách zákona činnosti města, orgány samosprávy, hospodaření města, dohled, volbu do městských orgánů a další přechodná a závěrečná ustanovení.

Instituty přímé demokracie, a sice lidová iniciativa a místní referendum ve městě jsou upraveny konkrétně v §§ 6 až 12 NÖ STROG.

Vyhlášení místního referenda ve městě

Zastupitelstvo města může vyhlásit místní referendum ve městě, na které dopadá působnost NÖ STROG, ve věcech spadajících do samostatné působnosti města. K vyhlášení místního referenda ve městě je zapotřebí vyslovení souhlasu dvou třetin členů zastupitelstva města vyjma případů uvedených v § 8 odst. 3 zákona.

Toto ustanovení zakotvuje právo občanů usilovat o vypsání místního referenda ve městě skrze institut iniciativy. Věci místního referenda ve městě je klíčový právě odst. 3 výše zmíněného ustanovení, který stanovuje hranici 10 % všech občanů města způsobilých hlasovat do městského zastupitelstva. Pokud je iniciativa podpořena alespoň takovým počtem občanů, musí zastupitelstvo města vypsát místní referendum ve městě podle § 9 NÖ STROG. Platí však podmínka, že předmět referenda nebyl dříve projednán příslušným orgánem města anebo nebylo referendum již vypsáno oprávněnou osobou.⁸⁸

⁸⁵ RAKOUSKO. Zákon č. 1/1930 ze dne 2. ledna 1930, Gesamte Rechtsvorschrift für Bundes-Verfassungsgesetz (B-VG). [cit. 2020-06-02]. In: Wien: Bundesministerium für Digitalisierung und Wirtschaftsstandort, BGBl. 1/1930. Dostupné také z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138>. (německy)

⁸⁶ § 1 odst. 1 NÖ STROG

⁸⁷ § 116 odst. 3 B-VG

⁸⁸ § 8 odst. 3 NÖ STROG

Orgán města odpovědný za provádění voleb (něm. *Stadtwahlbehörde*)⁸⁹, zda iniciativa byla podepsána dostatečným počtem občanů v rámci přezkumného řízení podle § 7 odst. 4 NÖ STROG. Referendum je dle zákona možno vypsat také pro část města.⁹⁰ Dle daného ustanovení pak platí výjimka, kdy nelze provádět místní referendum ve městě v otázce jednotlivých správních aktů a ve věcech, které se týkají daní.⁹¹

Otázka v místním referendu ve městě

Otázka položená voličům v referendu musí být otázkou zjišťovací, nikoliv doplňovací. Musí tedy být možná odpověď ano, nebo ne.⁹² Rozhoduje-li se v referendu o více možnostech, musejí být jasně rozpoznatelné.⁹³

Závaznost místního referenda ve městě

O výsledku, který vzešel z referenda, může zastupitelstvo města rozhodnout, že je rovnocenné jeho rozhodnutí. Současně však musí být učiněno opatření na pokrytí jakýchkoliv případných nákladů.⁹⁴

Jak bylo zmíněno dříve, výše rozebraná úprava dopadá na dolnorakouská města, která mají statut města v souladu se zněním B-VG. Otázkou ale zůstává úprava místního referenda v ostatních dolnorakouských obcích.

2.3.2 Horní Rakousy

Horní Rakousy nebo též Horní Rakousko (něm. *Oberösterreich*) jsou druhou spolkovou zemí sdílející svoji severní hranici s Českou republikou. Nacházejí se západněji než Dolní Rakousy a tedy proti směru toku řeky Dunaj. Zemský sněm Horních Rakous sídlí v hlavním městě spolkové země, kterým je Linz (něm. *Linz*).

⁸⁹ Upravený § 64 zákona Gesamte Rechtsvorschrift für NÖ Gemeinderatswahlordnung 1994. Dostupné také z:

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138>.

⁹⁰ § 9 odst. 1 věta třetí NÖ STROG

⁹¹ § 9 odst. 1 věta čtvrtá NÖ STROG

⁹² § 9 odst. 2 věta první NÖ STROG

⁹³ § 9 odst. 2 věta druhá NÖ STROG

⁹⁴ § 9 odst. 3 věta první NÖ STROG

V hornorakouském právním řádu je institut místního referenda zakotven v tamním obecním zřízení (něm. *Oö. Gemeindeordnung*, zkráceně „OÖ GO“) z roku 1990.⁹⁵

Hornorakouské obecní zřízení rozlišuje tři případy místního referenda, z nichž dva jsou referendem vypisovaným v daných případech obligatorně a v jednom se jedná o referendum fakultativní:

- obligatorní referendum o změně hranic obce (§ 12 odst. 5 OÖ GO),
- obligatorní referendum (plebiscit⁹⁶) o odvolání přímo voleného starosty (§ 31a OÖ GO),
- fakultativní referendum na základě iniciativy občanů či z usnesení obecního zastupitelstva (§ 38 OÖ GO).⁹⁷

2.3.2.1 Místní referendum o změně hranic obce

Institutu místního referenda se podle OÖ GO využívá v prvním případě při změnách hranic obcí. Tehdy musí být v hornorakouském zemském sněmu dvoutřetinovou většinou za přítomnosti alespoň poloviny členů sněmu přijat zemský zákon o této změně.⁹⁸ Rozhodování o zákonu ale povinně předchází místní referendum, ve kterém musí být vysloven souhlas zákonem stanoveného množství občanů všech dotčených obcí, jinak následně přijatý zákon nemůže nabýt platnosti.⁹⁹ Referendum se dále řídí úpravou fakultativního místního referenda podle § 38 OÖ GO.

Na tomto místě se nabízí srovnání s českou úpravou, kdy se ke sloučení dvou obcí může dojít na základě dohody o sloučení obcí přijaté rozhodnutím zastupitelstev dotčených obcí, není-li do 30 dnů do uveřejnění tohoto rozhodnutí podán návrh na konání místního

⁹⁵ RAKOUSKO. Oö. Gemeindeordnung 1990 (Oö. GemO 1990). In LGBl.Nr. 91/1990. Dostupné také z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrOO&Gesetzesnummer=10000288>

⁹⁶ V rakouské němčině je tento institut označován jako *Volksabstimmung*, což koresponduje s faktem, že se jedná o potvrzení již přijatého rozhodnutí obecního zastupitelstva a tedy plebiscit ve smyslu teorie. Přesto může být tento institut označován jako místní referendum v širším slova smyslu, srov. ŠPOK, Radomír. *Místní referenda v České republice a ve vybraných zemích Evropské unie*. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2006, 95 s. ISBN 80-86993-01-9. Kapitola Situace v Horním Rakousku, s. 74. Dostupné také z: <https://adoc.tips/institut-pro-evropskou-politiku-europeum.html>

⁹⁷ Upper Austria, Austria, local Plebiscite [ATP] - Volksbefragung. The navigator to direct democracy [online]. [cit. 2020-08-24]. Dostupné z: https://www.direct-democracy-navigator.org/legal_designs/upper-austria-austria-local-plebiscite-atp-volksbefragung (anglicky)

⁹⁸ ŠPOK, Radomír. *Místní referenda v České republice a ve vybraných zemích Evropské unie*. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2006, 95 s. ISBN 80-86993-01-9. Kapitola Situace v Horním Rakousku. Dostupné také z: <https://adoc.tips/institut-pro-evropskou-politiku-europeum.html>

⁹⁹ § 12 odst. 5 OÖ GO

referenda.¹⁰⁰ Nejen, že v takovém případě není zapotřebí přijetí zákona, ale postačí vzájemná dohoda zastupitelstev obcí, nicméně český právní řád dává možnost konání místního referenda, je-li řádně vyvoláno, nikoliv povinnost oproti hornorakouské právní úpravě. Podobněji hornorakouskému řešení upravuje české obecní zřízení změnu hranic obce spočívající v odtržení její části, kdy musí obyvatelé této části rozhodnout v obligatorním místním referendu.¹⁰¹ Další podmínky upravuje přímo český zákon o místním referendu.¹⁰²

2.3.2.2 Místní referendum o odvolání přímo voleného starosty

Horní Rakousko patří mezi státy s institutem přímé volby starosty obce. Základním předpisem je v této oblasti hornorakouský zákon o obecních volbách (něm. *Oö. Kommunalwahlordnung*).¹⁰³ K odvolání starosty je třeba přijetí návrhu dvouřetinovou většinou členů obecního zastupitelstva a navíc ještě potvrzení v referendu.¹⁰⁴ V tomto případě se však jedná spíše o plebiscit, jelikož rozhodnutí zastupitelstva hlasování předchází a je jím potvrzováno.¹⁰⁵

Přestože se jedná o plebiscit a to i v německém označení *Volksabstimmung*, nikoliv *Volksbefragung*, je na místě se nad tímto institutem krátce pozastavit a porovnat je s obdobnou úpravou v jiných evropských státech.

Oproti ostatní úpravě místních referend v OÖ GO obsahuje novelou vložený § 31a poměrně podrobnou úpravu. Pro hlasování platí, že jeho předmětem je otázka, zda oprávnění voliči v hlasování souhlasí s přijatým rozhodnutím zastupitelstva.¹⁰⁶ Detailně upraveny jsou například hlasovací lístky, které musejí být shodné barvy a velikosti podle dodatku k zákonu a obsahovat kruh „ano“ vlevo a kruh „ne“ vpravo.¹⁰⁷

¹⁰⁰ § 19 odst. 5 zákona o obcích

¹⁰¹ Srov. § 21 odst. 1 zákona o obcích

¹⁰² Viz § 48 odst. 3 zákona o místním referendu, který stanoví, že v případě oddělení části obce musí být pro nadpoloviční většina oprávněných voličů v dané části, nikoliv v celé zasažené obci a obdobně při sloučení obcí nebo připojení jedné obce k jiné nadpoloviční většina oprávněných voličů v obci, ve které byl návrh přípravného výboru na konání místního referenda podán.

¹⁰³ RAKOUSKO. Landesgesetz vom 4. Juli 1996 über die Wahl der Mitglieder des Gemeinderates und des Bürgermeisters (Oö. Kommunalwahlordnung). In LGBl.Nr. 81/1996. Dostupné také z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LROO&Gesetzesnummer=10000481>

¹⁰⁴ § 31 odst. 1 a 2 OÖ GO

¹⁰⁵ § 31 odst. 1 věta druhá OÖ GO

¹⁰⁶ § 31a odst. 1 OÖ GO

¹⁰⁷ § 31a odst. 3 OÖ GO

Podobné hlasování pro odvolání přímo voleného starosty zná i slovenský právní řád, označuje jej jako *miestne referendum* a na rozdíl od Horního Rakouska se skutečně jedná o referendum, jelikož je vyvoláno peticí občanů obce a neschvaluje dříve přijaté rozhodnutí obecního orgánu. Obecní zastupitelstvo na Slovensku vyhlásí takové místní referendum, jde-li o odvolání starosty a rovněž z dalších důvodů uvedených v kapitole 3.1 této práce.¹⁰⁸ Vyhlášení zastupitelstvem musí zajistit, aby se referendum uskutečnilo do 90 dnů od doručení petice obci, splnila-li stanovené požadavky a náležitosti.¹⁰⁹ Pro vyvolání místního referenda je třeba, aby petici platně podepsalo alespoň 30 % oprávněných voličů v obci.¹¹⁰

Zastupitelstvo obce nicméně může ze své vůle vyhlásit i „*hlasovanie obyvateľov obce o odvolaní starostu*“ za podmínky, že „*neprítomnosť alebo nespôsobilosť starostu na výkon funkcie trvá dlhšie ako šesť mesiacov*“. Takové hlasování však není zákonem označeno jako místní referendum.¹¹¹

V České republice doposud nebyla přímá volba starosty zavedena, ač o ní byla opakovaně vedena veřejná debata. Srovnávat tedy můžeme pouze s návrhy, které z diskusí vzešly. Například Sdružení místních samospráv v roce 2011 navrhovalo dle dokumentu MV ČR následující řešení: „*odvolávání starosty je přípustné pouze občany na základě kvalifikovaného návrhu (soudem přezkoumatelného) pro závažné porušování právních povinností starosty, jež jsou stanoveny či vyplývají z právních předpisů*“.¹¹² Z uvedeného je zřejmé, že kupříkladu tento přístup vůbec hlasování občanů obce o odvolání starosty v jakékoli formě vůbec nezmiňuje.

2.3.2.3 Fakultativní místní referendum o dané otázce

Posledním z institutů označovaných jako místní referendum je *Volksbefragung* dle § 38 hornorakouského obecního zřízení OÖ GO. Oproti předchozím dvěma zmíněným

¹⁰⁸ § 11a odst. 1 písm. b) zák. č. 369/1990 Zb.

¹⁰⁹ § 11a odst. 3 věta druhá zák. č. 369/1990 Zb.

¹¹⁰ § 13a odst. 3 písm. a) zák. č. 369/1990 Zb.

¹¹¹ Srov. § 13a odst. 3 písm. b) zák. č. 369/1990 Zb.

¹¹² Informace o možnosti zavedení přímé volby starostů v ČR [online]. MVČR, 2011 [cit. 2020-08-24]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/odk2/clanek/informace-o-moznosti-zavedeni-prime-volby-starostu-v-cr.aspx>

případům jde o referendum fakultativní, tedy vyvolané za účelem řešení určité předem zákonem nestanovené otázky.

Vyhlášení místního referenda

Místní referendum ve smyslu českého místního referenda může vyhlásit v Horním Rakousku obecní zastupitelstvo.¹¹³ Činí tak buď z vlastní vůle, nebo na základě žádosti.¹¹⁴ Žádost o vypsání referenda může podat kterýkoliv oprávněný volič z obce. Dojde-li k osobnímu podání více žádostí ke stejnému tématu na obecním úřadě v rozpětí čtyř týdnů dnů počínaje dnem zveřejnění první žádosti, počítají se tyto žádosti jako podpis na podporu původní žádosti.¹¹⁵

Postup je odlišný od úpravy v řadě jiných zemí, jelikož žadatel nemusí k žádosti dokládat petici s potřebným počtem podpisů. Počet potřebných podpisů stejně jako otázku předkládanou v referendu totiž stanoví až starosta a musí tak učinit do jednoho dne od podání žádosti o vypsání referenda.¹¹⁶ Současně určí následující postup.

Získávání potřebného počtu podpisů na následnou petici využívá poměrně unikátního a nezvyklého způsobu ve srovnání s jinými státy, kdy petici mohou zájemci podepisovat pouze přímo v budově obecního úřadu.

Nejpozději týden po vytvoření zápisu o dosažení potřebného počtu podpisů musí obecní zastupitelstvo určit den referenda. Přípustným dnem v týdnu je pouze neděle nebo státní svátek po uplynutí lhůty k sestavení a zveřejnění volebního seznamu.¹¹⁷

Den referenda je oznámen starostou současně se zněním otázky v referendu.¹¹⁸ Do dvou týdnů ode dne oznámení dne konání referenda je zveřejněn volební seznam.¹¹⁹

Počet podpisů potřebných pro vyhlášení referenda

Počet podpisů potřebných pro vyhlášení referenda se určí dle postupu obsaženého v § 38 odst. 1 hornorakouského obecního zřízení OÖ GO. Postup se liší podle počtu

¹¹³ § 38 odst. 1 OÖ GO

¹¹⁴ *Místní referenda v České republice a ve vybraných zemích Evropské unie*. S. 73.

¹¹⁵ § 38 odst. 4 OÖ GO

¹¹⁶ § 38 odst. 3 věta druhá OÖ GO

¹¹⁷ § 38 odst. 5 OÖ GO

¹¹⁸ § 38 odst. 7 věta první OÖ GO

¹¹⁹ § 38 odst. 7 věta druhá OÖ GO

oprávněných voličů v předcházejících volbách do obecního zastupitelstva následujícím způsobem.

- **Obce do 1000 opr. voličů pro předchozí volby do zastupitelstva.** Je zapotřebí alespoň 18% podpory referenda, přičemž v absolutním počtu minimálně 50 podpisů i kdyby bylo nad 18 % a současně 150 podpisů je považováno za dostačující počet i kdyby bylo pod hranici 18 %.¹²⁰
- **Obce s 1000 až 10 000 opr. voliči pro předchozí volby do zastupitelstva.** Je zapotřebí alespoň 15% podpory referenda, přičemž podpora 900 podpisy je v každém případě dostatečná.¹²¹
- **Obce s více než 10 000 opr. voliči pro předchozí volby do zastupitelstva.** Je zapotřebí alespoň 9% podpory referenda, přičemž podpora 1400 oprávněnými voliči z předešlých voleb je v každém případě dostatečná.¹²²

Otázka v místním referendu

V referendu smí být položena zjišťovací otázka, na kterou je možno odpovědět „ano“, či „ne“; možnost volby mezi více variantami řešeného problému zákon nezná.¹²³ Předmětem referenda nesmí být otázky jmenování a volby orgánů obce, záležitosti zaměstnanců obce a dále záležitosti související s konkrétním správním rozhodnutím.¹²⁴ Zákon oproti tomu nevylučuje otázky související s místními daněmi jako například dolnorakouská úprava zmíněná v předešlé kapitole.

Pokud při hlasování je na volební lístek dopsáno cokoliv jiného, než odpovědi „ano“, či „ne“, je taková volební lístek dle zákona neplatný.¹²⁵ Stejně tak jsou neplatné všechny lístky obsažené v jedné odevzdané obálce, pokud se znění odpovědí na nich liší.¹²⁶ Pokud je v jedné odevzdané obálce obsaženo více hlasovacích lístků se stejnou odpovědí, nejsou neplatnými, nicméně se započtou jako hlas jeden.

¹²⁰ § 38 odst. 1 bod 1. OÖ GO

¹²¹ § 38 odst. 1 bod 1. OÖ GO

¹²² § 38 odst. 1 bod 1. OÖ GO

¹²³ § 38 odst. 6 OÖ GO

¹²⁴ § 38 odst. 2 OÖ GO

¹²⁵ § 38 odst. 8 věta první OÖ GO

¹²⁶ § 38 odst. 8 věta druhá OÖ GO

Závaznost místního referenda

Místní referendum není v Horním Rakousku pro obecní orgány závazné. Rovněž tak není stanovena minimální potřebná účast oprávněných voličů pro platnost referenda.¹²⁷

Procesní úprava místního referenda

Průběh referenda řídí obecní volební úřad a okresní volební úřady. Účinné jsou místní volební předpisy pro volbu obecního zastupitelstva.¹²⁸ Aplikuje se hornorakouský volební zákon LGBl. Nr. 82/1996. Tento předpis se využije rovněž jako podpůrná obecná úprava, není-li v OÖ GO obsažena úprava zvláštní.¹²⁹

Výsledek realizovaného referenda je vyhlášen starostou neprodleně poté, co je znám.¹³⁰

2.3.3 Burgenland

Hradsko (něm. *Burgenland*) je nejvýchodněji položenou spolkovou zemí Rakouska a rovněž třetí nejmenší spolkovou zemí po Vorarlbersku na západě a sousední Vídni. Spolková země Burgenland leží podél hranice Rakouska s Maďarskem a jejím zemským městem je Eisenstadt.

Právní řád spolkové země Burgenland zná celou řadu institutů přímé demokracie.¹³¹ Referendum ve smyslu rakouského institutu *Volksbefragung* zmíněného dříve nalezneme v Hradsku na zemské i místní úrovni.

Na rozdíl o jiných spolkových zemí Rakouska, v Burgenlandu nalezneme pod číslem *LGBl. Nr. 45/1981* přímo zemský zákon o referendu: *Gesamte Rechtsvorschrift für Burgenländisches Volksbefragungsgesetz*.¹³² Tento dopadá na institut zvaný sice

¹²⁷ *Místní referenda v České republice a ve vybraných zemích Evropské unie*. S. 74.

¹²⁸ § 38 odst. 9 OÖ GO

¹²⁹ § 38 odst. 10 OÖ GO

¹³⁰ § 38 odst. 11 OÖ GO

¹³¹ Legal Designs. The navigator to direct democracy [online]. [cit. 2020-08-24]. Dostupné z: https://www.direct-democracy-navigator.org/legal_designs?query=Burgenland%2C+Austria (anglicky)

¹³² RAKOUSKO. Landesrecht konsolidiert Burgenland: Gesamte Rechtsvorschrift für Burgenländisches Volksbefragungsgesetz, Fassung vom 24.08.2020. In LGBl. 45/1981. Dostupné také z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrBgld&Gesetzesnummer=10000146> (německy)

Volksbefragung, jak je zřejmé již z názvu zákona, jedná se však o referendu na zemské, nikoliv místní úrovni, které může vyhlásit zemská vláda.¹³³

Místní referendum, které burgenlandský právní řád také zná, má svoji právní úpravu ve dvou zákonech. Prvním je burgenlandské obecní zřízení *Burgenländische Gemeindeordnung 2003*, LGBl. Nr. 55/2003¹³⁴ (zkráceně jen „BGO“). Podrobnější úpravu místního referenda pak lze nalézt ve speciálním zákoně, kterým je *Gesamte Rechtsvorschrift für Burgenländisches Gemeindevolksrechtgesetz*, LGBl. Nr. 55/1988¹³⁵ (zkráceně jen „BGVG“) a jehož název můžeme překládat jako *zákon o základních právech v obcích*.

Ve srovnání s ostatními spolkovými zeměmi Rakouska se jedná o systematicky odlišný přístup k právnímu zakotvení a úpravě místního referenda.

2.3.3.1 Obecná úprava v burgenlandském obecním zřízení

Základní úpravu místního referenda v Burgenladu nalezneme v sedmém oddílu druhé hlavy druhé části BGO věnované účasti občanů obce na její správě. Vyjma referenda upravuje tento oddíl i právo petiční či lidovou iniciativu.

Ustanovení § 52 BGO uvádí, že v otázkách samostatné působnosti obce¹³⁶ může být provedeno místní referendum za účelem zjištění názorů občanů o základních otázkách ovlivňujících chod obce, ve věcech plánování či realizace konkrétních projektů.¹³⁷ Referendum lze uspořádat pro celou, nebo pouze část obce¹³⁸.

¹³³ § 1 odst. 1 zní: „Za účelem zkoumání vůle občanů státu o základních otázkách realizace státu a o plánování a projektovém plánování z nezávislé sféry činnosti státu může státní vláda nařídít populární průzkum usnesením.“

¹³⁴ RAKOUSKO. Landesrecht konsolidiert Burgenland: Gesamte Rechtsvorschrift für Burgenländische Gemeindeordnung 2003, Fassung vom 24.08.2020. In LGBl. 55/2003. Dostupné také z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrBgl&Gesetzesnummer=20000221> (německy)

¹³⁵ RAKOUSKO. Landesrecht konsolidiert Burgenland: Gesamte Rechtsvorschrift für Burgenländisches Gemeindevolksrechtgesetz, Fassung vom 24.08.2020. In LGBl. 55/1988. Dostupné také z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrBgl&Gesetzesnummer=10000208> (německy)

¹³⁶ něm. „In den Angelegenheiten des eigenen Wirkungsbereichs der Gemeinde“

¹³⁷ § 52 odst. 1 BGO

¹³⁸ Něm. „Ortsverwaltungsteil“ – v Rakousku je poměrně časté sdružení několika vesnic do jedné obce. Jednotlivé vesnice, které jsou součástí jedné obce, se pak označují právě výrazem *Ortsverwaltungsteil*. Dle *Ortsvorsteher*. Burgenland-recht.at [online]. Eisenstad [cit. 2020-06-05]. Dostupné z: <http://www.burgenland-recht.at/A.NeueGemOWebSite/06.Ortsvorsteher%20und%20OrtsAusschuss/Ortsvorsteher.html> se za

Obecná úprava v BGO zahrnuje ustanovení o vyhlášení a závaznosti místního referenda.

Vyhlášení referenda

Dle úpravy v BGO lze vyhlásit místní referendum z vůle:

- zastupitelstva celé nebo části obce,
- starosty celé nebo části obce¹³⁹,
- minimálně 20 % voličů oprávněných volit ve volbách do obecního zastupitelstva,
- minimálně 20 % voličů oprávněných volit do samosprávy části obce, nicméně minimálně absolutní počet 50 z nich.¹⁴⁰

Referendum se vyhláší rozhodnutím obecního zastupitelstva.¹⁴¹

Závaznost referenda

Výsledek referenda je závazný coby předmět usnesení příslušného obecního orgánu.¹⁴²

2.3.3.2 Zvláštní úprava v zákoně o základních právech obcí

BGVG upravuje místní referendum v části III. pojmenované jednoduše *Volksbefragung* čítající 36 paragrafů mezi §§ 8 až 43. Devět oddílů této části upravuje v následující aspekty referenda:

- obecná ustanovení (§ 8),
- referendum na základě žádosti občanů či starosty (§§ 9–11a),
- přípravu referenda (§§ 12–21),
- postup hlasování (§§ 22–30),
- obálky a hlasovací lístky (§§ 31–34),

Ortsverwaltungsteil považuje část obce, která se zřizuje za účelem přímého zastupování zájmů obyvatel této části ve věcech samostatné působnosti obce. V Burgenlandu je obecní úřad povinen rozčlenit správní obvod obce na jednotlivé části. V čele části *Ortsverwaltungsteil* stojí představitel označovaný jako *der Ortsvorsteher* jmenovaný obecním zastupitelstvem (*der Gemeinderat*), který je pomocným orgánem starosty obce (*der Bürgermeister*). V této části obce pak působí také místní výbor označovaný jako *Ortsausschuss*. Úprava a označení z ní plynoucí je platná pro Burgenland, v ostatních spolkových zemích Rakouska a dále v Německu je upravena samostatně.

¹³⁹ V čele celé obce stojí *der Bürgermeister*, v čele její části *der Ortsvorsteher*, který je starostovým pomocným orgánem. Viz poznámka výše.

¹⁴⁰ § 52 odst. 2 věta první BGO

¹⁴¹ § 52 odst. 2 věta druhá BGO

¹⁴² § 52 odst. 3 BGO

- platnost a neplatnost hlasovacího lístku, (§§ 35–37)
- předběžné šetření (§§ 38–39),
- vyhlášení výsledků (§§ 40–43).

Zatímco obecná ustanovení § 8 v podstatě reprodukuje obecnou úpravu obsaženou v BGO, následující oddíly BGVG již přinášejí výrazně podrobnější normy.

Referendum na základě žádosti občanů či starosty

Vyhlášení referenda na žádost z komunity občanů umožňuje § 52 odst. 2 body 3 a 4 BVG a potvrzuje i § 8 odst. 3 písm. b) a c) zvláštní úpravy v BGVG. Tento zákon obsahuje i náležitosti takové žádosti. Učinit ji může pouze občan oprávněný volit do obecního zastupitelstva. Následně ji předloží obecnímu úřadu a bude adresovat obecnímu zastupitelstvu.¹⁴³ Za bezvadnou se považuje žádost, která obsahuje:

- výslovnou žádost o konání místního referenda,
- návrh otázky včetně možných rozhodnutí podle výsledku referenda,
- vysvětlení, zda se má vyhlásit referendum pro celou obec, nebo její část,
- odůvodnění,
- identifikaci (jméno, příjmení, datum narození a adresu bydliště) osoby oprávněné podat žádost coby zmocněnec zastupující signatáře žádosti a jejího zástupce,
- osobní podpis oprávněné osoby a jejího zástupce.¹⁴⁴

Na každém podpisovém archu¹⁴⁵ je uvedeno jméno a příjmení, datum narození a adresa bydliště žadatele ve smyslu § 17 rakouského volebního zákona z roku 1992¹⁴⁶ stejně jako jeho podpis.¹⁴⁷ Jednotlivé podpisové archy se čísly a před prvním podpisem musí obsahovat:

- předmět referenda formulovaný do podoby otázky,
- prohlášení o požadavku vyhlášení referenda v dané věci

¹⁴³ § 9 odst. 1 BGVG

¹⁴⁴ § 9 odst. 2 BGVG

¹⁴⁵ Něm. *Antraglisten*

¹⁴⁶ RAKOUSKO. § 17, Landesrecht konsolidiert Burgenland: Gesamte Rechtsvorschrift für Gemeindevahlordnung 1992, Fassung vom 24.08.2020. In LGBl 54/1992.

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrBgld&Gesetzesnummer=10000304>
(německy)

¹⁴⁷ § 10 odst. 1 BGVG

- a odůvodnění.¹⁴⁸

Každý, kdo podepíše podpisový arch je označován jako žadatel (něm. *der Antragsteller*) a může se podepsat pouze jednou. Zapiše-li se vícekrát, je jeho podpis platný, nicméně započten bude pouze jednou.¹⁴⁹

Pro rozhodnutí obecního zastupitelstva o vyřízení žádosti se stanoví lhůta čtyř týdnů, popřípadě osmi týdnů v případech¹⁵⁰, kdy

- existují odstranitelné vady žádosti¹⁵¹
- nebo není naplněn požadovaný počet podpisů z důvodu uznání části z nich neplatnými. V takovém případě je zmocněný zástupce vyzván k doplnění chybějícího počtu podpisů ve lhůtě dvou týdnů.¹⁵²

Zastupitelstvo je povinno žádosti o vyhlášení referenda vyhovět, jestliže není předmět požadovaného referenda v rozporu s omezeními plynoucími ze zákona, viz výše, spadá do samostatné působnosti obce a je naplněn požadovaný počet podpisů žadatelů stejně jako náležitosti žádosti výše zmíněné.¹⁵³

V případě, že výše uvedené požadavky nejsou splněny nebo výše zmíněné vady v zákonné lhůtě odstraněny je žádost o vyhlášení místního referenda zastupitelstvem zamítnuta.¹⁵⁴

Vydané rozhodnutí zastupitelstva je neprodleně zasláno zmocněnému zástupci a rovněž zveřejněno na přední desce a v místě obvyklým způsobem.¹⁵⁵

Stejně jako občané může žádost o vyhlášení místního referenda podat i starosta obce. Činí tak zasláním vlastnoručně podepsané žádosti obecnímu zastupitelstvu a předložením obecnímu úřadu.¹⁵⁶ O žádosti rozhodne zastupitelstvo do čtyř týdnů, v případě odstranitelných vad žádosti do osmi týdnů od doručení žádosti obecnímu úřadu.¹⁵⁷

¹⁴⁸ § 10 odst. 2 BGVG

¹⁴⁹ § 10 odst. 3 BGVG

¹⁵⁰ § 11 odst. 1 BGVG

¹⁵¹ § 11 odst. 4 BGVG

¹⁵² § 11 odst. 5 BGVG

¹⁵³ § 11 odst. 2 BGVG

¹⁵⁴ § 11 odst. 3 BGVG

¹⁵⁵ § 11 odst. 6 BGVG

¹⁵⁶ § 11a odst. 1 BGVG

¹⁵⁷ § 11a odst. 2 věta první BGVG

Rozpravě a rozhodování zastupitelstva ve věci žádosti předsedá místo starosty místostarosta.¹⁵⁸ Přijetí i zamítnutí žádosti má obdobná pravidla jako v případě žádosti občanů. Rozhodnutí se zasílá vedle zveřejnění starostovi.¹⁵⁹ Starosta s žádostí disponuje až do rozhodnutí zastupitelstva a může učinit zpětvzetí.¹⁶⁰

Příprava referenda

Jestliže zastupitelstvo obce žádosti vyhoví či se samo usnese na vyhlášení místního referenda, vyhlásí jej do čtyř týdnů nařízením, které obsahuje:

- datum konání místního referenda (neděle nebo svátek do tří měsíců od vyhlášení),
- otázku a možnosti odpovědí,
- oblast hlasování
- a uzávěrku referenda, která nesmí být dříve, než v den konání.¹⁶¹

Aktivní hlasovací právo

Zúčastnit se hlasování v místním referendu jsou v Burgenlandu oprávněni všichni občané obce, kteří nejpozději v průběhu hlasovacího dne dosáhli věku 16 let. V případě, že probíhá referendum pouze v části obce, musí mít volič v této části trvalý pobyt, aby byl oprávněn hlasovat.¹⁶² Za účelem konání referenda se sestavují volební seznamy voličů, proti jejichž obsahu může být vznešena námitka ať už ve věci nezařazení voliče, či naopak zařazení osoby neoprávněné k hlasování.¹⁶³ Námitky se podávají jednotlivě pro každý případ obecnímu úřadu, který vyrozumí dotčenou osobu a ta má tři dny na vyjádření, kdy se může proti námitce odvolat. Obecní úřad pak o jejím odvolání rozhodne do deseti dnů.¹⁶⁴

Průběh hlasování

Nejpozději čtrnáct dnů před samotným hlasováním musí obecní volební úřad stanovit volební okrsky a čas, kdy budou otevřeny volební místnosti.¹⁶⁵ Ve stejné lhůtě vymezí

¹⁵⁸ § 11a odst. 2 věta druhá BGVG

¹⁵⁹ § 11a odst. 6 BGVG

¹⁶⁰ § 11a odst. 7 BGVG

¹⁶¹ § 12 BGVG

¹⁶² § 14 BGVG

¹⁶³ § 17 odst. 1 BGVG

¹⁶⁴ § 18 BGVG

¹⁶⁵ § 22 odst. 1 BGVG

obecní volební úřad i zakázané zóny. V nich je po dobu hlasování zakázáno nejen provádět jakoukoliv reklamu související s hlasování, ale také nosit zbraně, oslovovat voliče apod.¹⁶⁶ Právní řád Burgenladu nezná možnost korespondenčního či jiného automatizovaného či distančního způsobu hlasování, vyjma případu, kdy osoby upoutané na lůžko mohou hlasovat mimo svoji určenou volební místnost po předchozí žádosti. Pouze nevidomým pak umožňuje hlasovat v doprovodu ve volební místnosti, ostatní musí provádět hlasování osobně a samostatně, z místnosti jsou vyloučeny všechny osoby bez aktivního hlasovacího práva.¹⁶⁷

Obálky a hlasovací lístky a jejich neplatnost

Hlasovací lístek se do volební urny odevzdává v úřední obálce dané barvy a tvaru bez jakéhokoliv textu na ní.¹⁶⁸ V čem je burgenladská úprava velice konkrétní je velikost hlasovacího lístku udaná rozměry přibližně 21 x 15 centimetrů, popřípadě násobek této velikosti.¹⁶⁹

Dále musí lístek obsahovat:

- nápis „oficiální hlasovací lístek“ a „referendum“ s datem hlasování;
- otázku, která má být voličům předložena k hlasování;
- pod otázkou na levé straně slovo „ano“ a vedle něj kruh a na pravé straně slovo „ne“ s příslušným kruhem pro volbu;
- nebo přehled jiných možných odpovědí, mezi kterými musí být řádně odlišeno.

Vyhlášení výsledků referenda

Výsledky oznámí obecní volební úřad okamžitě po jejich zjištění a zveřejní u volební místnosti na úřední dece a dalším v místě obvyklým způsobem.¹⁷⁰ Proti zveřejněnému výsledku poté mohou být podány námitky, které může vznést:

- zplnomocněný zástupce politického uskupení zastoupeného v obecním zastupitelstvu,
- zplnomocněný zástupce iniciátora,

¹⁶⁶ § 25 BGVG

¹⁶⁷ § 29 BGVG

¹⁶⁸ § 31 odst. 1 BGVG

¹⁶⁹ § 32 odst. 2 BGVG

¹⁷⁰ § 40 BGVG

- starosta.¹⁷¹

Námítka může být vznesena pro podezření na chybu při sčítání hlasů nebo pro podezření nezákonného postupu během hlasování.

2.3.4 Vídeň

Ve Vídni, která je hlavním městem Rakouska upravuje místní referendum coby obecná norma tamní městské zřízení.¹⁷² Konkrétní úpravu obsahují ustanovení § 112a až § 112d pro institut zvaný „*Volksbefragung*“, tedy referendum a § 112e až § 112h pro tzv. „*Volksabstimmung*“ ve smyslu plebiscitu.¹⁷³ Zvláštní úpravu pak obsahuje vídeňská zákon o místním referendu „*Wiener Volksbefragungsgesetz*“, který pochází již z roku 1979.¹⁷⁴

2.3.4.1 Vyhlášení místního referenda a rozsah jeho působnosti

Místní referendum může být ve Vídni vyhlášeno v otázkách samostatné působnosti přímo obecním zastupitelstvem, nebo na základě žádosti alespoň 5 % občanů oprávněných volit v posledních volbách do obecního zastupitelstva.¹⁷⁵

Z působnosti referenda jsou vyňaty otázky související místními daněmi a poplatky, úředními záležitostmi a jakékoliv protiústavní a nezákonné návrhy. Odpovědi na otázku položenou v referendu mohou být i různé varianty řešení daného problému, nikoliv pouze odpovědi „ano“ a „ne“.¹⁷⁶

Místní referendum může ve Vídni proběhnout i v části obce, kterou ale musí obecní zastupitelstvo jasně vymezit při vyhlásování referenda.

¹⁷¹ § 41 BGVG

¹⁷² Vienna, Austria, local Plebiscite [ATP] - Volksbefragung . The navigator to direct democracy [online]. [cit. 2020-08-24]. Dostupné z: https://www.direct-democracy-navigator.org/legal_designs/vienna-austria-local-plebiscite-atp-volksbefragung (anglicky)

¹⁷³ RAKOUSKO. Landesrecht konsolidiert Wien: Gesamte Rechtsvorschrift für Wiener Stadtverfassung, Fassung vom 24.08.2020 („vídeňské městské zřízení“). In LGBl. 28/1968. Dostupné také z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrW&Gesetzesnummer=20000308> (německy)

¹⁷⁴ RAKOUSKO. Landesrecht konsolidiert Wien: Gesamte Rechtsvorschrift für Wiener Volksbefragungsgesetz, Fassung vom 24.08.2020. In LGBl. 05/1980. Dostupné také z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrW&Gesetzesnummer=20000325> (německy)

¹⁷⁵ Čl. 112a vídeňského městského zřízení

¹⁷⁶ Čl. 112a odst. 5 vídeňského městského zřízení

Při vyhlásování referenda platí, že starosta rozhoduje o datu konání do čtyř týdnů od rozhodnutí o konání obecním zastupitelstvem či přijetí žádosti občanů s dostatečným počtem podpisů. K vyhlášení tak postačuje samotná žádost a není třeba dalšího kroku ze strany obecního zastupitelstva jako v jiných státech, kde je žádost v některých případech pouze podnětem, o kterém rozhoduje zastupitelstvo.¹⁷⁷

Místní referendum ve Vídni nelze vyhlásit nejen na den konání voleb, ale dokonce ani měsíc předtím a jeden měsíc poté.¹⁷⁸

2.3.4.2 Výsledky místního referenda

Výsledek referenda se zveřejňuje v úředním věstníku města Vídně.¹⁷⁹ Dále se zasílá ke zpracování obecnímu zastupitelstvu.

Výsledek referenda není ve Vídni pro obecní zastupitelstvo závazný a jde tak o referendum poradní.

2.4 Polská republika

Místní referendum v Polsku je upraveno zákonem na celostátní úrovni obdobně jako v České republice. Odlišností ale je, že jej upravuje jak zákon o místním referendu, tak obecní zřízení. Právní základ místního referenda je položen již na ústavní úrovni v polské ústavě ze dne 2. dubna 1997¹⁸⁰, konkrétně v jejich člancích 4 a 170. Článek 4 lze chápat jako základ místního referenda, jelikož zmiňuje suverenitu lidu (přesněji národu) a původ veškeré moci ve státu od něj. Dle tohoto ustanovení se národ na vládnutí podílí skrze své zástupce nebo přímo. Článek 170 polské ústavy oproti tomu již doslovně zmiňuje místní referendum. Členové samosprávného společenství mohou dle něj rozhodovat v referendu o věcech samostatné působnosti či ve věci odvolání voleného orgánu samosprávy. Pravidla a postup pro provádění referenda dle článku 170 polské ústavy stanoví zvláštní zákon.

¹⁷⁷ Čl. 112b odst. 1 vídeňského městského zřízení

¹⁷⁸ Čl. 112b odst. 2 vídeňského městského zřízení

¹⁷⁹ Čl. 112c odst. 1 vídeňského městského zřízení

¹⁸⁰ POLSKO. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r. [cit. 2020-06-15] Dostupné také z: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970780483> (polsky)

Zvláštní zákony provádějící toto ustanovení jsou dva. Prvním je polské obecní zřízení označované jako *ustawa o samorządzie gminnym* z 8. března 1990 publikované v konsolidovaném znění 22. února 2019 (dále jen „polské obecní zřízení“).¹⁸¹ Tento zákon upravuje obligatorní referendum o založení, sloučení, rozdělení či zrušení obce¹⁸², dále referendum o odvolání starosty¹⁸³ a taktéž referendum o vypsání místní daně.¹⁸⁴ Obecné místní referendum zmiňuje článek 11 polského obecního zřízení.

Druhým speciálním zákonem je zákon o místním referendu z 15. září 2000 polsky označovaný jako „*Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym*“ (dále jen „polský zákon o místním referendu“).¹⁸⁵ 80 článků zákona bylo naposledy zveřejněno v konsolidovaném znění sdělením maršálka polského sejmu 23. dubna 2019.

Tento zvláštní zákon neupravuje pouze základní ustanovení o referendu úpravu referenda z vůle obecní samosprávy i z vůle občanů, ale rovněž otázky související s kampaní před referendem, jejím rozpočtem, financováním referenda i procesní úpravu referenda. Polský zákon o místním referendu tak nabízí obšírnější úpravu než je zvykem v jiných státech a upravuje i otázky často ošetřené obecnými volebními zákony.¹⁸⁶

Místní referenda zakotvená v polském právním řádu můžeme dle zmíněné právní úpravy rozdělit na obligatorní vycházející z polského obecního zřízení a další fakultativní podle polského zákona o místním referendu.

V otázce povinnosti vypsát referendum *ex lege* se tak nabízí srovnání s Horním Rakouskem.

Obligatořními rozumíme:

- místní referendum o založení, sloučení, rozdělení či zrušení obce,¹⁸⁷

¹⁸¹ POLSKO. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o samorządzie gminnym („polské obecní zřízení“). [cit. 2020-06-15] Dostupné také z: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190000506> (polsky)

¹⁸² Čl. 4c polského obecního zřízení

¹⁸³ Čl. 28c polského obecního zřízení

¹⁸⁴ Čl. 54 polského obecního zřízení

¹⁸⁵ POLSKO. *Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 4 kwietnia 2019 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o referendum lokalnym* („polský zákon o místním referendu“). [cit. 2020-06-15] Dostupné také z:

<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190000741> (polsky)

¹⁸⁶ Viz například některé spolkové země Rakouska, kde místní referendum ani neupravuje samostatný zákon a tamní obecní či městská zřízení často odkazují na zákony o volbách do obecních zastupitelstev.

¹⁸⁷ Čl. 4c polského obecního zřízení

- místní referendum o odvolání vedoucího obecního úřadu,¹⁸⁸
- a referendum o sebezdanění občanů obce.¹⁸⁹

Oproti tomu fakultativními rozumíme některá referenda podle polského zákona o místním referendu zmíněná níže. Tento zákon nabízí jak zvláštní úpravu k zmíněným obligatorním typům referenda, tak přináší možnost vypsání referenda v dalších věcech.

Za fakultativní referendum tak můžeme považovat místní referendum:

- ve věci řešení obecních záležitostí spadajících do její samostatné působnosti
- a v dalších důležitých věcech týkající se sociálních, ekonomických nebo kulturních vazeb společných občanům obce.

Polský zákon o místním referendu pak přesněji uvádí, že místní referendum, které zjevně spadá do jeho působnosti lze vyhlásit v obci v následujících případech:

- ve věci odvolání samosprávného orgánu té obce,
- ve věci řešení obecních záležitostí spadajících do její samostatné působnosti,
- v dalších důležitých věcech týkající se sociálních, ekonomických nebo kulturních vazeb společných občanům obce
- a dále také o odvolání *wójt*
- či o samozdanění občanů obce.¹⁹⁰

2.4.1.1 Místní referendum o založení, sloučení, rozdělení či zrušení obce

Místní referendum o založení, sloučení, rozdělení či zrušení obce¹⁹¹ je vyhlášováno podle čl. 4c bodu 1. polského zákona o obcích. Další úpravu nalezneme v polském zákoně o místním referendu, na který polské obecní zřízení ale ve výše zmíněném ustanovení nijak neodkazuje. Konkrétně se jedná o článek 11 polského zákona o místním referendu. Podle bodu 1a tohoto článku může iniciativou o vypsání takového referenda usilovat nejméně 15 občanů s aktivním volebním právem do zastupitelstva obce. Dále se již polský zákon o místním referendu o tom druhu referenda samostatně nezmiňuje, nicméně je zjevné, že obecná ustanovení zákona se na referendum jako taková aplikují.

¹⁸⁸ Čl. 28c polského obecního zřízení

¹⁸⁹ Čl. 54 polského obecního zřízení

¹⁹⁰ Čl. 2 polského zákona o místním referendu

¹⁹¹ Polsky „*utworzenia, połączenia, podziału izniesienia gminy oraz ustalenia granic gminy*“

2.4.1.2 Místní referendum o odvolání orgánu

Článek 28c polského obecního zřízení zakotvuje možnost odvolání vedoucího obecního úřadu na základě žádosti dle článku 28b tohoto zákona.

Vedoucí obecního úřadu je v Polsku označován výrazem „wójt“, který bývá překládán také jako *rychtář*. Nejedná se o starostu, který se polsky označuje jako „burmistrz“ nebo „prezydent miasta“. Wójt v dnešním Polsku vykonává usnesení zastupitelstva obce¹⁹² a další úkoly stanovené zákonem.¹⁹³ Je výkonným orgánem obce. Mezi jeho úkoly patří:

- příprava návrhů usnesení zastupitelstva obce,
- příprava dokumentů souvisejících s rozvojem obce,
- stanovení způsobu realizace usnesení přijatých zastupitelstvem,
- správa městského majetku,
- plnění rozpočtu,
- personální řízení vedoucích zaměstnanců obce.¹⁹⁴

Úpravu orgánu *wójty* nalezneme v článku 26 a následujících polského obecního zřízení, kde se rovněž objevuje jediná zmínka o referendu v této věci.

V referendu na základě lidové iniciativy lze rozhodovat také o odvolání starosty či celého obecního zastupitelstva.¹⁹⁵

Referendum o odvolání orgánu obce nelze realizovat před desetiměsíční lhůty ode dne konání posledních voleb nebo posledního referenda v této věci a dále pokud by se měly v případě kladného výsledku referenda konat volby do osmi měsíců před koncem funkčního období odvolávaného zástupce či orgánu.

2.4.1.3 Místní referendum o sebezdanění občanů obce

Polské obecní zřízení připouští, že mezi příjmy obce může patřit i sebezdanění jejích občanů¹⁹⁶.¹⁹⁷ Základním principem sebezdanění místní daní je, že občané o jejím vypsání

¹⁹² Polsky „rada gminy“

¹⁹³ DOLNICKI, Bogdan. *Ustawa o samorządzie gminnym. Komentarz*. 2. Wolters Kluwer, 2018. ISBN 9788381244473.

¹⁹⁴ *Ustawa o samorządzie gminnym. Komentarz*

¹⁹⁵ Čl. 5 polského zákona o místním referendu

¹⁹⁶ Polsky „samoopodatkowania mieszkańców“

¹⁹⁷ Čl. 54 polského obecního zřízení

rozhodují sami v konaném místním referendu. V tomto směru odkazuje ustanovení obsažené v polském obecním zřízení na „art. 2 ust. 2 pkt 2“ polského zákona o místním referendu, které zakotvuje v tomto zvláštním zákoně možnost konání místního referenda v takové věci.¹⁹⁸ Další postup se proto řídí tímto zvláštním zákonem.

2.4.1.4 Zvláštní úprava polským zákonem o místním referendu

Polský zákon o místním referendu obsahuje procesní úpravu referenda, které je zvláštní úpravou ve vztahu k polskému volebnímu zákonu z roku 2011¹⁹⁹ aplikovanému podpůrně.²⁰⁰

Podle tohoto zákona jsou oprávněnými osobami k účasti v místním referendu všechny osoby, které mají trvalý pobyt v dané obci a jsou oprávněné volit do obecního zastupitelstva.²⁰¹ Otázka předkládaná v referendu může místo možností „Ano“ a „Ne“ obsahovat také varianty, ze kterých volič vybírá.²⁰²

Podnět k vypsání referenda

Referendum může být vyhlášeno nejen ex lege jako v případě slučování či rozdělování obcí, jak bylo zmíněno dříve, ale také z vůle obecního zastupitelstva či na základě lidové iniciativy, přičemž referendum o odvolání orgánu obce lze před koncem jeho funkčního období vyvolat právě jen na základě iniciativy.²⁰³

Z podnětu orgánu místní samosprávy může být vypsáno referendum jeho usnesením, které musí obsahovat otázky pro referendum, datum jeho konání, vzory hlasovacích karet včetně těch pro nevidomé a harmonogram přípravných činností souvisejících s konáním referenda.²⁰⁴ Usnesení musí být okamžitě zveřejněno způsobem v místě obvyklý obdobně jako jakékoliv jiné a dále se vydává v periodiku příslušného vojvodství.²⁰⁵

¹⁹⁸ Čl. 2 odst. 2 bod 2)

¹⁹⁹ POLSKO. *Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy*. [cit. 2020-06-15] Dostupné také z: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20110210112/U/D20110112Lj.pdf> (polsky)

²⁰⁰ Čl. 1 polského zákona o místním referendu

²⁰¹ Čl. 3 polského zákona o místním referendu

²⁰² Čl. 2 odst. 3 polského zákona o místním referendu

²⁰³ Čl. 5 polského zákona o místním referendu

²⁰⁴ Čl. 9 polského zákona o místním referendu

²⁰⁵ Čl. 10 polského zákona o místním referendu

Podat lidovou iniciativu s cílem iniciovat místní referendum může nejméně 15 občanů s volebním právem do samosprávného orgánu, v případě obcí pak postačuje 5 občanů. Dále může žádost podat sociální organizace s právní osobností ve smyslu polského správního řádu (pol. „*Organizacja społeczna*“), která je z části obdobou českého spolku a jejíž předmět činnosti se shoduje alespoň s činnostmi prováděnými obcí.²⁰⁶ Jedná se o počet osob, které podávají podnět a až na jeho základě může začít sběr podpisů na podporu referenda. Mezitím ale musí starosta obce potvrdit přijetí iniciativy a do 14 dnů žadatelům předložit počet obyvatel oprávněných v referendu volit tak, aby žadatelé věděli, kolik podpisů je třeba pro podporu referenda získat.

Relativní počet podpisů potřebných na podporu iniciativy pro konání místního referenda je u obce tvořen hodnotou 10 % jejich obyvatel s hlasovacím právem.²⁰⁷

Konání referenda

Obdobně jako například ve Finsku se polské místní referendum nesmí konat současně s volbami sněmovními, senátními či prezidentskými a volbami do Evropského parlamentu. Toto omezení se však nevztahuje na volby doplňovací, předčasné a další dle zákona.²⁰⁸

Referendum z vůle obecního zastupitelstva se koná v nepracovní den nejpozději 50 od zveřejnění usnesení o jeho konání v periodiku vojvodství.²⁰⁹ V případě, že rozhodnutí o konání referenda napadne oprávněný vojvoda a jeho rozhodnutí je napadeno stížností před správním soudem, koná se referendum nejpozději 50 dnů od právní moci rozsudku soudu o jeho konání, je-li jím referendum potvrzeno.²¹⁰

Kampaň předcházející hlasování

Na rozdíl od úpravy místního referenda v jiných státech je přímo v polském zákoně o místním referendu jedna kapitola o jedenácti ustanoveních věnována pravidlům pro kampaň předcházející referendu, kterou mohou pořádat a financovat příznivci některého z návrhů i obecní samospráva.

²⁰⁶ Čl. 11 polského zákona o místním referendu

²⁰⁷ Čl. 4 polského zákona o místním referendu

²⁰⁸ Čl. 8 polského zákona o místním referendu

²⁰⁹ Čl. 10 odst. 2 polského zákona o místním referendu

²¹⁰ Čl. 10 odst. 3 polského zákona o místním referendu

Kampaň podle zákona slouží primárně k objasnění s podstatou řešeného problému samosprávným orgánem, který o konání referenda rozhodl, a dále představení názorů iniciátorů referenda či místních politických uskupení.²¹¹ Současně platí, že členové orgánů samosprávy se nemohou účastnit kampaně financované z veřejných prostředků, jde-li o kampaň v místním referendum o odvolání samosprávného orgánu obce.²¹²

Kampaň se považuje za zahájenou dnem přijetí usnesení o konání referenda a končí 24 hodin před začátkem samotného hlasování. Zákon stanoví v souvislosti s kampaní následující omezení:

- zákaz provádění kampaně v budovách úřadů, státní správy i samosprávy a soudů;
- zákaz konání kampaně na pracovištích takovým způsobem, který by narušoval jejich fungování;
- zákaz provádět kampaň mezi vojenskými a policejními jednotkami i dalšími organizačními jednotkami podřízenými ministerstvu národní obrany.²¹³

V Polsku platí také zákaz svolávání shromáždění, průvodů či jiných forem demonstrací či agitace v období od konce kampaně 24 hodin před začátkem hlasování až do konce hlasování. Tento zákon se vztahuje i na šíření letáků a přednášení projevů nejen v okolí volebních místností, ale obecně.²¹⁴ Ve stejný čas platí zákaz zveřejňovat průzkumy veřejného mínění v souvislosti s referendem.²¹⁵ Během celé kampaně pak platí zákaz pořádání loterijních her jako je tombola, ve kterých by byly peněžní ceny nebo předměty, s hodnotou vyšší než hodnota malých předmětů běžně používaných pro reklamní účely.²¹⁶

Propagační materiály lze na soukromé nemovitosti umísťovat a vyvěšovat pouze se souhlasem vlastníka.²¹⁷ Takové materiály, na které je uvedeno, kdo je jejich původcem, jsou chráněny zákonem.²¹⁸

Financování referenda

²¹¹ Čl. 28 odst. 1 polského zákona o místním referendu

²¹² Čl. 28 odst. 2 polského zákona o místním referendu

²¹³ Čl. 29 polského zákona o místním referendu

²¹⁴ Čl. 29 odst. 3 polského zákona o místním referendu

²¹⁵ Čl. 32 polského zákona o místním referendu

²¹⁶ Čl. 31 polského zákona o místním referendu

²¹⁷ Čl. 34 polského zákona o místním referendu

²¹⁸ Čl. 33 polského zákona o místním referendu

Veškeré financování referenda je veřejné.²¹⁹ Náklady na uspořádání referenda jsou hrazeny plně z veřejného rozpočtu samosprávného celku, tedy obce, ve které místní referendum probíhá.²²⁰ To neplatí v případě nákladů na volební komisi při referendu o odvolání samosprávného orgánu. Tehdy hradí náklady stát ze svého rozpočtu.²²¹ Samosprávný orgán také musí do tří měsíců ode dne konání referenda sestavit účetní závěrku o rozpočtových výdajích vzniklých v souvislosti s konáním referenda. Následně ji předloží výkonný orgán obce na zasedání obecního zastupitelstva.²²²

Náklady, které vzniknou iniciátoru referenda, jsou hrazeny jeho osobou plně z vlastních zdrojů.²²³ Iniciátor referenda navíc doslova nesmí přijímat prostředky a tyto mu nesmějí být převedeny:

- ze státního rozpočtu či rozpočtu samosprávné jednotky nebo od veřejnoprávní právnické osoby, to platí i pro nepeněžitá plnění²²⁴;
- od státní organizační jednotky;
- od fyzických nebo právnických osob čerpajících v posledním roce dotaci ze státního rozpočtu či z rozpočtu územního samosprávného celku, vyjma politických stran;
- od osob, které nemají trvalý pobyt v Polsku, s výjimkou polských občanů pobývajících trvale v zahraničí;
- od cizinců pobývajících na území Polské republiky;
- od právnických osob, které nemají sídlo na území Polské republiky;
- od dalších subjektů, které nemají sídlo v Polsku, ale mají schopnost uzavřít smlouvu a nabývat z ní práva a povinnosti;
- od právnických osob, ve kterých se účastní zahraniční osoby, vyjma veřejně obchodovaných společností;

²¹⁹ Čl. 39 polského zákona o místním referendu

²²⁰ Čl. 40 odst. 1 polského zákona o místním referendu

²²¹ Čl. 40 odst. 4 polského zákona o místním referendu

²²² Čl. 41 polského zákona o místním referendu

²²³ Čl. 42 polského zákona o místním referendu

²²⁴ Čl. 43 odst. 2 polského zákona o místním referendu

- od zahraničních diplomatických misí, ambasád či konzulátů a také od mezinárodních organizací a dalších zahraničních zastoupení užívajících diplomatických výsad.²²⁵

Jednání v rozporu s výše uvedeným je sankcionováno a považuje se za přestupek, jak je uvedeno dále.

Financuje-li kampaň na podporu referenda politická strana, dopadá na ni při tomto zvláštní úprava obsažená v polském zákoně o politických stranách ze dne 27. června 2017.²²⁶

Polský zákon o místním referendu podrobně upravuje i další pravidla dopadající na iniciátora referenda a jeho zástupce. Zástupce iniciátora tak musí sestavit a do tří měsíců předložit účetní závěrku výdajů a příjmů v souvislosti s pořádáním kampaně k referendu. Závěrka se předkládá výkonnému orgánu místní samosprávy.²²⁷ Pouze tehdy, je-li předmětem referenda odvolání voleného zástupce či orgánu, předkládá iniciátor účetní závěrku volební komisi.²²⁸ V případě, že iniciátor získá na podporu referenda více prostředků, než využije, tedy náklady nepřevyší příjmy a zůstal by v zisku, musí tyto přebytky věnovat charitativní organizaci. Neučiní-li tak, dopustí se přestupku, viz dále.²²⁹ Doklady o financování kampaně na podporu referenda je povinen po dobu alespoň 12 ode dne referenda uchovávat zástupce iniciátora.²³⁰

Volební komise

Nejpozději 25 dnů před konáním referenda je jmenována územní komise. Vedle ní působí během referenda ještě volební komise v jednotlivých volebních obvodech. Územní komise je jmenována volebním komisařem v případě referenda o odvolání voleného orgánu či zástupce, v ostatních případech je jmenována obecním zastupitelstvem.²³¹ Do takové komise ale volební komisař navrhne stejný počet členů územní komise jako

²²⁵ Čl. 43 odst. 1 polského zákona o místním referendu

²²⁶ Čl. 43a polského zákona o místním referendu

²²⁷ Čl. 44 odst. 1 polského zákona o místním referendu

²²⁸ Čl. 45 polského zákona o místním referendu

²²⁹ Čl. 46 polského zákona o místním referendu

²³⁰ Čl. 48 polského zákona o místním referendu

²³¹ Čl. 49 odst. 2 polského zákona o místním referendu

výkonný orgán obce i iniciátor referenda.²³² Členem takové komise ze zákona nesmí být člen výkonného obecního orgánu, iniciátor referenda ani jeho zástupce.

Územní komise čítá šest až šestnáct členů, obvodní šest až deset členů.²³³

Výkonný orgán obce i iniciátor referenda mohou za sebe nominovat jednoho člena územní i obvodní volební komise, který má právo být přítomen při všech úkonech prováděných volební komisí a vznášet připomínky.²³⁴

Hlasovací lístky

Tisk potřebného počtu hlasovacích lístků v Polsku nařizuje územní komise.²³⁵ Volební lístek obsahuje následující údaje:

- označení referenda, název orgánu, který se rozhodl uspořádat referendum, datum referenda;
- otázka nebo otázky nebo varianty řešení záležitosti, která je předmětem referenda, v případě otázky pak pole pro odpovědi Ano a Ne;
- pokyny pro hlasování;²³⁶

Hlasovací lístek musí být jednostranný.²³⁷

Výsledky a platnost referenda

Místní referendum je v Polsku platné za podmínky, že se jej zúčastnilo alespoň 30 % oprávněných voličů.²³⁸ To se nevztahuje na případ, kdy je v referendu rozhodováno o odvolání voleného orgánu či zástupce. Tehdy je k platnosti referenda zapotřebí účasti alespoň tří pětin oprávněných voličů.²³⁹

V platném referendu je úspěšnou možností, která obdržela více než polovinu odevzdaných platných hlasů.²⁴⁰ Za neplatný se považuje hlasovací lístek, na kterém byla zvolena více

²³² Čl. 50 odst. 1 věta první polského zákona o místním referendu

²³³ Čl. 50 odst. 2 polského zákona o místním referendu

²³⁴ Čl. 51 polského zákona o místním referendu

²³⁵ Čl. 52 odst. 1 polského zákona o místním referendu

²³⁶ Čl. 53 odst. 1 polského zákona o místním referendu

²³⁷ Čl. 53 odst. 2 polského zákona o místním referendu

²³⁸ Čl. 55 odst. 1 polského zákona o místním referendu

²³⁹ Čl. 55 odst. 2 polského zákona o místním referendu

²⁴⁰ Čl. 56 polského zákona o místním referendu

než jedna možnost nebo naopak žádná možnost či odpověď.²⁴¹ Neplatné jsou rovněž lístky, které nebyly vydány úřední autoritou a nenesou pečeť s označením daného volebního okrsku.²⁴² Naopak vliv na platnost lístku nemá připsování dalších komentářů.²⁴³

Po ukončení hlasování vypracuje ve trojím vyhotovení okrsková komise zprávu o výsledcích hlasování, která obsahuje počty:

- osob oprávněných volit;
- osob, kterým byly vydány hlasovací lístky;
- lístků vyjmutých z urny;
- neplatných lístků;
- platných lístků, tj. počet lidí, kteří se platně zúčastnili hlasování;
- neplatných hlasů;
- platných hlasů;
- platných hlasů odevzdané pro jednotlivé odpovědi na danou otázku nebo pro jednotlivé varianty.²⁴⁴

Následně zprávu vlastnoručně podepíší všichni členové okrskové komise. Ti mají také právo vznášet k průběhu a výsledku hlasování připomínky. Po dokončení zprávy je ihned zveřejněna na místě přístupném veřejnosti a také zaslána územní komisi.²⁴⁵

Předseda okrskové komise poté všechny dokumenty spojené s hlasováním zapečetí do obálky.²⁴⁶

Předseda územní komise ihned po obdržení informací ode všech okrskových komisí oznámí výsledky proběhlého místního referenda.²⁴⁷

²⁴¹ Čl. 57 polského zákona o místním referendu

²⁴² Čl. 58 odst. 1 polského zákona o místním referendu

²⁴³ Čl. 58 odst. 2 polského zákona o místním referendu

²⁴⁴ Čl. 59 odst. 1 polského zákona o místním referendu

²⁴⁵ Čl. 60 polského zákona o místním referendu

²⁴⁶ Čl. 61 polského zákona o místním referendu

²⁴⁷ Čl. 62 polského zákona o místním referendu

Ve lhůtě sedmi dnů může každý oprávněný volič, který mohl hlasovat v proběhlém referendu, podat protest, pokud podle něj došlo k porušení zákona, které mohlo mít významný dopad na výsledek referenda.²⁴⁸

Okresní soud přezkoumá tento protest ve lhůtě čtrnácti dnů ode dne jeho podání za účasti toho, kdo jej činí, zástupce příslušné územní komise a v případě, že se jedná o referendum o dovolání voleného zástupce či orgánu tak rovněž za přítomnosti volebního komisaře.

Přestupky související s místním referendem

Oproti jiným zákonům o místním referendu v Evropě, nicméně obdobně jako český zákon o místním referendu ve svém § 56, upravuje polský zákon o místním referendu přestupky související s referendem a jeho průběhem. Zatímco česká úprava postihuje úmyslný podpis listiny více než jednou a podpis listiny neoprávněnou osobou, polská úprava souvisí především s polskými specifiky zákona o místním referendu, jako jsou pravidla pro vedení kampaně před referendem.

Přestupku se dle polského zákona o místním referendu dopustí, kdo:

- shromáždí podpisy osob podporujících podání návrhu na uspořádání referenda v rozporu se zákonnou úpravou;
- vede kampaň za referendum a porušuje tím výše popsané zákazy;
- zveřejňuje výsledky průzkumů veřejného mínění týkající se předpokládaného výsledku referenda či průzkumy veřejného mínění provedené v den hlasování;
- poskytne iniciátoru referenda, nebo za něj přijme peněžní prostředky v rozporu se zákonem (viz výše);
- zástupce iniciátora, který nepodá ve lhůtě zprávu o financování kampaně v referendu finančnímu úřadu dle zákona;
- má přebytek financí získaných na podporu referenda a v souladu se zákonem tento přebytek neposkytne na charitativní účely.²⁴⁹

V uvedených případech se přestupek trestá pokutou.

²⁴⁸ Čl. 66 polského zákona o místním referendu

²⁴⁹ Články 68 až 73 polského zákona o místním referendu

2.5 Maďarská republika

Místní referendum v Maďarské republice (maďarsky „*Helyi népszavazások*“²⁵⁰) je zakotveno v samostatném zákoně označovaném jako „*zákon o referendu, evropské občanské iniciativě a procesu referenda*“ (dále jen „maďarský zákon o místním referendu, maďarsky „*2013. évi CCXXXVIII. törvény a népszavazás kezdeményezéséről, az európai polgári kezdeményezésről, valamint a népszavazási eljárásról*“²⁵¹, anglicky pak „*Act CCXXXVIII of 2013 on Initiating Referendums, the European Citizens' Initiative and Referendum Procedure*“²⁵², jehož cílem bylo obsáhnout úpravu více institutů přímé demokracie v Maďarsku včetně celostátního i místního referenda do nově vzniklého jednoho zákona.²⁵³

Samotné místní referendum upravuje třetí kapitola maďarského zákona o místním referendu nazvaná *Iniciace místního referenda*, která čítá §§ 32 až 61 a poté šestá kapitola *Místní referendum* mezi §§ 80 a 90.

2.5.1 Předmět a vyhlášení místního referenda

Maďarské místní referendum může být obdobně jako v dalších evropských státech vyhlášeno ve věci spadající do samostatné působnosti obce.²⁵⁴ Mezi otázky, o kterých nelze rozhodovat, patří:

- rozpočet a závěrečný účet obce,
- problematika místních daní,
- otázky personální a organizační spadající do působnosti obecního zastupitelstva,

²⁵⁰ KISOKOS: *Helyi népszavazásról*. TASZ [online]. 2018 [cit. 2020-08-24]. Dostupné z: <https://tasz.hu/cikk/helyi-nepszavazas-1x1> (maďarsky)

²⁵¹ MAĎARSKO. *2013. évi CCXXXVIII. törvény a népszavazás kezdeményezéséről, az európai polgári kezdeményezéséről, valamint a népszavazási eljárásról*. [cit. 2020-06-20] Dostupné také z: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300238.tv> (maďarsky)

²⁵² MAĎARSKO. *Act CCXXXVIII of 2013 on Initiating Referendums, the European Citizens' Initiative and Referendum Procedure*. [cit. 2020-06-20] Dostupné také z: https://www.legislationline.org/download/id/7685/file/Hungary_Act_referendums_2013_en.pdf (anglicky)

²⁵³ PÁLLINGER, Zoltán Tibor. *The Uses of Direct Democracy in Hungary: Paper presented at the ECPR 2016 Generals Conference Section 16, Panel P097: Direct Democracy and Online Political Participation*. [online]. Budapešť: Andrassy University Budapest [cit. 2020-08-24]. Dostupné z: <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/11c8c2a5-7a7a-4669-bb50-03a2b8395fb7.pdf> (anglicky)

²⁵⁴ § 32 odst. 1 maďarského zákona o místním referendu

- a na rozdíl od Slovenska či Polska odvolání, resp. v maďarském zákoně doslova rozpuštění, zastupitelského orgánu obce.²⁵⁵

Místní referendum v Maďarsku může být fakultativní i obligatorní, nařídí-li to zákon.²⁵⁶

Fakultativní místní referendum může iniciovat:

- minimálně čtvrtina zastupitelů obce,
- výbor zastupitelstva obce,
- oprávnění voliči.²⁵⁷

V posledním případě místního referenda vyhlášeného na podnět voličů upravuje jejich počet, resp. počet podpisů podporovatelů na podpisových listinách obecní nařízení dané obce. Ze zákona však platí, že počet podpisů vyžadovaný nařízením obce se musí pohybovat mezi deseti a dvaceti pěti procenty oprávněných voličů. Taková úprava, jež umožňuje samotnému zastupitelstvu obce rozhodnout, jaké množství podpisů oprávněných voličů bude třeba k iniciování místního referenda, není v rámci Evropy zcela unikátní, podobně mohou postupovat i obce v Itálii (viz kapitola 3.2) či Horním Rakousku (viz kapitola 2.3.4). Vzhledem k tomu, že potřebný počet podpisů je uváděn relativní hodnotou v procentech, zákon stanoví, že absolutní hodnota se určí na základě evidence obyvatel ke dni potvrzení podpisových listin.²⁵⁸ Iniciativu směřující k vyhlášení místního referenda může vyvolat nejen jednotlivec, ale také politické uskupení či jiné sdružení osob s předmětem činnosti souvisejícím s předmětem referenda.²⁵⁹ Iniciátorů může být rovněž víc. V takovém případě však musí jednoho zmocnit ke komunikaci s obecními orgány.

Postup iniciace místního referenda počíná předložením návrhu otázky místní volební komisi společně se vzorovým podpisovým archem. Tento krok musí být učiněn před začátkem sběru podpisů. Místní volební komise totiž má za povinnost nejprve navrhovanou otázku ověřit a posoudit zda je v souladu s právní úpravou.²⁶⁰ Při potvrzení

²⁵⁵ § 32 odst. 2 maďarského zákona o místním referendu

²⁵⁶ § 33 maďarského zákona o místním referendu

²⁵⁷ § 34 odst. 1 maďarského zákona o místním referendu

²⁵⁸ § 34 odst. 3 maďarského zákona o místním referendu

²⁵⁹ § 35 maďarského zákona o místním referendu

²⁶⁰ § 36 odst. 1 maďarského zákona o místním referendu

podpisových listin místní volební komise také oznámí požadovaný počet podpisů na podporu konání místního referenda, jak bylo zmíněno dříve.

Sběr podpisů probíhá prostřednictvím kopií podpisové listiny, přičemž každý oprávněný volič může podpořit iniciativu na vyhlášení místního referenda pouze jednou a podpis nelez poté odvolat. Zajímavostí je, že vyjma jména a příjmení s rodným číslem se u podporovatele uvádí také jméno jeho matky pro následný proces ověřování platnosti podpisů.²⁶¹ Sběr podpisů může probíhat kdekoliv, kde nedojde k obtěžování voličů, vyjma případů, kdy:

- podporovatel v pracovní době vykonává své povolení,
- podporovatel je zaměstnancem maďarských ozbrojených sil či ústředních orgánů státní správy a je ve výkonu služebních povinností,
- podporovatel cestuje prostředkem veřejné dopravy,
- se podporovatel nachází v budovách úřadů státní správy či místní i celostátní samosprávy,
- se podporovatel nachází v prostorách poskytovatele zdravotní péče
- a dále v budovách škola veřejných vzdělávacích institucí.²⁶²

Podpisové archy na podporu vyhlášení místního referenda tak nemohou být umístěny nejen ve školách či na úřadech, ale také kupříkladu v ordinacích lékařů, přestože by s tím lékař provozující ordinaci souhlasil a obdobně jako v jiných evropských státech i v případech, kdy podporovatel v pracovní době vykonává své povolání. Je přirozeně zakázáno podporovatelům nabízet či slibovat výhodu plynoucí z jejich podepsání na podporu vyhlášení místního referenda.

Do třiceti dnů od ověření a schválení otázky v referendu místní volební komisí, může jeho iniciátor předkládat vyplněné podpisové archy místní volební komisi k ověření platnosti zaznamenaných podpisů.²⁶³ Ověření podpisů místní volební komisí proběhne ve lhůtě čtyřiceti pěti dnů od předložení podpisových archů. V případě, že je dosaženo při

²⁶¹ § 44 maďarského zákona o místním referendu

²⁶² § 45 maďarského zákona o místním referendu

²⁶³ § 47 maďarského zákona o místním referendu

sčítání požadovaného počtu podpisů, dojde k informování starosty obce místní volební komisí a to do osmi dnů od okamžiku dosažení požadovaného počtu podpisů.²⁶⁴

Starosta oznámí skutečnost, že iniciativa získala podporu stanoveným počtem podpisů, oznámí na nejbližší nadcházející schůzi zastupitelstva obce. Obecní zastupitelstvo vyhlásí místní referendum svým usnesením, které obsahuje nejen předmět referenda, ale také jeho plánovaný rozpočet.²⁶⁵

2.5.2 Platnost a závaznost místního referenda

Pro platnost místního referenda je vyžadováno, aby platný hlas odevzdala nadpoloviční většina voličů a aby bylo účinné, tak nadpoloviční většina platných hlasů byla pro jednu z možností odpovědi na předloženou otázku.²⁶⁶

Výsledek vyplývající z místního referenda platného dle pravidel výše je v Maďarsku pro obecní zastupitelstvo závazný. Pokud z referenda vychází rozhodovací povinnost, je zastupitelstvo povinno vydat nařízení či usnesení v souladu s výsledkem platného a účinného místního referenda ve lhůtě sto osmdesát dnů ode dne konání místního referenda.²⁶⁷

Nicméně závaznost výsledku místního referenda pro místní zastupitelstvo je časově ohraničena jedním rokem ode dne jeho konání, pokud však vytvořilo povinnost vydat obecní vyhlášku, tak jeden rok ode dne jejího vyhlášení. Po uplynutí této doby není již zastupitelstvo výsledkem vázáno a může rozhodovat v rozporu s ním, což částečně snižuje smysluplnost místního referenda, kdy může působit jako dočasný nástroj.

2.5.3 Procesní úprava

Proces přípravy pokračuje vyhlášením dne konání, který musí být oznámen do 15 dnů ode dne právní moci rozhodnutí zastupitelstva o jeho vyhlášení.²⁶⁸ Následně se referendum musí konat nejpozději sedmdesát dnů a nejdříve padesát dnů od jeho

²⁶⁴ § 50 maďarského zákona o místním referendu

²⁶⁵ § 55 odst. 1 maďarského zákona o místním referendu

²⁶⁶ § 59 maďarského zákona o místním referendu

²⁶⁷ § 60 odst. 1 maďarského zákona o místním referendu

²⁶⁸ § 81 odst. 1 maďarského zákona o místním referendu

vyhlášení.²⁶⁹ Veškeré náklady vznikající v souvislosti s organizací místního referenda se v Maďarsku hradí z obecního rozpočtu.²⁷⁰

Podobně jako v Polsku či České republice se na organizaci místního referenda podílejí volební komise na dvou úrovních:

- místní
- a územní.

Dále je ustaven také sčítací výbor pro výsledky referenda.²⁷¹ Do místní volební komise může být jmenován jeden zástupce za iniciátory místního referenda, popřípadě dva v případě obcí s jedním volebním okrskem. Po jednom členovi mohou jmenovat také politická uskupení, která se sice nepodílela na iniciování referenda, nicméně mají zástupce v obecním zastupitelstvu. Iniciátoři referenda a rovněž politická uskupení, která se sice nepodílela na iniciování referenda, nicméně mají zástupce v obecním zastupitelstvu, mohou jmenovat také dva své zástupce do sčítacího výboru.²⁷²

Voličům zapsaným do volebního seznamu nejpozději třicet dnů před konáním místního referenda rozešle nejpozději dvacet dnů před hlasováním obecní úřad oznámení o konání hlasování.²⁷³

Každý oprávněný volič obdrží hlasovací lístek obsahující následující údaje:

- označení „hlasovací lístek“,
- úřední razítko,
- název místního referenda,
- datum konání místního referenda,
- název obce,
- informaci, že více odpovědí v místním referendu vede k neplatnosti odevzdaného hlasu,
- předkládanou otázku,

²⁶⁹ § 81 odst. 2 maďarského zákona o místním referendu

²⁷⁰ § 82 maďarského zákona o místním referendu

²⁷¹ § 83 odst. 1 maďarského zákona o místním referendu

²⁷² § 83 odst. 2 a 3 maďarského zákona o místním referendu

²⁷³ § 84 maďarského zákona o místním referendu

- možnosti „ano“ a „ne“ a u nich kruhy pro zaškrtnutí jedné z možností.²⁷⁴

2.5.4 Opravné prostředky

V maďarském právu existuje několik opravných prostředků, kterými lze přezkoumávat rozhodnutí vydaná v souvislosti s iniciativou pro vyhlášení referenda i jeho následným průběhem. Rozhodnutí místní volební komise, kterým se ověřuje otázka, respektive předmět referenda, může být napadnuto návrhem na přezkum podaným u soudu do patnácti dnů ode dne zveřejnění rozhodnutí místní volební komise.²⁷⁵ Podání je třeba učinit přímo k místní volební komisi, která jej do pěti dnů zašle příslušnému soudu.²⁷⁶ V případě, že by došlo k podání přímo k soudu, tento jej přijme, nicméně následně uvědomí místní volební komisi.

Místní volební komise sama odpovídá za vyřízení námitek proti postupu při sběru podpisů na podporu místního referenda. Proti jejímu rozhodnutí se lze odvolat k územní volební komisi.²⁷⁷

Návrh na přezkum usnesení obecního zastupitelstva, kterým se vyhláší či zamítá vyhlášení obligatorního místního referenda, se podává k soudu, který jej zašle místní volební komisi tak, aby jí byl doručen nejpozději patnáct dnů ode dne zveřejnění napadeného rozhodnutí.²⁷⁸ Soud rozhodne rozsudkem do třiceti dnů ode dne přijetí žádosti o přezkum.

Co se výsledku místního referenda týče, lze ve lhůtě pěti dnů podat námitku proti jeho průběhu k místní volební komisi či se odvolat proti rozhodnutí místní volební komise, které následně řeší územní volební komise.²⁷⁹

2.5.5 Příklady z praxe

Jako příklad z praxe místních referend v Maďarsku můžeme zmínit místní referendum konané v centru Budapešti na počátku roku 2018. Předkládaná otázka se zabývala

²⁷⁴ § 85 maďarského zákona o místním referendu

²⁷⁵ § 57 odst. 1 maďarského zákona o místním referendu

²⁷⁶ § 57 odst. 2 maďarského zákona o místním referendu

²⁷⁷ § 56 odst. 1 maďarského zákona o místním referendu

²⁷⁸ § 58 odst. 1 maďarského zákona o místním referendu

²⁷⁹ § 89 maďarského zákona o místním referendu

možností omezení otevírací doby hostinských a restauračních zařízení ve večerních hodinách. Referenda se účastnilo celkem 6918 voličů, z nichž 4572 se vyslovalo pro omezení. Nicméně se jednalo o účast pouze 15,89 procenta a proto nebyl výsledek referenda závazný.²⁸⁰ Za potřebí by byla nadpoloviční účast z celkového počtu 43 520 oprávněných voličů v této části Budapešti. Místní obecní zastupitelstvo i přesto přislíbilo problém předložený v referendu dále řešit bez ohledu na výsledek hlasování.

²⁸⁰ *Local referendum on 'Budapest party district' opening hours not valid*. Daily News Hungary. 2018-02-19. [cit. 2020-06-20] Dostupné také z: <https://dailynewshungary.com/local-referendum-budapest-party-district-opening-hours-not-valid/> (anglicky)

3 Jižní Evropa

Ve státech jižní Evropy, kterými v naší práci rozumíme Slovinsko a Itálii, nalezneme shodně možnost vyhlášení fakultativního místního referenda. Ve slovinské úpravě jsou ale přítomna i referenda obligatorní vyhlášená v konkrétních případech, jako je rozdělení obce. Oproti tomu italská úprava je výrazně stručnější ve všech ohledech. Upravuje pouze možnost obce, nikoliv její povinnost upravit místní referendum a případně rovněž lidovou iniciativu ve svém statutu.

3.1 Slovinská republika

Slovinská republika vyhlásila nezávislost na Jugoslávii dne 25. června 1991. Svoji nezávislost reálně Slovinsko získalo a potvrdilo po uplynutí tříměsíční lhůty ujednané moratoriem přijatým na základě Brionské deklarace.²⁸¹ 23. prosince 1991 byla přijata nová slovinská ústava, která zakotvila také právo na místní samosprávu.²⁸² Konkrétní úpravu tohoto práva je v ústavě obsažena v článku 9 a poté v části páté (články 138 až 148). V otázce místního referenda však slovinská ústava obsahuje pouze zmínku o místním referendu o vytváření nových obcí a změnách jejich území v článku 139, odstavci 3.

3.1.1 Platná právní úprava

Základní právní úpravou, ve které je zakotveno ve Slovinsku místní referendum je tamní *Zakon o lokalni samoupravi* („Zákon o místní samosprávě – ZMS“) přijatý dne 21. prosince 1993 a účinný ode dne 15. ledna 1994. Tento ve svém článku 11, větě třetí stanoví: „*Občani v občinah odločajo o zadevah lokalne samouprave tudi neposredno – na svojih zborih, z referendumom in preko ljudske iniciative.*“²⁸³ V překladu zákon uvádí,

²⁸¹ *Stališča in sklepi Skupščine Republike Slovenije ob izteku trimesečnega moratorija za nadaljnje uresničevanje osamosvojitvenih aktov Skupščine Republike Slovenije z dne 25. junija 1991, predpisanega z „Brionsko deklaracijo“, z dne 7. julija 1991.* Uradni list Republike Slovenije [pdf]. 1991-10-02 [cit. 2020-06-15]. [online]. ISSN 1318-0576 <https://www.uradni-list.si/pdf/1991/Ur/u1991016.pdf>

²⁸² SLOVINSKO. *Ustava Republike Slovenije (URS)*. [cit. 2020-08-22] Dostupné také z: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1> (slovensky)

²⁸³ SLOVINSKO. *Zakon o lokalni samoupravi (ZLS)*. [cit. 2020-08-22] Dostupné také z: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO307>

občané v obcích přímo rozhodují o záležitostech místní samosprávy – na svých schůzích, referendem a lidovou iniciativou.

Referendum i lidovou iniciativu dále upravuje *Zakon o referendumu in o ljudski iniciativi* („Zákon o referendu a o lidové iniciativě – ZRLI“) přijatý 8. března 1994 a účinný od 2. dubna 1994.²⁸⁴ Aktuálně v platném znění z roku 2007.²⁸⁵ ²⁸⁶ Tento se však věnuje referendu a iniciativě na všech úrovních od celostátní až po lokální.²⁸⁷

Podle článku 1 tento zákon "upravuje referendum o změně ústavy, legislativní referendum, referendum o mezinárodních vztazích a poradní referendum o záležitostech v působnosti Národního shromáždění dále upravuje lidovou iniciativu za účelem změny nebo přijetí zákona."²⁸⁸ Referendum o zřízení obce se však podle článku 2 řídí zvláštním zákonem, kterým je ZMS.²⁸⁹

Klíčový v otázce místního referenda je však článek 3 ZRLI, který uvádí, že „ustanovení tohoto zákona o postupu při referendu se použijí obdobně na místní referendum, nestanoví-li zákon jinak“.²⁹⁰

ZRLI tak upravuje především procesní otázky spojené s místním referendem, na které se rovněž použije jeho úprava podle výše zmíněného článku 3.²⁹¹ Rozsah působnosti a další prvky místního referenda nalezneme v ZMS.

3.1.2 Proces referenda

Proces vypsání a průběhu místního referenda je upraven v části třetí ZRLI, kterou tvoří články 30 až 56. V těchto 27 článcích je postupně upraven proces vypsání referenda (čl. 30–34), právo hlasovat v referendu (č. 35–37), orgány provádějící referendum

²⁸⁴ SLOVINSKO. *Zakon o referendumu in o ljudski iniciativi (ZRLI)*. [cit. 2020-08-22] Dostupné také z: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO324>

²⁸⁵ NEŽMAH, B. (2020). *Direct democracy in Slovenia – poor practice at the local level*. [online] Available at: https://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-3-531-92898-2_15 [cit. 2020-02-20]. ISBN 978-3-531-92898-2 https://doi.org/10.1007/978-3-531-92898-2_15 VS Verlag für Sozialwissenschaften, s. 245.

²⁸⁶ SLOVINSKO. *Zakon o referendumu in o ljudski iniciativi (uradno prečiščeno besedilo) (ZRLI-UPB2)*. [cit. 2020-08-22] Dostupné také z: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/79177>

²⁸⁷ Část druhá zákona je členěna: „referendum o změně ústavy, legislativní referendum, referendum o mezinárodních smlouvách a konzultativní referendum“, část čtvrtá se pak věnuje lidové iniciativě.

²⁸⁸ Článek 1 ZRLI

²⁸⁹ Článek 2 ZRLI

²⁹⁰ Článek 3 ZRLI

²⁹¹ Srov. především Postup provádění referenda (čl. 30-56)

(čl. 38–42), průběh samotného hlasování a zjišťování jeho výsledku (čl. 43–50) a na závěr je upravena ochrana hlasovacího práva a ostatní ustanovení (čl. 51–56).²⁹²

Vyhlášení referenda

Referendum se vyhláší rozhodnutím, které je třeba zveřejnit v Úředním věstníku Slovenské republiky.^{293 294} Toto rozhodnutí podle věty první článku 30 ZRLI definuje druh referenda, věc, o které se má v referendu rozhodnout, otázku referenda, den referenda a den/dny hlasování v referendu.

V den, který je stanovený dnem vyhlášení referenda počínají běžet lhůty k pro úkony potřebné k realizaci referenda.²⁹⁵ Dnem referenda může být pouze neděle, nebo jiný den pracovního volna.²⁹⁶ Současně se pak může konat více než jedno referendum v jeden den.²⁹⁷ Tyto normy článku 32 mají zjevně za účel zvýšit účast občanů u referenda a současně snížit náklady na konání referenda.

Článek 33 stanovuje lhůtu mezi dnem vypsání referenda („dan razpisa referendum“) a dnem konání referenda („in dan glasovanja na referendum“). Podle tohoto ustanovení musí mezi oběma dny uplynout alespoň třicet dnů a ne více než jeden rok.²⁹⁸ Pro tuto lhůtu existuje výjimka, která se však na místní referenda nevztahuje.²⁹⁹ Nejméně patnáct dnů přede dnem hlasování musí být prostřednictvím sdělovacích prostředků nebo jinak zveřejněno rozhodnutí o konání referenda stejně jako samotná věc, o které se má v referendu rozhodovat.³⁰⁰ Výčet médií, i které se bude jednat, určí Národní volební komise.³⁰¹ Náklady jsou následně hrazeny z prostředků vyhrazených pro organizaci referenda.³⁰²

²⁹² Část 3. ZRLI

²⁹³ Čl. 30, věta druhá ZRLI

²⁹⁴ <https://www.uradni-list.si/>

²⁹⁵ Čl. 31 ZRLI

²⁹⁶ Čl. 32 ZRLI, věta první

²⁹⁷ Čl. 32 ZRLI, věta druhá

²⁹⁸ Čl. 33, věta první ZRLI

²⁹⁹ Čl. 33, věta druhá ZRLI

³⁰⁰ Čl. 34, věta první ZRLI

³⁰¹ Čl. 34, věta druhá ZRLI

³⁰² Čl. 34, věta třetí ZRLI

Hlasovací právo

Hlasovat v referendu mají právo všichni občasně s aktivním volebním právem do Národního shromáždění Slovinské republiky, tedy každý kdo dosáhl věku 18 let dle článku 7 slovinského volebního zákona³⁰³.³⁰⁴ Volební seznamy se sestavují zvlášť pro každé referendum v souladu s příslušnou právní úpravou – volebními zákony.³⁰⁵ Hlasování v referendu je vždy tajné a probíhá skrze hlasovací lístky.³⁰⁶ Ke hlasování nelze zmocnit jinou osobu.³⁰⁷ Lze hlasovat pouze osobně. Současně musí být zaručena svoboda a tajnost hlasování.³⁰⁸ Nikdo nenese odpovědnost za své hlasování v referendu, ani nemůže být žádán, aby vyzradil, jak hlasoval.³⁰⁹

Orgány referenda

Orgány referenda upravenými v ZRLI jsou: státní volební komise, okresní volební komise a volební komise pro jednotlivé obvody. Články 38 až 42 ZRLI pak upravují jejich pravomoci a povinnosti.

Volební výbory se určují pokaždé znovu pro každé hlasování v referendu. Výbor tvoří jeho předseda a dále sudý počet členů a jejich náhradníků jmenovaných okresní volební komisí. Členy volebních komisí jsou obyvatelé daného volebního obvodu.³¹⁰

Podle článku 38 řídí procedury během referenda volební orgány voleb do Národního shromáždění.³¹¹ Současně má zástupce navrhovatele referenda stejné pravomoci jako navrhovatel kandidátní listiny podle zákona upravujícího volby do Národního shromáždění. Dále ustanovení upravuje pravomoc Národní volební komise určit další osoby, která mají právo pověřit důvěrníky, kteří budou monitorovat práci volebních orgánů.³¹²

³⁰³ SLOVINSKO. *Zakon o volitvah v državni zbor (ZVDZ)*. [cit. 2020-08-22] Dostupné také z: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO185>

³⁰⁴ Čl. 35, věta první ZRLI

³⁰⁵ Čl. 35, věta druhá ZRLI

³⁰⁶ Čl. 36 ZRLI

³⁰⁷ Čl. 37, věta první ZRLI

³⁰⁸ Čl. 37, věta druhá ZRLI

³⁰⁹ Čl. 37, věta třetí ZRLI

³¹⁰ Čl. 42 ZRLI

³¹¹ Čl. 38, věta první ZRLI

³¹² Čl. 38, věta třetí ZRLI

Státní volební komise v souvislosti s referendem podle článku 39 ZRLI plní následující úkoly:

- zajišťuje zákonnost referenda,
- poskytuje ostatním volebním orgánům odborné vedení při provádění referenda a dohlíží na jejich práci,
- stanovuje formuláře pro provádění tohoto zákona,
- stanovuje jednotné normy pro materiální a jiné materiální podmínky pro konání referenda,
- provádí a provádí přímou technickou práci na referendu na diplomatických a konzulárních misích Slovinské republiky v zahraničí a určuje celkový výsledek hlasování z volebních místností v těchto zastupitelských úřadech a poštou ze zahraničí, pokud byly volební materiály doručeny do Národní volební komise v zákonné lhůtě,
- určuje a vyhláší výsledky referenda,
- plní další úkoly stanovené ZRLI.³¹³

Při konání místního referenda se zřizují volební komise v jednotlivých volebních obvodech a dále okresní volební komise. Volební komise ve volebním obvodu přímo i zajišťuje realizaci referenda v obvodu a zjišťuje výsledek hlasování v něm.³¹⁴ Okresní volební komise oproti tomu stanovuje volební místnosti, jmenuje jednotlivé volební výbory, podílí se na přímé realizaci referenda ve volebních obvodech a také bere na vědomí výsledky referenda od jednotlivých volebních komisí.³¹⁵

Průběh hlasování a zjišťování výsledků

I na průběh hlasování se použije úprava voleb do Národního shromáždění, pokud ZRLI nestanoví jinak.³¹⁶

³¹³ Čl. 39 ZRLI

³¹⁴ Čl. 40 ZRLI

³¹⁵ Čl. 41 ZRLI

³¹⁶ Čl. 43 ZRLI

3.1.3 Rozsah působnosti

Na místní úrovni existuje hned několik druhů místního referenda, které umožňuje zákon vyhlásit.³¹⁷

3.1.3.1 Místní referendum o vytvoření nových obcí a o změně jejich území

Prvním z předmětů referenda, které spadají do působnosti jeho slovinské právní úpravy je místní referendum o vytvoření nových obcí a o změně jejich území. Tento druh slovinského místního referenda nachází právní oporu v ZMS, konkrétně v článku 14b tohoto zákona.

3.1.3.2 Místní referendum o právních předpisech obce

Místní referendum o právních předpisech obce je ve skutečnosti spíše plebiscitem, jelikož se koná ex post, tedy jde o následné schválení již přijatého právního předpisu občany obce oprávněnými volit ve volbách do obecního zastupitelstva. Právním základem je šest článků mezi článkem 46 a článkem 47b ZMS.

Z rozhodování v tomto typu referenda jsou vyloučeny právní akty obce vztahující se k rozpočtu obce, jejímu závěrečnému účtu či základním právním předpisům, které jsou příliš obecné.³¹⁸ Hlasování se vyhlašuje na návrh člena obecní rady či starosty a to rozhodnutím zastupitelstva obce.

3.1.3.3 Místní konzultativní referendum

Poradní referendum pro zjištění názoru občanů obce v určité věci může na základě článku 46b ZMS vyhlásit obecní rada před svým rozhodováním ve věci poradní referendum. Toto referendum ze své povahy není závazné, jak výslovně uvádí i zákon.

³¹⁷ „On the local level, the following referendums are provided: referendum on a general legal act of a municipality, referendum on statutory issues, referendum on self-imposed contributions, consultative referendum of a municipality, referendum on the establishment and referendum on territorial reorganization of the municipality.“ ŽUBER, Bruna a Igor KAUČIČ. Referendum Challenges in the Republic of Slovenia. *Białostockie Studia Prawnicze* [online]. 2019, **24**(1), 137-150 [cit. 2020-08-25]. DOI: 10.15290/bsp.2019.24.01.10. ISSN 16897404. Dostupné z: <https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/handle/11320/7859>

³¹⁸ Čl. 46 ZMS

3.1.3.4 Místní referendum na základě iniciativy

Místní referendum mohou ve Slovinsku vyvolat i občané obce či politické uskupení popřípadě samosprávný orgán části obce.³¹⁹ Případný potřebný počet podpisů na podporu této iniciativy může být stanoven statutem obce. Je tedy na obci, zda hranici potřebnou pro vyhlášení místního referenda zakotví. Tato úprava tak dává obcím ještě větší volnost v této otázce než například maďarský právní řád, který nechává na obcích, aby upravili potřebný počet podpisů svým nařízením, ale určuje alespoň spodní a horní hranici požadovaného počtu podpisů v procentech (viz kapitola 2.5). Podnět je iniciátorem podáván k obecní radě a starosta následně posoudí přípustnost otázky, která má být předmětem místního referenda a iniciátora do osmi dnů vyrozumí v případě, že považuje otázku za nepřipustnou. Současně starosta iniciátora vyzve k odstranění vad a to ve lhůtě opět osmi dnů. Iniciátor referenda se v této osmidenní lhůtě od doručení rozhodnutí starosty může obrátit i na správní soud, pokud s rozhodnutím nesouhlasí. Soud poté musí rozhodnout do třiceti dnů s tím, že může rozhodnutí starosty pro jeho neopodstatněnost zrušit.

Specialitou Slovinska je, že volič může následně iniciativu podpořit nejen svým fyzickým vlastnoručním podpisem, ale také podpisem elektronickým přes portál slovinského eGovernmentu.

Pokud je žádost podpořena v potřebné lhůtě dostatečným počtem oprávněných osob, považuje se za podanou. Obecní rada poté je povinna do patnácti dnů vyhlásit konání místního referenda.³²⁰ To neplatí v případech, kdy je rada obce přesvědčena o nezákonnosti návrhu. Tehdy se do patnácti dnů může obrátit na Ústavní soud, který je povinen rozhodnout během dalších patnácti dnů.

Následně je případné platné rozhodnutí o vyhlášení místního referenda zveřejněno v obci obvyklým způsobem.

³¹⁹ Čl. 47 ZMS

³²⁰ Čl. 47a ZMS

3.1.3.5 Místní referendum o dalších zákonem stanovených otázkách

Občané obce ve Slovinsku mohou v místním referendu rozhodovat také o dalších otázkách, stanoví-li tak speciální zákon.³²¹ I na takové referendum bude aplikována procesní úprava obsažená v ZRLI a ZMS.

3.2 Itálie

Italský právní řád zná několik druhů referend. Italská ústava zakotvuje tři typy referend: celostátní, územní a ústavní. Celostátní referendum je v Itálii závazné, oproti tomu místní referendum upravené obecním zřízením, zákonem č. 142 z roku 1990, italsky „*Ordinamento delle autonomie locali*“ (dále jen „italské obecní zřízení“),³²² má charakter ryze konzultativní.

Místní referendum je poprvé zmíněno ve druhé větě třetího odstavce článku 6 italského obecního zřízení. Toto a okolní ustanovení jsou věnovány statutu obce ve vztahu k úpravě formy konzultací s obyvatelstvem či přijímání peticí a žádostí.³²³ Mezi ně patří i referendum na komunální úrovni. Zákon stanovuje, že obec může umožnit vyhlásit referendum také na žádost „přiměřeného počtu“ (italsky „*adeguato numero*“) obyvatel.³²⁴

Poslední skutečností, kterou upravuje v Itálii přímo zákon je pravidlo, že tamní místní referendum se smí vztahovat pouze k záležitostem samostatné působnosti a nesmí probíhat současně s jiným hlasováním (volbami), v čemž se shoduje italský úprava například s polskou či finskou.³²⁵

Italské obecní zřízení obcím nezakládá povinnost místní referendum upravit, ale pouze fakultativní možnost. Povinností obcí je upravit způsoby konzultací s občany, mezi které referendum může patřit, ale nemusí. Současně i místní referendum na základě lidové iniciativy obec může a nemusí ve svém statutu a dalších předpisech zahrnout. V takovém případě každá obec určí i potřebný počet podpisů a další náležitosti.

³²¹ Čl. 46a ZMS

³²² ITÁLIE. *LEGGE 8 giugno 1990, n. 142 Ordinamento delle autonomie locali*. [cit. 2020-08-22] Dostupné také z: <http://www.comune.jesi.an.it/MV/leggi/1142-90.htm>

³²³ Čl. 6 odst. 1 věta první italského obecního zřízení

³²⁴ Čl. 6 odst. 3 věta druhá italského obecního zřízení

³²⁵ Čl. 6 odst. 4 italského obecního zřízení

4 Západní Evropa

Země západní Evropy, kterými pro potřeby naší práce rozumíme Německo, Francii, Belgie a Španělsko lze v otázce místního referenda rozdělit do dvou skupin. V případě Německa, které jsou uspořádány federativním způsobem, je úprava místního referenda ponechána na jednotlivých spolkových zemích. Obdobně je tomu ve Švýcarsku, kde místní referendum upravují jednotlivé kantony. S ohledem na jejich počet a rozsah úpravy je ale Švýcarsko z této práce vynecháno. Oproti tomu Francie, Belgie i Španělsko mají místní referendum zakotveno ve speciálním zákoně na celostátní úrovni.

Francouzské místní referendum je pak na rozdíl od belgického a španělského závazné. Koneckonců tamní právní úprava hovoří o lidových konzultacích, tedy referendu poradním.

Obdobně jako v jiných částech Evropy můžeme pozorovat nástup místních referend po roce 1990, kdy se začínají objevovat v právních rádech západoevropských zemí. Ve Francii se tak stalo v roce 1992, v Německu bylo místní referendum uzákoněno po roce 1990 ve všech spolkových státech vyjma Bádenska-Würtenberska, které již tento institut znalo, a v Belgii vstoupil v platnost zákon upravující místní poradní referendum v roce 1995.

4.1 Spolková republika Německo

Spolkovou republiku Německo tvořenou šestnácti spolkovými zeměmi můžeme ve věci existence referenda rozdělit do tří úrovní podle území obdobně jako další evropské státy. Úrovně můžeme označit jako spolkovou, zemskou a místní. Referendum lze považovat za jeden ze způsobů naplňování článku 20 odst. 2 spolkové ústavy pravícího, že veškerá moc vlády pochází od lidu.³²⁶

Referendum na spolkové úrovni, tedy ve všech 16 spolkových zemích, v Německu v současnosti neexistuje. Základní zákon spolkové republiky (něm. *Grundgesetz*) zmiňuje možnost referenda pouze v článku 29, který je věnován územním změnám ve spolku. Pro referendum v tomto ustanovení Základní zákon pracuje s německým

³²⁶ NĚMECKO. *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*. [cit. 2020-08-22] Dostupné také z: <https://www.btg-bestellservice.de/pdf/10060000.pdf>

termínem *der Volksentscheid*, který ale dle německé politické vědy obvykle slouží k označení lidové iniciativy. V případě Základního zákona je však užít ve smyslu německého termínu *der Referendum*, tedy hlasování občanů o návrhu předem připraveném státní mocí.³²⁷

Referendum je v rámci článku 29 zmíněno v odstavci 3, který uvádí, že referendum probíhá v těch spolkových zemích, z jejichž území nebo částí území vzniká nová nebo nově vymezená země. Takové referendum proběhlo naposledy v roce 1996.³²⁸ Z platného znění ustanovení však vyplývá, že se nejedná o celostátní záležitost, a proto nelze o existenci možnosti referenda na spolkové úrovni v Německu v současnosti hovořit, přestože se objevují tendence usilující o novelizaci v tomto směru včetně protichůdných reakcí.^{329 330}

Referendum tak je v Německu zakotveno dále v právních rádech jednotlivých spolkových států, ať už jde o úroveň zemskou, regionální či místní.

S ohledem na rozsah práce je dále pojednáno pouze o právní úpravě místního referenda ve spolkové zemi Bavorsko. Jedinou zemí, která upravovala ve svém zemském právním řádu místní referendum před rokem 1990, bylo Bádensko-Würtenbersko. Dnes už je místní referendum uzákoněno ve všech spolkových zemích,³³¹ z daleka nejvíce referend se však koná právě v Bavorsku. Z údajů za období před rokem 2002 je zřejmé, že z 1200 místních referend na celém území Německa proběhlo 500 jen v Bavorsku, tedy téměř polovina.³³²

³²⁷ Volksentscheid in Deutschland. *Jura Forum Lexikon* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.juraforum.de/lexikon/volksentscheid>

³²⁸ Übersicht über durchgeführte Volksentscheide in Brandenburg. *Land Brandenburg* [online]. Wahlen Brandenburg, 2020 [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://wahlen.brandenburg.de/wahlen/de/volksgesetzgebung/uebersicht-volksentscheide-in-brandenburg/>

³²⁹ WEFING, Heinrich. Manche mögen's einfach. *Zeit Online* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.zeit.de/2016/43/volksabstimmungen-buerger-direkte-demokratie>

³³⁰ Jak napravit chyby politiků? Němci chtějí referendum. *Týden.cz* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/jak-napravit-chyby-politiku-nemci-chteji-referendum_402100.html

³³¹ JÜPTNER, Petr, Martin POLINEC a Kamil ŠVEC. *Evropská lokální politika*. Praha: Petr Jüptner ve spolupráci s Institutem politologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, 2007. ISBN 978-80-254-1187-2. S. 66.

³³² Petr Jüptner a kol., *Evropská lokální politika*, 2007 edition, str. 67

4.1.1 Svobodný stát Bavorsko

Místní referendum v Bavorsku, spolkové zemi sdílející západní hranici s Českou republikou, bylo uzákoněno v důsledku zemského referenda zákonem o zřízení místního referenda (německy „*Gesetz zur Einführung des kommunalen Bürgerentscheids*“) přijatým v roce 1995.³³³ Platná právní úprava se ale nachází v bavorském obecním zřízení, zákoně *Gemeindeordnung für den Freistaat Bayern* ze dne 22. srpna 1998 (dále jen „bavorské obecní zřízení“).³³⁴

Konkrétní úpravu přináší článek 18a bavorského obecního zřízení pojmenovaný německy „*Bürgerbegehren und Bürgerentscheid*“, v českém překladu žádost občanů a referendum mezi nimi prováděné.

V Bavorsku mohou o konání místního referenda požádat jak občané, tak se může konat z podnětu obecního zastupitelstva.³³⁵ Z referenda jsou vyloučeny věci, které spadají do vyhrazených pravomocí starosty, týkají se vnitřní organizace obce, či právních vztahů zastupitelů a zaměstnanců s obcí a dále rozpočtu obce.³³⁶

Žádost občanů obsahující otázkou, na kterou lze odpovídat „ano“ či „ne“, a dále údaje o třech zmocněncích zastupujících žadatele se předkládá obci. Na podporu petice se započtou podpisy všech občanů, kteří jsou občany dle registru ke dni podání petice/žádosti.³³⁷ Potřebný relativní počet podpisů se rovněž srovnává s hodnotou získanou dle absolutního počtu obyvatel k tomuto dni.

Potřebná podpora petice je odstupňována podle počtu obyvatel obce:

- v obcích do 10 000 obyvatel nejméně 10% podpora petice,
- do 20 000 obyvatel alespoň 9% podpora petice,
- do 30 000 obyvatel alespoň 8% podpora petice,
- do 50 000 obyvatel alespoň 7% podpora petice,

³³³ NĚMECKO. Gesetz zur Einführung des kommunalen Bürgerentscheids. [cit. 2020-08-22] Dostupné také z: <https://www.bayern.verfassungsgerichtshof.de/media/images/bayverfgh/8-vii-96.pdf>

³³⁴ NĚMECKO. Gemeindeordnung für den Freistaat Bayern (Gemeindeordnung – GO) in der Fassung der Bekanntmachung vom 22. August 1998 (GVBl. S. 796). [cit. 2020-08-22] Dostupné také z: https://www.jura.uni-wuerzburg.de/fileadmin/02160200/2019/BayGO_und_BayLKrO.pdf

³³⁵ Čl. 18a odst. 1 a 2 bavorského obecního zřízení

³³⁶ Čl. 18a odst. 3 bavorského obecního zřízení

³³⁷ Čl. 18a odst. 5 bavorského obecního zřízení

- do 100 000 obyvatel nejméně 6% podpora petice,
- až 500 000 obyvatel alespoň 5% podpora petice,
- s více než 500 000 obyvatel alespoň 3% podpora petice občany obce.³³⁸

Samotné hlasování musí proběhnout v neděli do tří měsíců od podání žádosti, po dohodě s iniciátory lze lhůtu o další tři měsíce prodloužit.³³⁹

Bavorské referendum je referendem závazným, jehož výsledek má sílu rozhodnutí obecního zastupitelstva.³⁴⁰ Podmínkou je však splnění zákonných předpokladů. Podmínkou pro závaznost není míra účasti jako v České republice. Použito je zajímavé řešení, kdy se závaznost odvíjí od množství hlasů dávajících kladnou odpověď na otázku. Důležité je proto se prát tak, aby na otázku bylo odpovídáno převážně kladně. V případě nevole obyvatel s určitým projektem se proto nezeptat „Souhlasíte s...“, kdy by většina odpovědí byla záporná, nýbrž položit otázku „Nesouhlasíte s...“, kdy bude většina odpovědí případně kladných a referendum závazné.

Potřebná míra kladných odpovědí pro závazné referendum je opět odstupňována podle počtu obyvatel obce:

- v obcích do 50 000 obyvatel nejméně 20% podpora možnosti „ano“,
- do 100 000 obyvatel nejméně 15% podpora možnosti „ano“
- a více než 100 000 obyvatel nejméně 10% podpora možnosti „ano“.³⁴¹

Rozhodnutí plynoucí z referenda se nicméně neaplikuje, pokud se samo zastupitelstvo rozhodně postupovat v souladu s požadavkem žádosti, tedy ve smyslu kladné odpovědi na otázku položenou v referendu.³⁴²

Výsledek referenda se vyhláší v místě obvyklým způsobem.

Vyjma žádosti směřující k vyhlášení petice upravuje bavorské obecní zřízení i lidovou iniciativu coby institut „*Bürgerantrag*“ uzákoněný následujícím článkem 18b zákona.

³³⁸ Čl. 18a odst. 6 bavorského obecního zřízení

³³⁹ Čl. 18a odst. 10 bavorského obecního zřízení

³⁴⁰ Čl. 18a odst. 13 bavorského obecního zřízení

³⁴¹ Čl. 18a odst. 12 bavorského obecního zřízení

³⁴² Čl. 18a odst. 14 bavorského obecního zřízení

4.2 Francouzská republika

Institut místního referenda (francouzsky „*Le référendum local*“) je v právním řádu francouzské republiky obsažen od roku 1992, kdy jej zakotvil zákon o místním uspořádání republiky.³⁴³ Přijetí novelizace umožňující vyhlášení konzultativního referenda se stalo jedním z projevů decentralizačních snah ve Francii. S ohledem na konzultační povahu referenda byly jeho výsledky nezávaznými. Tehdejší úprava nicméně neumožňovala vyhlášení na základě lidové iniciativy. Právo vyhlášení moci měli ve svých rukou pouze výkonné orgány moci (primárně starosta) či obecní zastupitelstvo. V obcích s méně než tři a půl tisíci obyvateli k iniciaci referenda postačovala aktivita poloviny zastupitelstva.³⁴⁴

Vyhlášení místního referenda na základě lidové iniciativy, ovšem pouze v otázkách územního plánování, umožnil až zákon z roku 1995, nazvaný „o usměrňování a plánování vývoje území“. Iniciativu muselo podpořit alespoň 20 % oprávněných voličů v obci.³⁴⁵

Další výraznou změnou prošla úprava v roce 2003, kdy byl přijat zákon o místním referendu³⁴⁶ (dále jen „francouzský zákon o místním referendu“), který novelizoval francouzské obecní zřízení³⁴⁷ doslovně překládané jako „*obecný kodex místních orgánů*“, francouzsky „*Code général des collectivités territoriales*“ (dále jen „CGCT“), čemuž předcházela novela čl. 72-1 odst. 2 francouzské ústavy.³⁴⁸ V rámci CGCT upravují místní referendum ustanovení LO 1112-1 až LO 1112-14 a R. 1112-1 až R. 1112-17.³⁴⁹

³⁴³ Zákon ze 6. února 1992 „*relative à l'administration territoriale de la République*“, článek 21. [cit. 2020-08-22] Dostupné také z:

<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=LEGITEXT000006078688> (francouzsky)

³⁴⁴ *Místní referenda v České republice a ve vybraných zemích Evropské unie*. S. 63.

³⁴⁵ *Místní referenda v České republice a ve vybraných zemích Evropské unie*. S. 64.

³⁴⁶ FRANCIE. *Loi organique relative au referendum local*. [cit. 2020-08-22] Dostupné také z:

<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000428976&categorieLien=id> (francouzsky)

³⁴⁷ FRANCIE. *Code général des collectivités territoriales*. [cit. 2020-08-22] Dostupné také z:

<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070633> (francouzsky)

³⁴⁸ En quoi consiste le référendum local ? *Republique Française, Vie publique* [online]. [cit. 2020-08-25].

Dostupné z: <https://www.vie-publique.fr/fiches/20178-referendum-local-definition-et-modalites> (francouzsky)

³⁴⁹ Le référendum local. *Collectivites-locales.gouv.fr* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z:

<https://www.collectivites-locales.gouv.fr/referendum-local> (francouzsky)

V rámci francouzského řádu pak musíme rozlišovat mezi místním referendem (za daných podmínek závazným a vyvolaným z vůle volené samosprávy) a tzv. místní konzultací (nezávazným hlasováním/průzkumem na základě lidové iniciativy), jak je rozebráno dále.

Vyhlášení místního referenda

Místní referendum může být ve Francii vyhlášeno na základě obecního zastupitelstva (z francouzského „*Assemblée délibérante*“ doslova překládáno jako *poradní shromáždění samosprávy*, což je obecné označení pro obecní zastupitelstvo, francouzsky označované jako „*conseil municipal*“).³⁵⁰ Zastupitelstvu může navrhnout konání referenda i výkonný orgán obce, jakým je starosta, nicméně, předmět referenda musí spadat do okruhu jím vykonávaných činností.³⁵¹

Na základě návrhu rozhodne obecní zastupitelstvo o dni konání referenda, předkládané otázce a dalších věcech souvisejících s organizací, následně starosta předá tyto údaje zástupci státu a referendum se poté může konat po uplynutí alespoň dvou měsíců od poskytnutí těchto informací.³⁵² Státní orgán, kterému bylo usnesení předloženo, se může ve lhůtě deseti dnů obrátit na správní soud, považuje-li toto usnesení o konání místního referenda za nezákonné.³⁵³ Soud rozhodne do jednoho měsíce.³⁵⁴ Pokud by konání referenda zasahovalo do základních svobod, soud rozhodně do 48 hodin.

Místní referendum a místní konzultace

Místní referendum vyhlášené usnesením obecního zastupitelstva dle postupu popsaného výše je za podmínek rozebranych dále závazné a může být věnováno široké škále témat jako je například zřízení obecní policie.³⁵⁵ Nicméně takové místní referendum nemůže být vyvoláno lidovou iniciativou (vyjma již dříve zmíněného místního referenda v otázkách územního plánování). Občané obce mohou ale využít institutu tzv. místních konzultací (francouzsky „*consultation locale*“) upravených francouzským obecním zřízením v ustanoveních článku L1112-15 až článku L1112-23. Podnět lidové iniciativy

³⁵⁰ Článek LO1112-1

³⁵¹ Článek LO1112-2

³⁵² Článek LO1112-3

³⁵³ Článek LO1112-3 věta třetí

³⁵⁴ Článek LO1112-3 věta pátá

³⁵⁵ En quoi consiste le référendum local ? *Republique Française, Vie publique* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.vie-publique.fr/fiches/20178-referendum-local-definition-et-modalites> (francouzsky)

k vyhlášení místní konzultace je ale postoupen obecnímu zastupitelstvu a až jeho rozhodnutím je konzultace vyhlášena. Dle článku 72-1 odst. 3 francouzské ústavy může taková konzultace sloužit i k zjištění veřejného mínění ve věci změny hranic obce podobně jako v jiných evropských státech.³⁵⁶ Místní konzultaci může vyvolat jedna pětina voličů oprávněných volit do obecního zastupitelstva.³⁵⁷ Platí však, že během roku může volič podpořit pouze jednu takovou lidovou iniciativu, resp. žádost o vyvolání místní konzultace.

Francouzské obecní zřízení dále zavádí v článku L5211-49 institut tzv. meziobecní konzultace stojící na stejných principech, jejímž cílem mimo jiné prohlubování spolupráce obcí. Od roku 2016 lze také vyhlášovat úžeji zaměřené místní konzultace o projektech, které mohou mít dopad na životní prostředí.³⁵⁸

Konání místního referenda

Na pořádání místního referenda se ve Francii vztahuje celá řada omezení. Místní referendum nesmí být konání v období počínajícím prvním dnem šestého měsíce předcházejícího měsíci, ve kterém proběhnou volby do obecního zastupitelstva a také během předvolební kampaně, nebo v den voleb.³⁵⁹ Dále nelze pořádat místní referendum v souvislosti s žádnými volbami, jejichž výčet je navíc v zákoně obsažen a jedná se o volby:

- do obecního zastupitelstva,
- poslanecké,
- senátorské,
- prezidentské,
- do Evropského parlamentu,
- či celostátní referendum.³⁶⁰

³⁵⁶ Qu'est-ce qu'une consultation locale ? *Collectivites-locales.gouv.fr* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.vie-publique.fr/fiches/20180-la-consultation-locale-fondements-et-modalites> (francouzsky)

³⁵⁷ Článek LO 1112-16

³⁵⁸ Qu'est-ce que la consultation locale sur les projets environnementaux ? *Collectivites-locales.gouv.fr* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.vie-publique.fr/fiches/20187-la-consultation-locale-sur-les-projets-environnementaux>

³⁵⁹ Článek LO1112-6 bod 1

³⁶⁰ Článek LO1112-6

Porušení tohoto pravidla vede k neplatnosti konaného referenda.³⁶¹

Závaznost místního referenda

Návrh předložený v referendu je přijat a je právně závazný pro obecní zastupitelstvo, je-li podpořen nadpoloviční většinou hlasujících a referenda se účastnila alespoň polovina oprávněných voličů. Hranice 50 % je tedy shodná s hranicí závaznosti v českém právním řádu před přijetím novely českého zákona o místním referendu č. 169/2008 Sb., která tuto hranici snížila na 35 % s účinností od 1. července 2008.³⁶² Úprava, jak je v současnosti ve Francii je tedy poměrně přísná.

Jsou-li splněny podmínky uvedené výše, představuje referendum závazné rozhodnutí, v opačném případě má pouze charakter poradní obdobně jako v České republice.³⁶³

4.3 Belgické království

Místní referendum v Belgii nachází právní základ již v belgické ústavě, jejíž článek 39 bis upravuje referendum regionální a článek 41 místní referendum³⁶⁴.³⁶⁵ Jedná se ale o referendum poradní, v doslovném překladu z francouzského „*la consultation populaire locale*“ spíš místní lidovou konzultaci. Závazné referendum je v Belgii v principu považováno za protiústavní a nezákonné pro přímý rozpor s první větou článku 41 belgické ústavy, který uvádí, že v obecních či provinčních zájmech mohou rozhodovat výhradně tamní samosprávné orgány, tedy v případě obcí jejich zastupitelstvo.

Článek 41 ústavy byl novelizován v roce 1999 s ohledem na předchozí vývoj, kdy o čtyři roky dříve došlo v dubnu 1995 k uzákonění poradního referenda na komunální úrovni.³⁶⁶ Toto ustanovení v současnosti uvádí, že záležitosti, které jsou v zájmu obce, mohou být předmětem referenda v této obci. Před přijetím těchto novelizací bylo pořádání poradních

³⁶¹ Le référendum local. *Collectivites-locales.gouv.fr* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.collectivites-locales.gouv.fr/referendum-local> (francouzsky)

³⁶² Srov. Zákon č. 169/2008 Sb., čl. I, bod 1.

³⁶³ En quoi consiste le référendum local ? *Republique Francaise, Vie publique* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.vie-publique.fr/fiches/20178-referendum-local-definition-et-modalites> (francouzsky)

³⁶⁴ Belgium, local Plebiscite [ATP]. *The navigator to direct democracy* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: https://www.direct-democracy-navigator.org/legal_designs/belgium-local-plebiscite-atp

³⁶⁵ BELGIE. *The Belgian Constitution*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: https://www.dekamer.be/kvvcr/pdf_sections/publications/constitution/GrondwetUK.pdf (anglicky)

³⁶⁶ LE REFERENDUM COMMUNAL: SERVICE DES AFFAIRES EUROPEENNES (Septembre 2002). *Sénat* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: https://www.senat.fr/lc/lc111/lc111_mono.html

referend na lokální úrovni sporné, nicméně na obecní nikoliv provinční úrovni pořádání referend belgický správní soud (fr. „*Conseil d'État*“) toleroval.³⁶⁷

Úpravu místního referenda v Belgii přinesl zákon ze dne 10. dubna 1995 „doplňující nový obecní zákon o ustanovení týkající se obecních konzultací mezi obyvateli“, francouzsky „*Loi complétant la nouvelle loi communale par des dispositions relatives à la consultation popul"aire communale*“ (dále jen „belgický zákon o místním referendu“).³⁶⁸ Tento zákon novelizoval belgické obecní zřízení³⁶⁹, konkrétně do něj doplnil ustanovený hlavy XV.

Prováděcím předpisem k belgickému zákonu o místním referendu je pak předpis 1995-04-10-48 ze dne 10. dubna 1995 nazvaný „*Královská vyhláška, kterou se stanoví zvláštní ustanovení týkající se postupu pro organizování obecních lidových konzultací*“, francouzsky „*Arrêté royal fixant les dispositions particulières relatives à la procédure d'organisation d'une consultation populaire communale*“ (dále jen „belgická královská vyhláška o místním referendu“).³⁷⁰

Vyhlášení místního referenda

Místní referendum může v Belgii vyhlásit obecní zastupitelstvo a to z vlastní vůle nebo na základě žádosti občanů.³⁷¹ Pro lidovou iniciativu jsou stanovena následující pravidla:

- v obcích s méně než 15 tisíci obyvateli musí iniciativu podpořit alespoň 20 % z celkového počtu obyvatel;

³⁶⁷ GAUDIN, Thibault, Vincent JACQUET, Jean-Benoît PILET, Min REUCHAMPS a Thibault GAUDIN. Consultation populaire et référendum en Belgique. *Courrier hebdomadaire du CRISP* [online]. 2018, n° 2390-2391(25) [cit. 2020-08-25]. DOI: 10.3917/cris.2390.0005. ISSN 0008-9664. Dostupné z: <http://www.cairn.info/revue-courrier-hebdomadaire-du-crisp-2018-25-page-5.htm?ref=doi>

³⁶⁸ BELGIE. *Loi complétant la nouvelle loi communale par des dispositions relatives à la consultation populaire communale*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: https://wallex.wallonie.be/contents/acts/9/9761/1.html?doc=7623&rev=6889-1473&anch=FR_6121924 (francouzsky)

³⁶⁹ BELGIE. *NOUVELLE LOI COMMUNALE (REGION DE BRUXELLES-CAPITALE)*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=1988062435&table_name=loi (francouzsky)

³⁷⁰ BELGIE. *Arrêté royal fixant les dispositions particulières relatives à la procédure d'organisation d'une consultation populaire communale*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=1995041048&table_name=loi (francouzsky)

³⁷¹ Čl. 318 belgického obecního zřízení

- v obcích s více než 15 a méně než 30 tisíci obyvateli je zapotřebí podpory od tří tisíc obyvatel;
- v obcích s více než 30 tisíci obyvateli pak postačí podpora od 10 % obyvatel.³⁷²

Tyto hranice zavedla novela z roku 1999, předcházející úprava pracovala s jednotnou hranicí ve výši 10 % obyvatel.^{373 374}

Žádost občanů o vypsání referenda se zasílá doporučeným dopisem přímo starostovi, nikoliv podáním obecnímu úřadu jako v jiných evropských státech.³⁷⁵ K žádosti se dle zákona připojí odůvodnění a dokumenty, které mohou sloužit jako zdroj informací potřebných při rozhodování obecního zastupitelstva o následném vypsání místního referenda. Především však žádost musí být vypracována na formuláři vydaném pro tento účel obcí a obsahovat:

- otázku, o které se má v referendu rozhodovat, resp. dát odpověď,
- jméno, datum narození a bydliště každého z podporovatelů iniciativy.³⁷⁶

Zastupitelstvo žádost s podpisy prověří s důrazem na možný výskyt duplicitních podpisů či podpisů s nedostatkem identifikačních údajů osoby a dále podpisů, jejichž původci nesplňují zákonné podmínky.³⁷⁷

Zákon neukládá zastupitelstvu žádnou povinnost žádosti vzešlé z lidové iniciativy vyhovět.

Účast v referendu

Zúčastnit se referenda a hlasovat může osoba starší šestnácti let, která je zapsána v evidenci obyvatel obce a nesmí mít pozastaven výkon volebních práv.³⁷⁸ Osoba

³⁷² Čl. 318 věta druhá belgického obecního zřízení

³⁷³ BELGIE. *Loi complétant la nouvelle loi communale par des dispositions relatives à la consultation populaire communale.* [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: https://wallex.wallonie.be/contents/acts/9/9761/1.html?doc=7623&rev=6889-1473&anch=FR_6121924 (francouzsky)

³⁷⁴ LE REFERENDUM COMMUNAL: SERVICE DES AFFAIRES EUROPEENNES (Septembre 2002). *Sénat* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: https://www.senat.fr/lc/lc111/lc111_mono.html (francouzsky)

³⁷⁵ Čl. 319 belgického obecního zřízení

³⁷⁶ Čl. 320 belgického obecního zřízení

³⁷⁷ Čl. 321 belgického obecního zřízení

³⁷⁸ Čl. 322 § 1 belgického obecního zřízení

splňující tyto podmínky může rovněž podat iniciativu, kterou požaduje konání referenda v dané věci. Podmínky musí splnit nejpozději ke dni podání takové žádosti.³⁷⁹

Podle prováděcího předpisu, kterým je královská vyhláška, sestaví obecní zastupitelstvo seznam voličů oprávněných ke dni konání referenda nejpozději 30 dnů před tímto datem.³⁸⁰

Volební obvody se určují podle čl. 8 volebního zákona pro obecní volby (francouzsky „*loi électorale communale*“)³⁸¹

Hlasování v referendu

Hlasovací lístky jsou vždy pouze bílé na rozdíl od jiných evropských států, které i přípouštějí barevný podklad lístku a obsahují vyjma otázky pouze možnosti „Ano“ a „Ne“, nikoliv možné varianty. Jeden lístek může ale obsahovat vícero otázek, na které lze jednotlivě odpovídat.³⁸²

Belgická prováděcí královská vyhláška je natolik podrobná a až kazuistická na tomto místě, že dokonce určuje černou barvu hlasovacích úren.³⁸³

Místní referenda se dle zákona mohou konat pouze v neděli. Voliči mohou hlasovat od 8:00 do 13:00, pokud volič do místnosti vstoupí před 13. hodinou, může hlasovat, i když se dostane na řadu až po uplynutí času a uzavření místnosti.³⁸⁴

Při hlasování lze nicméně využít automatizovaného systému hlasování (francouzsky „*systeme de vote automatisé peuvent*“ a „*vote automatisé*“), který si zjednodušeně můžeme představit jako volební automat, pokud touto technologií obec disponuje. Zákona oproti tomu ale nezná možnost korespondenčního hlasování, které je populární a běžné například ve Finsku (viz kapitola 5.4).³⁸⁵

Hlasování skrze volební automat je jedním z druhů elektronického hlasování a bylo v Belgii poprvé testováno v praxi ve dvou volebních obvodech v roce 1991. Jedním ze

³⁷⁹ Čl. 322 § 2 belgického obecního zřízení

³⁸⁰ Čl. 1 belgické královské vyhlášky o místním referendu

³⁸¹ Čl. 2 belgické královské vyhlášky o místním referendu

³⁸² Čl. 5 belgické královské vyhlášky o místním referendu

³⁸³ Čl. 5 věta pátá belgické královské vyhlášky o místním referendu

³⁸⁴ Čl. 322 § 5 belgického obecního zřízení

³⁸⁵ Čl. 18 belgické královské vyhlášky o místním referendu

zvažovaných systémů byl systém dodnes využíván v Nizozemsku sestávající z automatu s deskou, ve které je umístěno tlačítko pro každou možnost, či kandidáta, o kterých se hlasuje. Belgický systém automatizovaného hlasování, který se v současnosti v Belgii užívá oproti tomu založen na použití karty s magnetickým páskem, která nahrazuje hlasovací lístek. V hlasovací kabině je umístěn počítač s monochromatickou obrazovkou, čtečkou magnetických karet a elektronickou tužkou. Po použití karty ji volič zanechá v příslušné nádobě přímo v hlasovací kabině. Roku 1994 upravila automatizované hlasování a v témže roce již více než 20% voličů hlasovalo za použití magnetických karet. Do roku 1999 vzrostl tento podíl na 44 %. V souvislosti s automatizovaným hlasováním došlo pouze dvakrát během voleb ke komplikacím, v roce 2003 a 2014.

Další úpravu volebních místností a jejich vnitřního uspořádání obsahuje belgický volební zákon, na který prováděcí královská vyhláška odkazuje.³⁸⁶ K organizaci místního referenda je ustanovena ústřední volební komise a poté jednotlivé volební komise, jejichž předsedové jsou jmenováni z řad veřejnosti podobně jako v České republice.³⁸⁷

Výsledky hlasování

Tito předsedové okrskových volebních komisí ihned po ukončení hlasování oznámí předsedovi ústřední volební komise, jaká byla účast u referenda.³⁸⁸ Pokud se referenda účastnilo alespoň:

- 20 % obyvatel obce v obcích s méně, než 15 tisíci obyvateli,
- 3 000 obyvatel v obcích s více než 15 a méně než 30 obyvateli,
- či 10% obyvatel v obcích s nejméně 30 000 obyvateli,

bude provedeno sčítání hlasů.³⁸⁹ Zjednodušeně řečeno se musí referenda účastnit alespoň ty osoby, které podpořili jeho iniciaci, pokud se jednalo o referendum na základě žádosti lidovou iniciativou. V případě, že je obec tvořena jedním až třemi volebními okrsky, sečte výsledky ve všech ústřední volební komise.³⁹⁰ V obcích s více než pěti tisíci obyvateli

³⁸⁶ Čl. 7 belgické královské vyhlášky o místním referendu

³⁸⁷ Čl. 3 belgické královské vyhlášky o místním referendu

³⁸⁸ Čl. 9 belgické královské vyhlášky o místním referendu

³⁸⁹ Čl. 322 § 6 belgického obecního zřízení

³⁹⁰ Čl. 10 belgické královské vyhlášky o místním referendu

musí být ustanovena speciální sčítací volební komise, která se skládá z prezidenta, tajemníka, čtyř komisařů a čtyř náhradních komisařů.³⁹¹

Neplatnost hlasovacích lístků

Volební komise mají za úkol rozdělit hlasovací lístky do následujících kategorií:

- hlasovací lístky obsahující platné hlasy,
- podezřelé hlasovací lístky
- a prázdné nebo nečitelné hlasovací lístky.³⁹²

Za neplatné se považují:

- všechny hlasovací lístky kromě těch, jejichž použití je povoleno prováděcí belgickou královskou vyhláškou o místním referendu;
- hlasovací lístky, ve kterých bylo na otázku nebo otázky zodpovězeno současně „Ano“ i „Ne“;
- hlasovací lístky, jejichž tvar a rozměry byly změněny nebo které umožňují jakýmkoliv způsobem identifikovat voliče, který je do urny vhodil.³⁹³

4.4 Španělské království

Konání místního referenda umožňuje ve Španělsku zákon již z roku 1985. Jedná se o zákon č. 7/1985, který je v podstatě španělským obecním zřízením, španělsky „*de Bases del régimen Local*“ (dále jen „LBRL“).³⁹⁴

Poradní místní referendum označované jako lidová konzultace je vyňato z působnosti již dřívějšího zákona z roku 1980.³⁹⁵

Vyhlášení místního referenda

LBRL upravuje poradní místní referendum, označované jako lidová konzultace, španělsky „*consulta popular*“. Článek 18 písm. f) LBRL stanoví, že každý občan obce

³⁹¹ Čl. 11 belgické královské vyhlášky o místním referendu

³⁹² Čl. 13 belgické královské vyhlášky o místním referendu

³⁹³ Čl. 14 belgické královské vyhlášky o místním referendu

³⁹⁴ ŠPANĚLSKO. *Ley 7/1985, de 2 de abril, reguladora de las Bases del Régimen Local*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/17-1985.t2.html (španělsky)

³⁹⁵ ŠPANĚLSKO. *Ley Orgánica 3/1980, de 22 de abril, del Consejo de Estado*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: <https://boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1980-8648> (španělsky)

má právo požádat o lidovou konzultaci. Platí, že starosta může v souladu s předpisy státu a autonomního společenství po projednání obecním zastupitelstvem a podpoření nadpoloviční většinou hlasů zastupitelů a po udělení souhlasu národní vlády vyhlásit lidovou konzultaci ve věcech spadajících do samostatné působnosti obce, s výjimkou otázek místních financí.³⁹⁶

Souhlas národní vlády vychází z článku 149 španělské ústavy, dle kterého oprávnění rozhodovat o lidových konzultacích formou referenda spadá do výlučné pravomoci státu (vlády).³⁹⁷

Návrh na vypsání lidové konzultace v podobě poradního místního referenda může být předložen i občany coby lidová iniciativa. Tu upravuje článek 70bis LBRL. Ten ukládá obecním zastupitelstvům povinnost upravit ve svých předpisech postupy pro přijímání takových podnětů a zapojení občanů do rozhodování o věcech veřejných. Do lidové iniciativy se mohou zapojit všichni občané s aktivním volebním právem do obecního zastupitelstva. Pravidla pro počet podpisů podporující lidovou iniciativu jsou následující:

- v obcích do pěti tisíc obyvatel je zapotřebí podpisů 20 % z nich;
- v obcích od 5 001 do 20 tisíc obyvatel je třeba podpisů 15 procent z nich
- a v obcích s počtem obyvatel přesahujícím 20 001 postačí podpisy 10 % obyvatel obce.³⁹⁸

O vyhlášení místního referenda na základě předložené lidové iniciativy následně rozhodne obecní zastupitelstvo.

Předmět místního referenda

Předmětem hlasování v místním referendu mohou podle článku 71 LBRL být záležitosti spadající do samostatné působnosti obce, které mají místní charakter a jsou významné, vyňaty jsou záležitosti související s obecními financemi.

³⁹⁶ Čl. 71 LBRL

³⁹⁷ ŠPANĚLSKO. Čl. 149, bod 32, *CONSTITUCIÓN ESPAÑOLA*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: <https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionCASTELLANO.pdf> (španělsky)

³⁹⁸ Čl. 70bis LBRL

Závaznost místního referenda

Referendum ve Španělsku má poradní charakter, zákon nestanovuje, že by jeho výsledkem bylo obecní zastupitelstvo při svém rozhodování nějak vázáno. To lze dovodit výkladem z článku 69 odst. 2LBRL, který v překladu uvádí, že *„forms, prostředky a postupy účasti, které komunity vytvoří v rámci své pravomoci samosprávy, nemohou v žádném případě ovlivnit rozhodovací pravomoci zastupitelských orgánů upravené zákonem“*³⁹⁹.

³⁹⁹ Španělsky *„Las formas, medios y procedimientos de participación que las Corporaciones establezcan en ejercicio de su potestad de autoorganización no podrán en ningún caso menoscabar las facultades de decisión que corresponden a los órganos representativos regulados por la Ley.“*

5 Severní Evropa

V severských zemích, mezi které pro účel této práce řadíme Dánsko, Norsko, Švédsko a Finsko, nalezneme institut místního referenda v různých formách ve všech právních řádech.

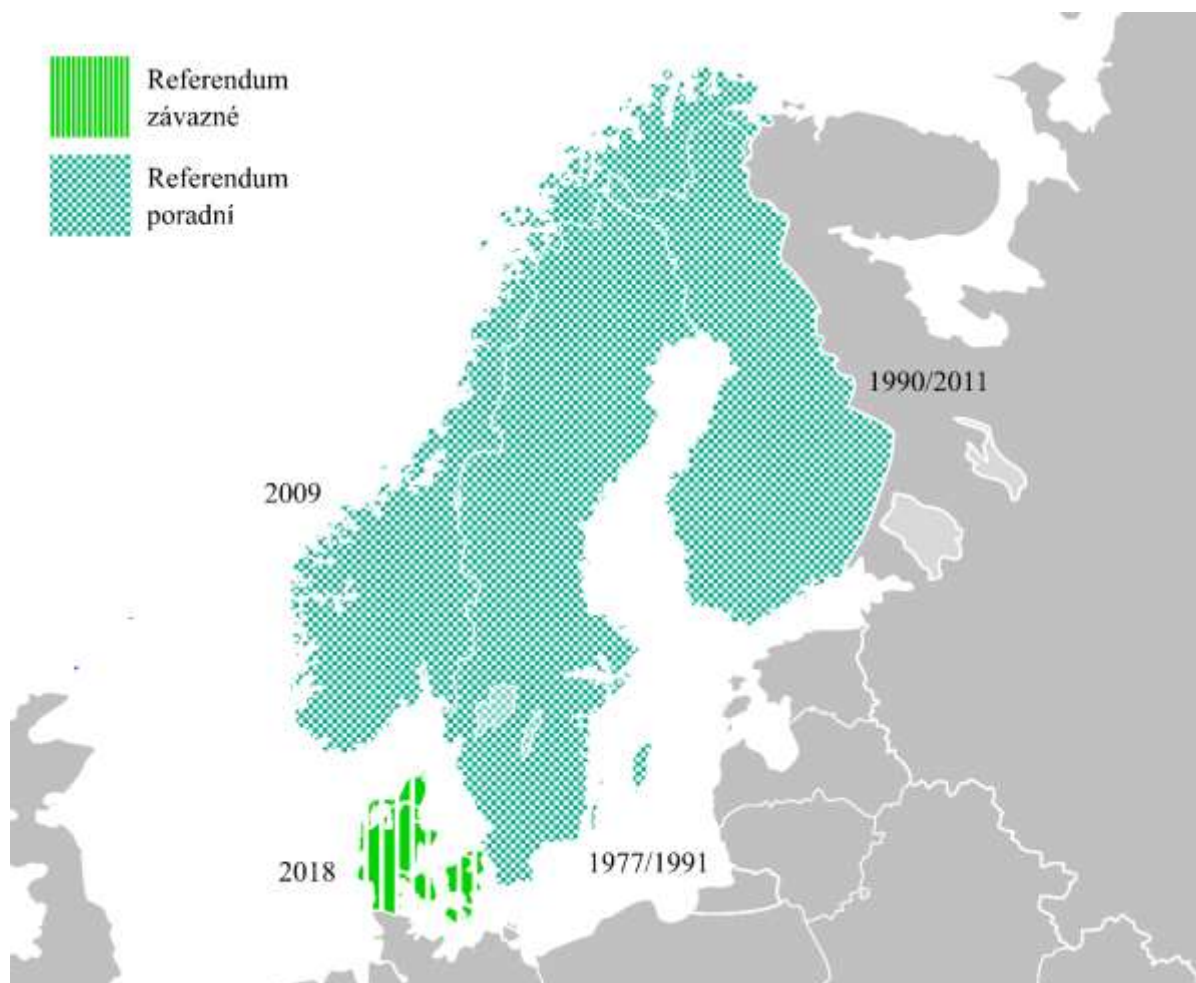
První severskou zemí, která upravila místní referendum v zákoně, bylo Švédsko roku 1977. Až v roce 1991 ale zákon doplnilo o možnost lidové iniciativy. Do té doby mohlo referendum vyhlásit pouze obecní zastupitelstvo ze své vůle. V roce 1990 rovněž přibyla úprava místního referenda ve Finsku. V Norsku i Dánsku možnost rozhodovat v místním referendu, které by bylo jasně upraveno zákonem, dlouho chyběla. K novelizaci došlo v případě Norska v roce 2009 a v Dánsku i přes tradici celostátních referend až roku 2018.

Rozdíly nalezneme mezi severskými zeměmi i v otázce závaznosti referenda, které je striktně závazné v Dánsku, ale oproti tomu ryze poradní v ostatních severských zemích. Ve všech státech je referendum upraveno tamním obecním zřízením, v Dánsku navíc procesní úpravu obsahuje tamní zákon o obecních a regionálních volbách, ve Švédsku navíc zákonem o obecních referendech a ve Finsku zákonem o postupu při poradních obecních referendech. Ve vybraných státech nalezneme i další prováděcí předpisy.

Výrazný rozdíl můžeme pozorovat v počtu uskutečněných referend mezi Švédskem a Finskem, které přitom mají téměř stejně starou právní úpravu referenda společně s lidovou iniciativou. Zatímco ve Finsku vzhledem k poměrně přísné úpravě proběhlo v letech 1994, kdy k místnímu referendu přibyla možnost lidové iniciativy, až 2011, kdy došlo k novelizaci, pouze 15 referend, ve Švédsku se ve stejném období konala referenda ve 28 věcech, tedy 44 referend ve 44 obcích, což je téměř třikrát tolik.

Zajímavostí je také fakt, že zatímco v Dánsku a Švédsku se místní referendum s ohledem na efektivitu může konat souběžně s jinými volbami a je zapotřebí pouze barevně odlišit hlasovací lístky, ve Finsku je souběžný průběh zapovězen. Na druhou stranu je v případě Finska běžné hlasování korespondenční, jehož podíl na účasti u referenda ve většině případů vysoce převyšuje hlasování přímo ve volebních místnostech.

Obrázek č. 2: Přehled místních referend na mapě severní Evropy⁴⁰⁰

5.1 Dánské království

Právní řád Dánského království zná institut celonárodního referenda (dánsky „*Folkeafstemning*“), kdy v některých případech musí proběhnout obligatorní referendum o návrhu zákona přijatého dánským parlamentem a současně existuje i úprava umožňující konat referendum v jiné otázce.⁴⁰¹

⁴⁰⁰ Mapový podklad: <https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Northern-Europe-map.svg>

⁴⁰¹ Bindende kommunale folkeafstemninger. *Social og ingerigsministeriet* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://valg.sim.dk/valg/bindende-kommunale-folkeafstemninger/> (dánsky)

Současně v Dánsku existuje i závazné obecní (a rovněž regionální) referendum, dánsky označované jako „*Bindende kommunale folkeafstemninger*“. V obcích, nikoli v regionech, se mohou konat pouze referenda závazná.⁴⁰²

Závazné místní referendum, jak jej zná dánský právní řád, je upraveno zákonem jednak dánským obecním zřízením LBK č. 1031 ze dne 6. 7. 2018, dánsky „*Bekendtgørelse af lov om kommunernes styrelse*“⁴⁰³ (dále jen „dánské obecní zřízení“) a dále zákonem o obecních a regionálních volbách (LBK č. 138 ze dne 7. 2. 1919), dánsky označovaným *Lov om kommunale og regionale valg*.⁴⁰⁴ V případě dánského obecního zřízení jde konkrétně o ustanovení § 9b a následujících, v zákoně o obecních a regionálních volbách (dále jen „dánský zákon o obecních volbách“) pak závazné místní referendum upravuje celá kapitola 11a.

Na závazné místní referendum dopadají i následující zvláštní a prováděcí předpisy:

- Výkonný příkaz o hlasovacích lístcích a hlasovacích lístcích využívaných v závazných místních referendech (BEK č. 96 ze dne 28. 1. 2019)⁴⁰⁵
- Výkonný příkaz o posuzování hlasovacích lístků pro závazná místní referenda (BEK č. 97 ze dne 28. 1. 2019)⁴⁰⁶
- Vyhláška o volební listině pro závazná obecní referenda státních ve věci příslušníků jednoho z ostatních členských států Evropské unie (BEK č. 98 ze dne 28/01/2019)⁴⁰⁷

⁴⁰² Bindende kommunale folkeafstemninger. *Social og ingerigsministeriet* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://valg.sim.dk/valg/bindende-kommunale-folkeafstemninger/> (dánsky)

⁴⁰³ DÁNSKO. *Bekendtgørelse af lov om kommunernes styrelse*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: <https://www.retsinformation.dk/eli/ta/2018/1031> (dánsky)

⁴⁰⁴ Bindende kommunale folkeafstemninger. *Social og ingerigsministeriet* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://valg.sim.dk/valg/bindende-kommunale-folkeafstemninger/> (dánsky)

⁴⁰⁵ Bekendtgørelse om stemmesedler og brevstemmesedler til brug ved bindende kommunale folkeafstemninger (BEK nr. 96 af 28/01/2019) <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=206573>

⁴⁰⁶ Bekendtgørelse om bedømmelse af stemmesedler afgivet til bindende kommunale folkeafstemninger (BEK nr. 97 af 28/01/2019) <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=206574>

⁴⁰⁷ Bekendtgørelse om optagelse på valglisten til bindende kommunale folkeafstemninger af statsborgere i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union, der er registreret i Udenrigsministeriets protokol (EU-diplomater m.fl.) (BEK nr. 98 af 28/01/2019) <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=206712>

- Výkonný příkaz o prostředcích, které mají být k dispozici v době hlasování (BEK č. 1499 ze dne 12/12/2019)⁴⁰⁸

Možnost vyhlášení závazného místního referenda existuje v Dánsku od roku 2018, kdy došlo k novelizaci stávající právní úpravy zákonem č. 748 ze dne 8. června 2018, kterým se mění zákon o místní samosprávě, zákon o obecních a regionálních volbách a zákon o krajích.⁴⁰⁹

Podle § 9b dánského obecního zřízení může obecní zastupitelstvo⁴¹⁰ rozhodnout o vyhlášení závazného místního referenda ve věci samostatné působnosti obce. Rozhodnutí se přijímá nadpoloviční většinou hlasů zastupitelů.⁴¹¹ Referendum nelze však uspořádat v otázkách,:

- která zakládají rozhodnutí týkající se státních nebo regionálních záležitostí, u kterých je nezbytné jejich provádění obcí (přenesená působnost);
- kdy může uspořádání či výsledek referenda vést k porušení zákona;
- dalších rozhodnutí podle kapitoly V dánského obecního zřízení;
- kdy je rozhodováno o daních či poplatcích;
- kdy rozhodnutí vzešlé z referenda může založit spor s fyzickou či právnickou osobou právnických osob, včetně jejich odměňování, platu a jiných pracovních podmínek vyjma případů, kdy by vzniklý případ byl přímo proti obci či obcí ovládané právnické osobě.⁴¹²

O znění otázky rozhoduje výhradně obecní zastupitelstvo, právní úprava nezná lidovou iniciativu.⁴¹³ Obecní zastupitelstvo rovněž stanoví den konání referenda v rozmezí dvou až šesti měsíců od jeho rozhodnutí.⁴¹⁴ Veškerá rozhodnutí musí obecní zastupitelstvo přijmout na stejném zasedání. Následně je obecní zastupitelstvo povinno neprodleně

⁴⁰⁸ Bekendtgørelse om hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen (BEK nr. 1499 af 12/12/2019) <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=205856>

⁴⁰⁹ Orientering om indførelse af mulighed for at udskrive bindende kommunale folkeafstemninger. *Økonomi og inderigsministeriet* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://valg.sim.dk/media/20389/orienteringsbrev-af-8-august-2018-til-samtlige-kommunalbestyrelser-om-indfoerelse-af-mulighed-for-at-udskrive-bindende-kommunale-folkeafstemninger.pdf> (dánsky)

⁴¹⁰ Dán. „Kommunalbestyrelsen“

⁴¹¹ § 9 c dánského obecního zřízení

⁴¹² § 9 b, Stk. 2 dánského obecního zřízení

⁴¹³ § 9 b, Stk. 3 dánského obecního zřízení

⁴¹⁴ § 9 b, Stk. 4 dánského obecního zřízení

o přijatých rozhodnutích informovat ministerstvo financí a vnitra⁴¹⁵ (dán. „*Økonomi- og Indenrigsministeriet*“).⁴¹⁶

V případě, že proběhlo v dané otázce místní referendum, nemůže obecní zastupitelstvo ve stejném volebním období přijmout protichůdné usnesení či rozhodnutí. Učinit tehdy tak může pouze na základě nového referenda.⁴¹⁷

§ 9b odst. 9 dánského obecního zřízení stanovuje, že místní referendum se dále řídí kapitolou 11a dánského zákona o obecních volbách.

Novelou vložená kapitola 11a dánského zákona o obecních volbách obsahuje především procesní úpravu místního referenda. K hlasování v referendu je podle tohoto zákona oprávněn každý, kdo má ke dni konání místního referenda právo hlasovat ve volbách do obecního zastupitelstva a je uveden na volebním seznamu.⁴¹⁸ Existence aktivního volebního práva v dánských komunálních volbách se v Dánsku váže na dosažení věku 18 let a trvalý pobyt v dané obci.⁴¹⁹ Seznam osob může být ale rozšířen zvláštním předpisem vydaným ministrem financí a vnitra, který může stanovit pravidla pro osoby, které nejsou v dánském centrálním registru osob (dánsky „*Det Centrale Personregister*“), nebo se stěhují do jiné obce či zahraničí.⁴²⁰

Ve vztahu k voličům vzniká obecnímu zastupitelstvu povinnost zveřejnit na obecním webu a v obecním periodiku informaci o konání referenda včetně otázky či otázek, o kterých má být v referendu rozhodováno.⁴²¹ Současně musí obecní zastupitelstvo sestavit seznam voličů a vydat hlasovací karty⁴²².⁴²³ Kartu by měl každý volič obdržet nejpozději pět dnů před konáním referenda, jinak se může obrátit evidenci občanů své

⁴¹⁵ V Dánsku se jedná o jedno sdružené ministerstvo, které vzniklo 3. října 2011 po oddělení resortu zdravotnictví od resortu vnitra.

⁴¹⁶ § 9 b, Stk. 7 dánského obecního zřízení

⁴¹⁷ § 9 d dánského obecního zřízení

⁴¹⁸ § 105b dánského zákona o obecních volbách

⁴¹⁹ Kommunale og regionale valg. *Social og ingerigsministeriet* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://valg.sim.dk/valg/kommunale-og-regionale-valg/> (dánsky)

⁴²⁰ § 105d odst. 4 dánského zákona o obecních volbách

⁴²¹ § 105c dánského zákona o obecních volbách

⁴²² Hlasovací kartou se nerozumí volební lístek, nýbrž karta s identifikací voliče, která se poštou zasílá každému voliči oprávněnému hlasovat v referendu v souladu s výše uvedenými podmínkami. Na kartě bývá obvykle uvedeno i místo a termín hlasování. Slouží tak v podstatě jako určitá adresná pozvánka k referendu, kdy současně každý příjemce ví, že bude oprávněn hlasovat. Ukázka volební karty je k dispozici např. zde: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Valgkort_2.jpg.

⁴²³ § 105d dánského zákona o obecních volbách

obce (dánsky „*folkeregistret i ens kommune*“). Obdobně jako například ve Švédsku, musejí být hlasovací lístky barevně odlišeny v případě, že se koná současně více hlasování, například referendum s volbami.⁴²⁴ S volbami, konkrétně těmi parlamentními, má hlasování v referendu naopak společné volební okrsky.⁴²⁵

Obecní zastupitelstvo musí také ustanovit volební komisi⁴²⁶, volební manažery⁴²⁷, kteří jsou v každé volební místnosti, a také „kvalifikované voliče“⁴²⁸, které lze přirovnat k českým členům volební komise z řad veřejnosti, jež plní úkoly přímo ve volebních místnostech.⁴²⁹ Volební komise musí být zvolena nejpozději 4 týdny přede dnem konání hlasování.⁴³⁰ Úkolem volební komise je:

- vydávat hlasovací lístky,
- vydávat závěrečný protokol o průběhu hlasování,
- provádět sčítání hlasování.⁴³¹

Dále volební komise vede volební knihu⁴³², do které zapisuje veškeré informace o průběhu hlasování i jeho výsledcích.⁴³³ Pravidla o obsahu a formátu této volební knihy může na základě zmocnění stanovit prováděcím předpisem opět ministr financí a vnitra.⁴³⁴

Dále platí, že na hlasovacích lístcích musí být zřetelně odděleny možnosti „Ano“ a „Ne“.⁴³⁵

Zajímavostí je, že volič může odevzdat svůj hlas v referendu i v jiném volebním okrsku, pokud je ale změna odůvodněna sníženou pohyblivostí voliče.⁴³⁶

⁴²⁴ § 105d odst. 2 dánského zákona o obecních volbách

⁴²⁵ § 105d odst. 3 dánského zákona o obecních volbách

⁴²⁶ Dánsky „*valgbestyrelse*“

⁴²⁷ Dánsky „*valgstyrere*“

⁴²⁸ Dánsky „*Tilforordnet vælger*“

⁴²⁹ § 105e dánského zákona o obecních volbách

⁴³⁰ § 105e odst. 2 dánského zákona o obecních volbách

⁴³¹ § 105e odst. 3 dánského zákona o obecních volbách

⁴³² Dánsky „*valgbog*“

⁴³³ § 105e odst. 4 dánského zákona o obecních volbách

⁴³⁴ § 105e odst. 5 dánského zákona o obecních volbách

⁴³⁵ § 105f dánského zákona o obecních volbách

⁴³⁶ § 105g odst. 2 dánského zákona o obecních volbách

5.2 Norské království

V Norském království byl institut místního referenda uzákoněn dříve než v Dánsku, ale výrazně později než ve Finsku či dokonce ve Švédsku. Stalo se tak v roce 2009, konkrétně zákonem č. 26 z 8. května 2009⁴³⁷, který novelizoval norské obecní zřízení „*Lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven)*“ z roku 1992 (dále jen „norské obecní zřízení“).⁴³⁸ Konkrétně přibyl § 39b upravující právě místní referendum. Již v roce 2003 bylo doplněno ustanovení § 39a zavádějící v Norsku lidovou iniciativu. Tu mohou v Norsku podat alespoň 2 %, nebo 300 oprávněných voličů coby návrh obecnímu zastupitelstvu. Zastupitelstvo obce poté je povinno o návrhu do šesti měsíců od podání iniciativy rozhodnout.⁴³⁹ V této lhůtě nemohou být podány žádné další návrhy, které by měly stejný obsah jako předešlá iniciativa, nebo by se shodovaly se záležitostmi již projednanou obecním zastupitelstvem v daném volebním období.⁴⁴⁰ Obecní zastupitelstvo samo rozhodne, zda návrh odporuje jednomu z těchto ustanovení.

Samotné místní referendum je v Norsku poradní a o jeho vyhlášení rozhoduje obecní zastupitelstvo.⁴⁴¹ Zákon nebrání, aby k rozhodnutí vedla lidová iniciativa. Zákon dále upravuje povinnost obcí podávat příslušnému ministerstvu informace o referendech, které ministerstvo považuje za nezbytné pro zveřejnění.⁴⁴²

Ve srovnání s ostatními nejen severskými státy je norská úprava mimořádně stručná a místní referendum neupravuje ani žádný zvláštní zákon.

5.3 Švédské království

Místní referendum ve Švédsku nazývané Švédsky „*folkomröstning*“, resp. „*kommunala folkomröstning*“ bylo upraveno již obecním zřízením *Kommunallag* (1977:179) z roku 1977.⁴⁴³ V tomto zákoně nicméně nebyla upravena lidová iniciativa, ale pouze místní

⁴³⁷ NORSKO. *Lov om endringer i valgloven og kommuneloven (tidlegrøyser, valobservasjon mv.)*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2009-05-08-26> (norsky)

⁴³⁸ NORSKO. *Lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven)*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: https://lovdata.no/dokument/NLO/lov/1992-09-25-107/KAPITTEL_9#%C2%A739a (norsky)

⁴³⁹ § 39a odst. 1 norského obecního zřízení

⁴⁴⁰ § 39a odst. 3 norského obecního zřízení

⁴⁴¹ § 39b odst. 1 norského obecního zřízení

⁴⁴² § 39b odst. 2 norského obecního zřízení

⁴⁴³ NORSKO. *Kommunallag (1977:179)*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: <https://lagen.nu/1977:179> (norsky)

referendum z vůle obecního zastupitelstva.⁴⁴⁴ Tento základní předpis dopadající na švédské obce byl novelizován v roce 1991 jako Kommunallag (1991:900)⁴⁴⁵ a jeho platná verze pochází z roku 2017, kdy se jedná o zákon Kommunallag (2017:725) (dále jen „KomL“).⁴⁴⁶ Na ústavní úrovni je zmíněno pouze poradní referendum pro celý stát a postup při referendu, ve kterém se rozhoduje o novele ústavy.⁴⁴⁷

Místní referendum na základě lidové iniciativy bylo ve Švédsku uzákoněno v roce 1994.⁴⁴⁸ Tehdy bylo třeba hranice 5 % voličů oprávněných volit v obecních volbách k platnosti iniciativy a právu navrhnout zmocněnce pro danou věc. V letech 1994 až 2011 došlo k více než 150 iniciativám, které ale vyústily do pouhých 15 referend.⁴⁴⁹ Zákonná úprava byla proto krátce po svém přijetí vystavena kritice, odmítáno bylo 9 z 10 iniciativ.⁴⁵⁰

Informace o švédském místním referendu jsou dostupné také v manuálu od švédského svazu obcí a regionů *Sveriges Kommuner och Regioner*.⁴⁵¹ Lidové iniciativě a místnímu referendu jsou ve Švédsku věnovány i další publikace.⁴⁵²

⁴⁴⁴ JUNGAR, Ann-Cathrine. *Det reformerade folkinitiativet: ERFARENHETER 2011-2013*. Sveriges Kommuner och Landsting, 2013. ISBN 978-91-7585-011-5. S. 7. Dostupné také z:

<https://webbutik.skr.se/bilder/artiklar/pdf/7585-011-5.pdf> (švédsky)

⁴⁴⁵ ŠVÉDSKO. *Kommunallag (1991:900)*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z:

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kommunallag-1991900_sfs-1991-900 (švédsky)

⁴⁴⁶ ŠVÉDSKO. *Kommunallag (2017:725)*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z:

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kommunallag-2017725_sfs-2017-725 (švédsky)

⁴⁴⁷ ŠVÉDSKO. 8 kap., 2 §, 5 punkten, *Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: <https://lagen.nu/1974:152#K8> (švédsky)

⁴⁴⁸ JUNGAR, Ann-Cathrine. *Det reformerade folkinitiativet: ERFARENHETER 2011-2013*. Sveriges Kommuner och Landsting, 2013. ISBN 978-91-7585-011-5. S. 7. Dostupné také z: <https://webbutik.skr.se/bilder/artiklar/pdf/7585-011-5.pdf> (švédsky)

⁴⁴⁹ Vad är folkinitiativ? *Folkinitiativ.se* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.folkinitiativ.se/folkinitiativ-sa-funkar-det/> (švédsky)

⁴⁵⁰ WALLIN, Gunnar. *Direkt demokrati: det kommunala experimentalfältet*. Stockholm: Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet, 2007. ISBN 9789171553607. Dostupné také z: https://books.google.cz/books/about/Direkt_demokrati.html?id=z-40NQAACAAJ&redir_esc=y

⁴⁵¹ Kommunal folkomröstning mellan valen. *Valmyndigheten* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.val.se/download/18.20a88e661721ad9571effb/1592218913440/manual-folkomrostning-mellan-val-770-utg10.pdf> (švédsky)

⁴⁵² JUNGAR, Ann-Cathrine. *Det reformerade folkinitiativet: ERFARENHETER 2011-2013*. Sveriges Kommuner och Landsting, 2013-12-12. ISBN 978-91-7585-011-5. Dostupné také z: <https://webbutik.skr.se/sv/artiklar/det-reformerade-folkinitiativet.htm> (švédsky)

Místní referendum může být ve švédských obcích vyhlášeno z vůle obecního zastupitelstva nebo na základě lidové iniciativy. Švédské místí referendum je vždy poradní.⁴⁵³

V KomL je místní referendum poprvé zmíněno v 5. části věnované obecnímu zastupitelstvu.⁴⁵⁴ Do kompetencí obecního zastupitelstva patří i rozhodování o místním či regionálním referendu.⁴⁵⁵ Obecní zastupitelstvo může využít institutu referenda k získání povědomí o názoru veřejnosti v určité věci.⁴⁵⁶ Přistoupí-li zastupitelstvo k tomuto postupu, může částečně využít úpravy obsažené ve švédském volebním zákoně č. 2005:837.⁴⁵⁷

Vyhlášení referenda na základě lidové iniciativy upravuje 8. část KomL ve svém § 2.⁴⁵⁸ Referendum je možno vyvolat na základě lidové iniciativy, kdy je předloženo v žádosti alespoň 10 % platných podpisů voličů oprávněných volit v komunálních či regionálních volbách podle druhu referenda. Náležitostmi žádosti je její písemnost, uvedení navrhované otázky, vlastnoruční podpisy žadatelů a informace o datu podpisu, identifikace žadatelů, rodného čísla a jejich adrese.⁴⁵⁹

Iniciativa musí být písemná, uvést aktuální otázku a obsahovat vlastní podpisy iniciátorů, informace o tom, kdy byly podpisy podepsány, objasnění jmen, čísla sociálního zabezpečení a informace o jejich adresách.

Dále platí, že jsou započteny pouze podpisy, které byly učiněny v období šesti měsíců před podáním žádosti o vypsání místního referenda.⁴⁶⁰

Poté, co je podána žádost, aplikuje se ustanovení 5 kap., § 37 upravující pravomoci obecního zastupitelstva. Podle něj zastupitelstvo na základě žádosti rozhodne o konání referenda, pokud daná otázka spadá do samostatné působnosti obce a pokud nehlasovaly

⁴⁵³ Förstärkt folkinitiativ och folkomröstningar. *Sveriges Kommuner och Regioner* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://skr.se/demokratiledningstyrning/valmaktfordelning/forstarktfolkinitiativfolkomrostning.367.html>

⁴⁵⁴ Švédsky „Fullmäktige“

⁴⁵⁵ 5 kap., § 1 odst. 8 KomL

⁴⁵⁶ 5 kap., § 36 věta druhá KomL

⁴⁵⁷ 5 kap., § 36 věta třetí KomL

⁴⁵⁸ Ve švédských zákonech jsou paragrafy číslovány vždy od začátku pro každou část (kapitolu) zákona. Uvedení části zákona proto je klíčové.

⁴⁵⁹ 8 kap., § 2 věta druhá KomL

⁴⁶⁰ 8 kap., § 2 věta třetí KomL

alespoň dvě třetiny zastupitelů proti návrhu na vyhlášení místního referenda.⁴⁶¹ Následně se postupuje stejně jako v případě referenda vyhlášeného z vůle obecního zastupitelstva.

Výše uvedená úprava lidové iniciativy směřující k vyvolání místního referenda prošla výraznou reformací, kterou přijal švédské parlament *Riksdag* v listopadu roku 2010 a které je účinná od 1. ledna 2011. Změny souviseli s další novelizací obecního práva. Zvýšen byl počet podpisů podporovatelů potřebných pro platnost iniciativy, stanoven časový rámec šesti měsíců zmíněný rovněž výše a stanoveno, že předmět iniciativy musí spadat do samostatné působnosti obce. Zpřísnění se dotklo ale i pravomocí obecního zastupitelstva, kdy byla zvýšena hranice potřebná pro odmítnutí žádosti o referendum na již zmíněnou hodnotu dvou třetin hlasů v zastupitelstvu.⁴⁶²

Ustanovení 5. části, § 2 současně odkazuje na zvláštní zákon, kterým je zákon (1994:692) o obecních referendech, švédsky „*Lag om kommunala folkomröstningar*“ (dále jen „švédský zákon o místním referendu“).⁴⁶³

Tento poměrně krátký zákon upravuje podrobnosti týkající se samotného hlasování.

Obecní zastupitelstvo současně se svým rozhodnutím o vyhlášení referenda stanoví:

- den hlasování;
- volební obvody a volební místnosti;
- otázku a možné odpovědi, které budou předloženy voličům k volbě;
- počet, obsah a vzhled hlasovacích lístků,
- zda lze hlasování provádět i jiným způsobem než osobně ve volební místnosti
- do kdy musí být dokončeno sčítání.⁴⁶⁴

Přičemž platí, že o datu referenda rozhoduje zastupitelstvo po konzultaci s ústředním volebním orgánem, která proběhne nejpozději tři měsíce přede dnem hlasování.⁴⁶⁵ Volební obvod se může shodovat s obvodem pro komunální nebo regionální volby, koná-

⁴⁶¹ 5 kap., § 37

⁴⁶² Vad är folkinitiativ? *Folkinitiativ.se* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.folkinitiativ.se/folkinitiativ-sa-funkar-det/> (švédsky)

⁴⁶³ ŠVÉDSKO. *Lag (1994:692) om kommunala folkomröstningar*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: <https://lagen.nu/1994:692> (švédsky)

⁴⁶⁴ § 2 odst. 1 švédského zákona o místním referendu

⁴⁶⁵ § 2 odst. 2 švédského zákona o místním referendu

li se referendum současně s nimi, jinak se může jeden volební obvod pro místní referendum skládat z více obvodů pro tyto volby.⁴⁶⁶ V případě, kdy se referendum koná současně s volbami či celonárodním referendem, musí být volební lístky pro referendum barevně odlišeny z důvodu prevence záměny.⁴⁶⁷

Podle § 3 švédského zákona o místním referendu následně informuje obecní zastupitelstvo veřejnost vhodným způsobem, jak rozhodla o referendu v souladu s výše uvedenými informacemi. Za provádění referenda poté odpovídá volební komise.⁴⁶⁸

Oprávněným voličem v referendu je občan Švédska či jiného členského státu Evropské unie či státní příslušník Norska nebo Islandu nebo osoba hlášená k pobytu ve Švédsku tři po sobě jdoucí roky předcházející referendu, která nejpozději v den konání referenda dosáhla věku 18 let.⁴⁶⁹ Každý volič získá hlasovací kartu.⁴⁷⁰

Odevzdaný hlasovací lístek je neplatný, nebyl-li vydán volební komisí či je zjevné, že z úmyslu voliče obsahuje náležitosti, které na něj nepatří.⁴⁷¹ Obsahuje-li odevzdaná obálka více než jeden volební lístek a všechny obsažené lístky jsou pro stejnou možnost volby, počítají se jako jeden hlas.⁴⁷² Jsou-li však pro různé možnosti, jsou neplatnými všechny.⁴⁷³

Po dokončení sčítání odevzdaných volebních lístků jsou tyto rozděleny do dvou obálek na neplatné a platné a obálky zalepeny.⁴⁷⁴ Následně jsou uchovávány nejméně po dobu jednoho roku.⁴⁷⁵

5.3.1 Příklady z praxe

V letech 1994 až 2011 platila původní úprava místního referenda a lidové iniciativy, kdy sice postačovalo k platnosti iniciativy získat podpisy 5 % oprávněných voličů, nicméně také bylo iniciativu jednoduše odmítnout zastupitelstvem obce. Proto se na základě více

⁴⁶⁶ § 2 odst. 3 švédského zákona o místním referendu

⁴⁶⁷ § 2 odst. 4 švédského zákona o místním referendu

⁴⁶⁸ § 4 odst. 1 švédského zákona o místním referendu

⁴⁶⁹ § 5 odst. 1 švédského zákona o místním referendu

⁴⁷⁰ § 7 a 8 švédského zákona o místním referendu

⁴⁷¹ § 10 odst. 1 švédského zákona o místním referendu

⁴⁷² § 10 odst. 2 věta první švédského zákona o místním referendu

⁴⁷³ § 10 odst. 2 věta druhá švédského zákona o místním referendu

⁴⁷⁴ § 11 odst. 1 švédského zákona o místním referendu

⁴⁷⁵ § 11 odst. 2 švédského zákona o místním referendu

než 150 iniciativ konalo v období mezi lety 1994 až 2011 ve Švédsku pouze 15 referend, tedy v průměru méně než jedno referendum ročně.

Již poměrně krátce po přijetí reformy se dostavily výsledky v podobě zvýšení počtu konaných referend. Jejich přehled v těchto letech nabízí tabulka č. 1. Ve třech letech proběhlo hned devět referend. Po čtyřech v letech 2012 a 2013 a jedno v prvním roce účinnosti nové úpravy – 2011.

Celkem bylo v těchto letech předloženo obecním úřadům 44 iniciativ, 31 z nich splňovalo zákonné požadavky, v 15 z 31 případů pak obecní zastupitelstvo rozhodlo o konání místního referenda.⁴⁷⁶ Některá z nich však nejsou zahrnuta v tabulce č. 1, jelikož byla odložena za účelem konání s významnějšími volbami pro očekávané zvýšení účasti u referenda. Celkem proto proběhlo devět referend v obcích a jedno na úrovni okresu, které není v tabulce níže uvedeno, nicméně se týkalo oblasti zdravotní péče.

Tabulka č. 1: Místní referenda ve Švédsku v letech 2011 až 2013 a jejich cena⁴⁷⁷

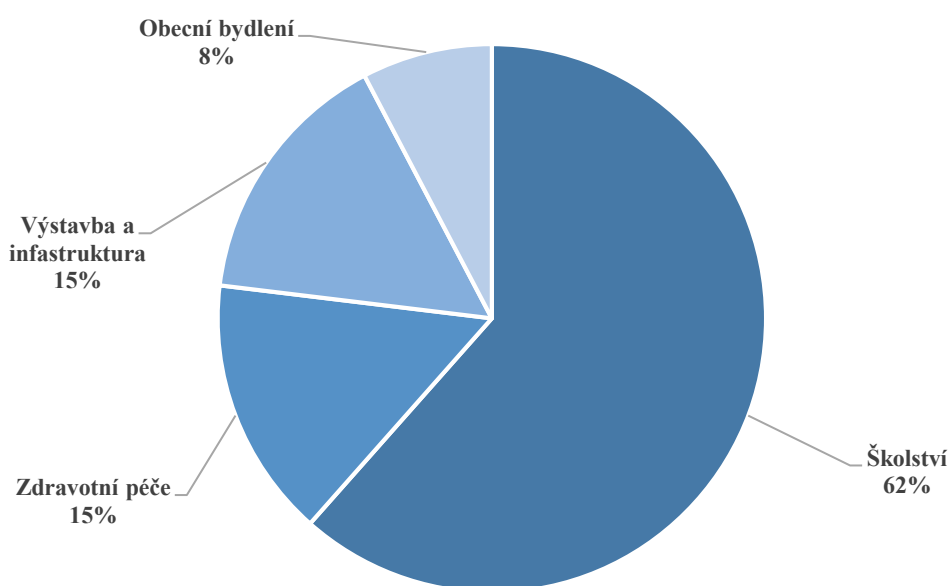
Obec	Předmět referenda	Datum	Cena (SEK)	Počet obyvatel	Cena na obyvatele
Ängelholm	Infrastruktura	27. 11. 2011	870 000	39612	21,96 SEK
Ekerö	Obecní bydlení	25. 3. 2012	1 250 000	28690	43,57 SEK
Ljungby	Školství	25. 3. 2012	500 000	15785	31,68 SEK
Sunne	Školství	23. 9. 2012	200 000	4931	40,56 SEK
Tyresö	Zdravotní péče	23. 9. 2012	870 000	48004	18,12 SEK
Grums	Školství	24. 3. 2013	300 000	5025	59,70 SEK
Laxå	Školství	24. 3. 2013	415 000	3064	135,44 SEK
Strängnäs	Školství	9. 6. 2013	1 000 000	12856	77,78 SEK
Årjängs	Školství	9. 6. 2013	360 000	3228	111,52 SEK

⁴⁷⁶ JUNGAR, Ann-Cathrine. *Det reformerade folkinitiativet: ERFARENHETER 2011-2013*. Sveriges Kommuner och Landsting, 2013. ISBN 978-91-7585-011-5. S. 9. Dostupné také z: <https://webbutik.skr.se/bilder/artiklar/pdf/7585-011-5.pdf> (švédsky)

⁴⁷⁷ *Det reformerade folkinitiativet: ERFARENHETER 2011-2013*. S. 11.

Ve zbylých pěti případech, které byly odloženy na termín voleb do Evropského parlamentu v roce 2014, se referenda týkala dvakrát školství, jednou nové výstavby a dvakrát ostatních témat. V oblasti školství jde především o rozhodování ve věci uzavření škol. Tato kategorie je také zastoupena nejčastěji, jak je znázorněno na grafu č. 2.

Graf č. 2: **Témata referend ve Švédsku mezi roky 2011 a 2013**⁴⁷⁸

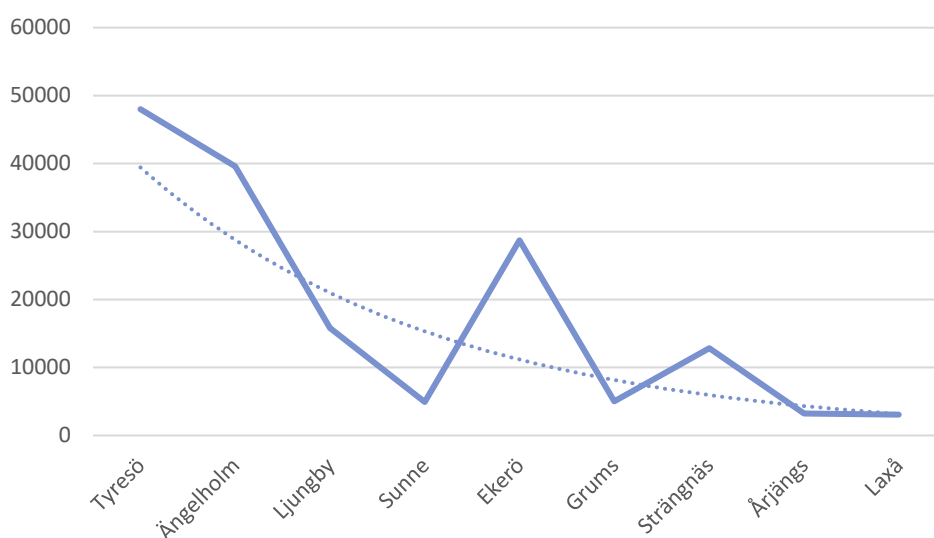
Díky publikovaným datům můžeme rozebrat i náklady na tato referenda. Zajímavostí je, že referenda ve větších městech stály na osobu poměrně výrazně méně finančních prostředků než v malých obcích. Důvodem mohou být určité fixní základní náklady, které jsou obdobné bez ohledu na počet obyvatel. Při vyšším počtu obyvatel se však snáze rozpočtou. Paradoxně by se však daly nižší náklady očekávat u menších obcí, kde není organizace místního referenda natolik náročná. Názorně lze pozorovat nepřímou úměrnost na grafech č. 3 a 4 níže.

Pro snazší ilustraci ceny za pořádání referenda si také můžeme přepočíst cenu na jednoho občana ze švédských na České koruny. Na počátku června 2020 stála jedna Švédská

⁴⁷⁸ *Det reformerade folkiniciativet: ERFARENHETER 2011-2013*. S. 11.

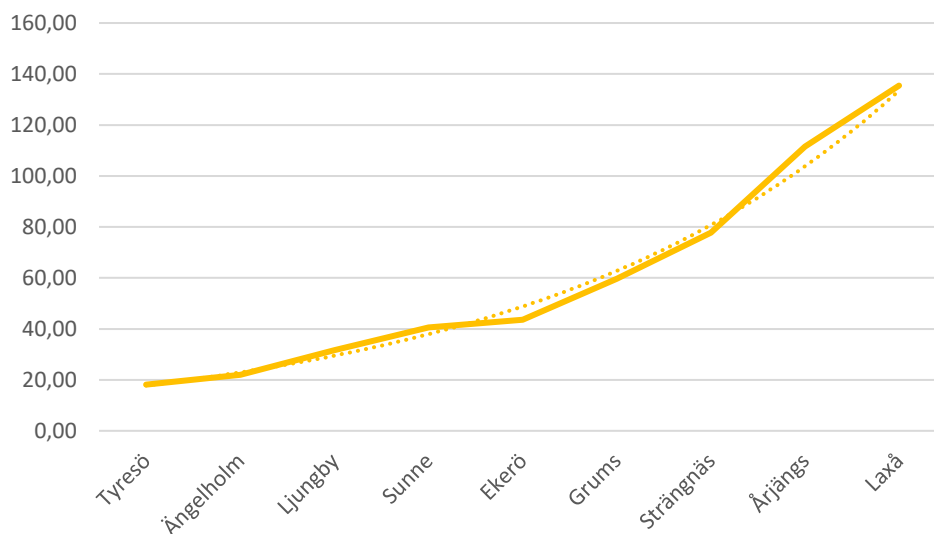
koruna 2,50 Kč. Nejvyšší náklady na osobu v obci Årjängs by tak stála v přepočtu 278,80 Kč, naopak nejnižší náklady na osobu vycházejí v obci Tyresö v přepočtu na 45,30 Kč, což je poměrně nízká hodnota. Nejvíce nákladů za místní referendum v daném období vynaložila obec Ekerö, kterou stálo v přepočtu 3 125 000 Kč při ceně 109 Kč za občana. Nutno upozornit, že cena je vypočtena z celkového počtu obyvatel, nikoliv pouze oprávněných voličů či voličů, kteří se referenda reálně zúčastnili. V takovém případě by byly částky s ohledem na nižší počet osob vyšší v daném pořadí.

Graf č. 3: **Počet obyvatel zmíněných švédských obcí**⁴⁷⁹

⁴⁷⁹ *Det reformerade folkinitiativet: ERFARENHETER 2011-2013*. S. 11.

Graf č. 4: **Náklady na referendum na jednoho občana zmíněných švédských obcí⁴⁸⁰**

5.4 Finská republika

Finský právní řád zná institut místního referenda pod finským termínem „*kunnallinen kansanäänestys*“, v doslovném překladu *obecní referendum*.⁴⁸¹ Základ nachází v §§ 24 a 25 finského obecního zřízení, tedy zákona č. 410/2015 finsky pojmenovaného „*kuntalaki*“ (dále jen „finské obecní zřízení“).⁴⁸²

Prvotní právní úprava místního referenda ve Finsku vstoupila v platnost 1. srpna 1990 a první referendum se konalo v obci Tuusula dne 12. května 1991.

Finské místní referendum má charakter ryze poradní a tedy není závazné.⁴⁸³ Vyhlásováno je obecním zastupitelstvem buď z jeho vůle⁴⁸⁴, nebo na základě lidové iniciativy.⁴⁸⁵ Proti rozhodnutí zastupitelstva obce o vyhlášení referenda není opravného prostředku.⁴⁸⁶

⁴⁸⁰ *Det reformerade folkinitiativet: ERFARENHETER 2011-2013*. S. 11.

⁴⁸¹ Kunnallinen kansanäänestys. *Vaalit Val* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://vaalit.fi/kunnallinen-kansanaanestys> (finsky)

⁴⁸² FINSKO. *Kuntalaki, 410/2015*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410> (finsky)

⁴⁸³ § 24 věta třetí finského obecního zřízení

⁴⁸⁴ § 24 věta první finského obecního zřízení

⁴⁸⁵ § 25 finského obecního zřízení

⁴⁸⁶ § 24 věta druhá finského obecního zřízení

Referendum lze vyhlásit pro celou, nebo část obce.⁴⁸⁷ Finské obecní zřízení dále zmiňuje, že volba je rovná a tajná.

Podat či podpořit iniciativu může každý občan obce starší 15 let. Potřebná hranice je 4 % z počtu obyvatel obce starších 15 let. Obecní zastupitelstvo poté musí o případném vyhlášení referenda rozhodnout neprodleně.⁴⁸⁸

Aktivní hlasovací právo v referendu je nicméně vázáno k věkové hranici 18 let. Platí, že právo hlasovat v referendu má občan Finska nebo jiného členského státu Evropské unie a dále občan Islandu nebo Norska, který dosáhne věku osmnácti let nejpozději v den voleb. Hlasovat mohou i cizinci z jiných zemí, pokud splňují podmínku věku a legálně pobývají ve Finsku déle než dva roky.⁴⁸⁹

Procedurální úpravu referenda zakotvuje zákon o postupu při poradních obecních referendech č. 656/1990, finsky „*Laki neuvoa-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä*“ na základě zmocnění v § 24 větě sedmé finského obecního zřízení.⁴⁹⁰ Tento zákon byl výrazně novelizován v roce 1998 novelou č. 716/1998.⁴⁹¹

Zákon o postupu při poradních obecních referendech (dále jen „finský procesní zákon“) čítá celkem dvacet ustanovení.

Místní referendum se ve Finsku může konat pouze v neděli, vyjma zákonem stanovených svátků.⁴⁹² Čím se Finsko odlišuje od většiny ostatních zemí, je skutečnost, že referendum nesmí probíhat současně s volbami.⁴⁹³ Hlasování probíhá ve standardních volebních okrscích, rozhodnutí zastupitelstva může být ale několik okrsků spojeno.

⁴⁸⁷ § 24 věta čtvrtá finského obecního zřízení

⁴⁸⁸ § 25 finského obecního zřízení

⁴⁸⁹ § 20 finského obecního zřízení

⁴⁹⁰ FINSKO. *Laki neuvoa-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä*, 656/1990. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1990/19900656?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=656%2F1990> (finsky)

⁴⁹¹ FINSKO. *Laki neuvoa-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä annetun lain muuttamisesta*, 716/1998 [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980716> (finsky)

⁴⁹² § 2 finského procesního zákona

⁴⁹³ § 2 věta druhá finského procesního zákona

Mezi konáním referenda a rozhodnutí o něm musí uplynout alespoň 60 dnů.⁴⁹⁴ Současně zastupitelstvo rozhoduje o předmětu referenda, předkládaných variantách i době konání. Volebním orgánem pro referendum je ústřední volební výbor, který se sejde z podnětu jeho předsedy opakovaně nejpozději jeden měsíc před dnem hlasování, dvacátým dnem před dnem hlasování, v pátek před dnem hlasování, v den hlasování a den po dni hlasování a rovněž i v jiných dnech, je-li to nutné.⁴⁹⁵

Občany o referendu informuje městská ústřední volební komise, která zveřejní nejenom předmět a čas konání referenda, ale také možnosti, o kterých se bude hlasovat. O referendu je také třeba informovat ministerstvo vnitra.⁴⁹⁶ Pro účel sestavení volebních seznamů se aplikuje finský zákon o obecních volbách, seznamy na pokyn obecního úřadu sestavuje evidence obyvatel.⁴⁹⁷

Specialitou finského místního referenda je možnost hlasování korespondenčního. Za tímto účelem je všem oprávněným voličům zaslána obálka s hlasovacími lístky, průvodním dopisem a pokyny, jak hlasovat. V případě nedoručení takového dopisu může daná osoba požádat o hlasovací obálku ústřední volební výbor, popřípadě ji získá na jím stanoveném místě.⁴⁹⁸

Z další úpravy lze zmínit pravidla pro neplatnost volebního lístku, kdy je neplatný v případě, že:

- v hlasovací obálce je více než jeden lístek – v tomto případě oproti jiným státům vždy;
- existují u volební obálky takové pochybnosti dle finského zákona o volbách do obecních zastupitelstev, které zakládají povinnost hlas nezapočítat;
- byl použit jiný lístek než vydaný obcí;
- lístek je neoznačený;
- na lístku je jméno či jiná identifikace voliče nebo jiný nevhodný zápis;
- je na lístku označení více než jedna možnost;

⁴⁹⁴ § 3 finského procesního zákona

⁴⁹⁵ § 6 finského procesního zákona

⁴⁹⁶ § 7 finského procesního zákona

⁴⁹⁷ § 8 finského procesního zákona

⁴⁹⁸ § 9 finského procesního zákona

- záznam na lístku je zcela nejasný, nebo nečitelný.⁴⁹⁹

Neplatnost nezpůsobuje takový záznam na lístku, který vyjasňuje, jakou možnost měl volič na mysli (opravný zápis).

Výsledek referenda je potvrzen ústřední volební komisí a není proti němu opravného prostředku.⁵⁰⁰

5.4.1 Příklady z praxe

Na webu Katedry demokracie a práva Ministerstva spravedlnosti Finské republiky lze nalézt ucelený přehled vše místních referend konaných ve Finsku od roku 1991, kdy byla přijata první právní úprava referenda, do 14. října 2019, kdy byla uzávěrka publikovaného dokumentu.⁵⁰¹ V této tabulce nejsou zahrnuta referenda konaná na autonomních Švédsky hovořících ostrovech Ålandy, jež jsou uvedena dále.

Za toto období ve Finsku proběhlo 63 místních referend v následující intenzitě dle let:

1991: 4 r.	1992: 7 r.	1993: 1 r.	1994: 0 r.	1995: 3 r.	1996: 4 r.
1997: 1 r.	1998: 7 r.	1999: 1 r.	2000: 2 r.	2001: 2 r.	2002: 1 r.
2003: 2 r.	2004: 4 r.	2005: 0 r.	2006: 3 r.	2007: 10 r.	2008: 0 r.
2009: 1 r.	2010: 3 r.	2011: 4 r.	2012: 0 r.	2013: 0 r.	2014: 0 r.
2015: 1 r.	2016: 0 r.	2017: 0 r.	2018: 0 r.	2019: 2 r.	

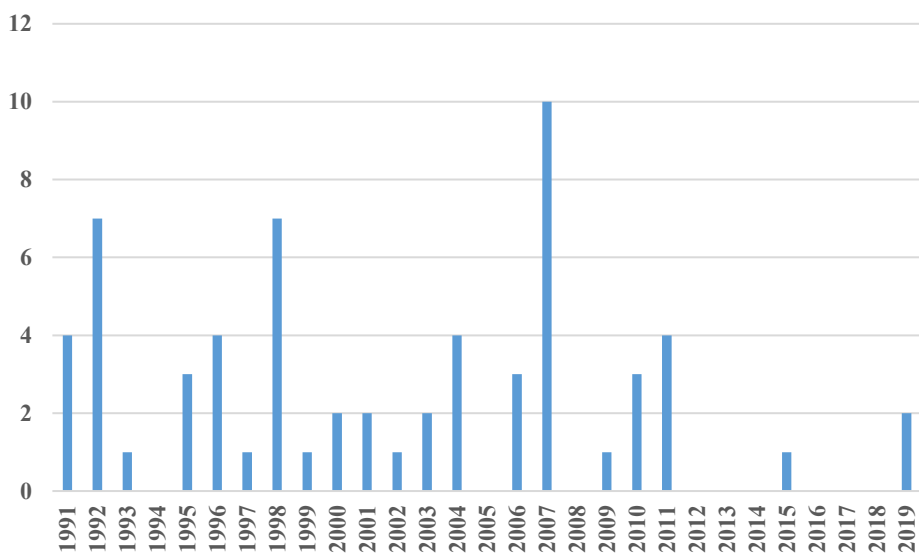
Následující graf č. 5 zachycuje vývoj četnosti konaných referend v uvedených letech.

⁴⁹⁹ § 12 finského procesního zákona

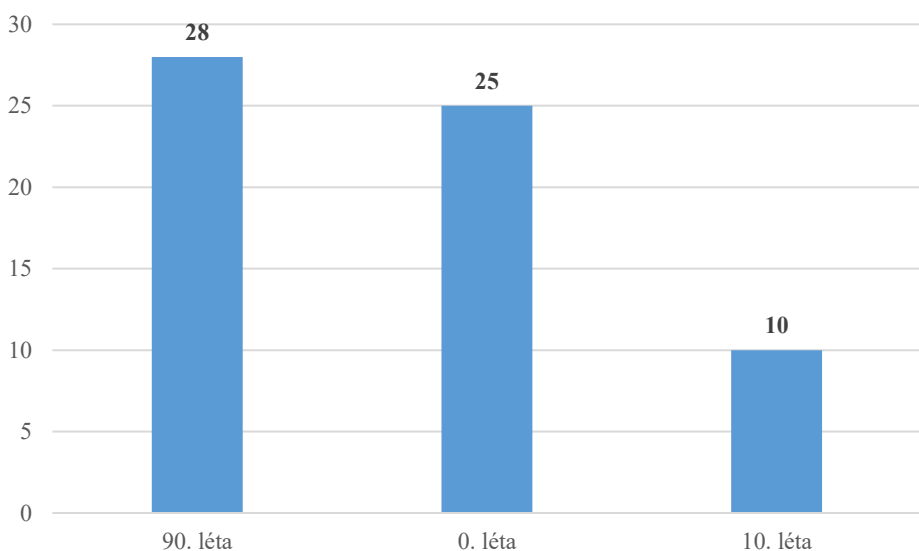
⁵⁰⁰ § 13 finského procesního zákona

⁵⁰¹ KUNNALLISET KANSANÄÄNESTYKSET [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://vaalit.fi/documents/5430845/6499185/Luettelo+kunnallisista+kansan%C3%A4%C3%A4nestyksist%C3%A4+14.10.2019/f306d493-3221-aace-3d5b-a800594772f8/Luettelo+kunnallisista+kansan%C3%A4%C3%A4nestyksist%C3%A4+14.10.2019.pdf> (finsky)

Graf č. 5: Četnost referend podle roku konání⁵⁰²

Graf č. 6: Četnost referend podle desetiletí konání⁵⁰³

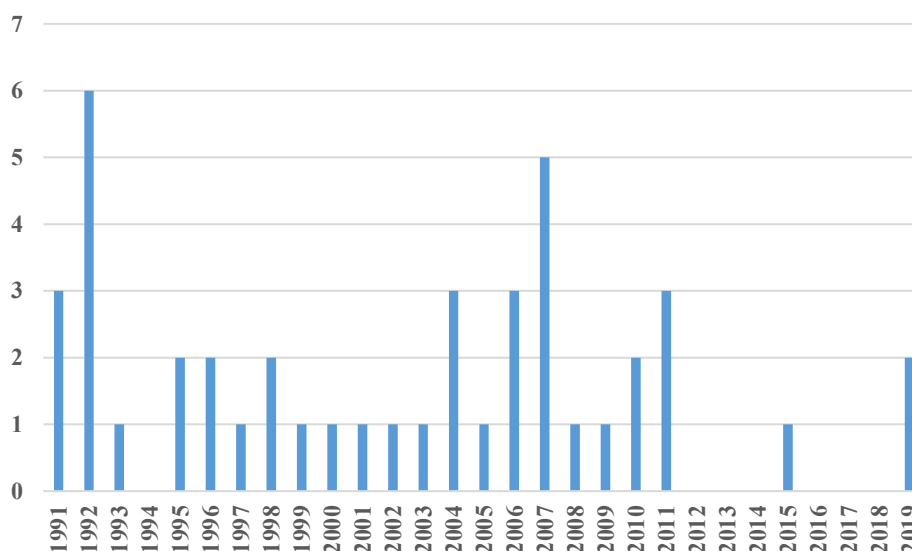
Jak je patrné z grafu č. 5, po většinu let v uplynulém období účinnosti finské úpravy místního referenda se referendum konalo obvykle maximálně třikrát ročně. Nicméně ve vybraných letech (1992, 1998, 2007) jsou hodnoty výrazně vyšší. Vysvětlit to lze tím, jak jsou údaje publikované níže v tabulce č. 3 uváděny. Pokud například jde o sloučení čtyř obcí jako v případě referend proběhlých 28. 10. 2007, uvádí se rozhodování o tomto

⁵⁰² KUNNALLISET KANSANÄÄNESTYKSET.

⁵⁰³ KUNNALLISET KANSANÄÄNESTYKSET.

sloučení tabulce jako čtyři referenda ve čtyřech obcích. Nejednalo se totiž o jedno referendum, ale čtyři referenda ve stejné otázce. Počítali bychom referenda v daném roce podle tématu, zjistili bychom, že v roce 2007 bylo řešeno 5 různých otázek, což již není výrazně odlišný počet oproti dalším ročníkům. Nicméně podobným způsobem by nám klesla i ostatní data a relativní rozdíly mezi jednotlivými roky se příliš nezměnily i s ohledem na to, že valnou většinu řešených témat tvoří rozhodování o spojení obcí. Nicméně takto upravená data jsou promítnuta v grafu č. 7.

Graf č. 7: **Četnost referend podle roku nikoliv podle obce, ale podle položené otázky⁵⁰⁴**

Z takto upravených hodnot je již patrné, že po většinu let je četnost výskytu referend srovnatelná, vyjma vyššího počtu v roce následujícím po uzákonění místního referenda a výraznému poklesu počtu konaných referend po roce 2012. Tento pokles lze vysvětlit skrze nejčastější téma referenda, kterým je slučování obcí. Lze předpokládat, že počet takových referend bude postupně klesat, jelikož obce, které chtěly dané změny dosáhnout, ji již řešily dříve.

V otázce témat řešených v referendech mezi lety 1991 až 2019 lze vyzorovat, že pouze 6 z celkového počtu 63 referend bylo věnováno jinému tématu nežli slučování obcí. Je tedy zřejmé, že místní referendum slouží ve Finsku primárně jako nástroj pro získávání

⁵⁰⁴ KUNNALLISET KANSANÄÄNESTYKSET.

povědomí o názoru obyvatelstva v této otázce. V ostatních otázkách je jeho využití minimální, jak je zřejmé z tabulky č. 2.

Tabulka č. 2: Četnost referend ve Finsku v období let 1991 až 2019 podle tématu⁵⁰⁵

Téma	Četnost
Infrastruktura	1
Spalování odpadu	1
Hranice města	1
Název města	1
Změna provincie	2
Sloučení obcí	57

Následující tabulka č. 3 nabízí kompletní přehled všech referend ve Finsku na základě dat publikovaných tamním ministerstvem spravedlnosti. V některých případech je dostupný pouze procentuální výsledek u vítězné možnosti. Data jsou zaokrouhlena s přesností na jedno desetinné místo.

Průměrná účast v místních referendech ve Finsku je poměrně vysoká, a sice 67,4 %. Důvodem takto vysoké účasti může být fakt, že v průměru 83,7 % voličů hlasuje korespondenčně. S ohledem na takto vysoká čísla lze uvažovat nad tím, zda korespondenční referendum, zvláště v případě, kdy je pouze poradní, tedy se jedná v podstatě o průzkum s danými pravidly, nemá smysl provádět spíše distančním způsobem, zvláště pokud je cílem získání co nejrelevantnějšího obrazu o názoru v obecní komunitě. Další z příčin vysoké účasti však může být skutečnost, že ve většině referend se rozhodovalo o tak klíčové otázce, jakou je spojení několika dříve samostatných obcí. Nicméně ani v jiných otázkách o konkrétním problému se výrazně nižší účast neobjevuje. Pokles účasti by však mohl být očekáván, protože se jedná pouze o referendum poradní. I přesto je účast vysoká.

Co se výsledků referend týče, jsou vítězné možnosti úspěšné v průměru s poměrně těsným výsledkem, kdy možnost „Ano“ průměrně obdržela 54,6 % hlasů a možnost „Ne“ v průměru 53 % hlasů. Pro třetí možnost „Nevím“, či „Zdržel se“ odpovídalo v průměru 3,1 % voličů. Obdobný rozdíl, nicméně opačného charakteru, je i v případě mediánu, tedy střední hodnoty, který vychází v případě možnosti „Ano“ 53,8 % a v případě možnosti

⁵⁰⁵ KUNNALLISET KANSANÄÄNESTYKSET.

„Ne“ 54,8 %. I přesto se hned v sedmi případech ze 63, tedy v jedné devítině vyskytoval vítězný výsledek nad 80 %. Mezi 60 a 70 % pak získala vítězná možnost v 19 případech. Tedy v téměř v polovině referend získala vítězná možnost více než 60 % hlasů.

Tabulka č. 3: Přehled všech referend konaných ve Finsku v letech 1991 až 2019⁵⁰⁶

Datum	Obec	Téma	Účast (%)	Koresp. (%)	Ano (%)	Ne (%)	Nevím (%)
12.05.91	Tuusula	Infrastruktura	46,8	90,1	-	55,4	-
10.11.91	Konginkangas	Sloučení obcí	79,6	92,2	-	53,1	-
24.11.91	Viiala	Sloučení obcí	71,5	94,0	-	63	-
24.11.91	Toijala	Sloučení obcí	59,8	96,1	-	56,7	-
19.01.92	Pulkkila	Sloučení obcí	67,0	89,0	80,0	-	-
19.01.92	Piippola	Sloučení obcí	79,7	-	-	56,8	-
02.02.92	Pyhäntä	Sloučení obcí	72,2	92,1	-	72,8	-
29.03.92	Säynätsalo	Sloučení obcí	79,0	90,9	72,7	-	-
26.04.92	Nurmo	Sloučení obcí	72,5	87,6	-	71,6	-
31.05.92	Lohjan kaupunki	Infrastruktura	38,9	-	Více variant		
24.08.92	Viljakkala	Sloučení obcí	83,8	100,0	-	-	-
12.12.93	Vuolijoki	Sloučení obcí	76,7	94,1	-	56,3	-
03.09.95	Lohjan kunta ⁵⁰⁷	Sloučení obcí	61,0	83,5	54,6	-	-
03.09.95	Lohjan kaupunki ⁵⁰⁸	Sloučení obcí	59,9	83,7	90,9	-	-
22.10.95	Jämsänkoski	Sloučení obcí	75,6	60,8	-	59,2	-
28.01.96	Porvoo laiskunta	Sloučení obcí	72,2	-	55,9	-	-
28.01.96	Porvoo kaupunki	Sloučení obcí	62,4	87,8	63,6	-	-
25.02.96	Pieksämäen kaupunki	Sloučení obcí	49,3	93,5	73,7	-	-
25.02.96	Pieksämäen maalaiskunta	Sloučení obcí	74,2	93,7	-	77,0	-
25.05.97	Kuhmoinen	Změna provincie	74,1	83,9	-	54,0	-
05.04.98	Suolahti	Sloučení obcí	68,1	94,5	-	61,5	-
05.04.98	Äänekoski	Sloučení obcí	56,6	96,6	-	58,2	-
06.09.98	Anttola	Sloučení obcí	75,0	86,9	53,8	-	-
06.09.98	Hirvensalmi	Sloučení obcí	76,3	83,1	-	69,5	-
06.09.98	Mikkelin kaupunki	Sloučení obcí	51,5	-	83,5	-	-
06.09.98	Mikkelin maalaiskunta	Sloučení obcí	64,7	88,1	-	52,2	-

⁵⁰⁶ KUNNALLISET KANSANÄÄNESTYKSET.

⁵⁰⁷ *Kunta* znamená v překladu z finštiny „obec“.

⁵⁰⁸ Oproti tomu „*kaupunki*“ znamená město a jednalo se zjevně o spojení dvou samostatných celků se stejným názvem odlišených tímto jedním slovem. Obdobně i v dalších případech.

06.09.98	Ristiina	Sloučení obcí	67,0	83,2	-	61,5	-
21.11.99	Kuorevesi	Sloučení obcí	86,5	92,1	44,0	54,2	-
03.09.00	Hamina	Sloučení obcí	58,9	97,2	70,1	-	-
03.09.00	Vehkalahti	Sloučení obcí	67,4	96,7	-	54,8	-
25.11.01	Pattijoki	Sloučení obcí	77,8	87,9	48,8	49,0	2,2
25.11.01	Raaha	Sloučení obcí	51,5	91,1	80,1	16,0	3,8
09.06.02	Peräseinäjoki	Sloučení obcí	68,9	92,4	54,0	42,0	-
26.01.03	Mietoinen	Sloučení obcí	87,2	80,7	-	69,8	-
26.01.03	Mynämäki	Sloučení obcí	57,0	89,1	73,1	-	-
11.01.04	Sahalahti	Sloučení obcí	72,7	75,7	53,7	43,2	3,0
25.01.04	Kangaslampi	Sloučení obcí	68,5	81,6	68	28,8	3,1
25.01.04	Kiihtelysvaara	Sloučení obcí	72,7	85,8	63,3	32,2	4,0
01.02.04	Sonkajärvi	Sloučení obcí	78,3	90,5	24,2	73,2	2,2
19.02.06	Siikajoki	Sloučení obcí	68,9	82,9	52,7	40,3	6,1
29.10.06	Korpilahti	Sloučení obcí	63,8	83,0	42,1	52,1	5,8
19.11.06	Hämeenkyrö	Spalování odpadu	55,1	91,8	46,3	49,3	4,3
25.02.07	Sipoo	Hranice města	65,6	83,2	5,0	93,3	1,4
22.04.07	Nurmo	Sloučení obcí	72,1	90,7	34,8	63,1	2,1
22.04.07	Ylistaro	Sloučení obcí	68,8	88,4	50,8	45,2	3,9
14.10.07	Joutseno	Sloučení obcí	66,4	94,0	23,2	73,3	3,2
28.10.07	Lovisa	Sloučení obcí	48,9	44,3	88,8	6,8	4,3
28.10.07	Lapinjärvi	Sloučení obcí	59,8	80,4	45,8	51,0	3,3
28.10.07	Liljendal	Sloučení obcí	63,0	-	68,9	27,6	3,3
28.10.07	Pernaja	Sloučení obcí	73,9	73,3	-		
28.10.07	Ruotsinpyhtää	Sloučení obcí	51,7	84,5	48,5	47,1	4,4
25.11.07	Pertunmaa	Sloučení obcí	68,6	87,5	15,7	79,2	-
13.12.09	Artjärvi	Sloučení obcí	73,2	83,0			-
14.02.10	Oravainen	Sloučení obcí	80,2	57,2	53,8	44,3	-
14.02.10	Vöyri- Maksamaa	Sloučení obcí	66,8	55,3	76,3	17,4	-
29.08.10	Hollola	Sloučení obcí	63,4	59,5	15,3	83,1	1,5
15.05.11	Vähäkyrö	Sloučení obcí	63,8	83,7	48,5	49,1	2,4
22.05.11	Länsi- Turunmaa	Název města	71,6	89,8	Dvě slovní varianty		
25.09.11	Nummi-Pusula	Sloučení obcí	53,7	80,9	55,2	42,7	2,1
25.09.11	Siuntio	Sloučení obcí	66,5	72,6	34,3	63,5	1,8
27.09.15	Iitti	Změna provincie	63,1	88,3	92,2	5,4	2,4
17.03.19	Mustasaari	Sloučení obcí	76,4	41,1	36,8	61,3	1,9
29.09.19	Kaskinen	Sloučení obcí	75,6	51,4	41,5	55,4	3,1

5.4.1.1 Autonomní souostroví Ålandy

V roce 2018 se současně s prvním kolem prezidentských voleb konalo poradní referendum o oddělení části obce hned na šesti místech Åland, finských autonomních ostrovů: Brändö, Eckerö, Hammarland, Saltvik, Sund a Vårdö.⁵⁰⁹ Všech pět obcí leží na finských avšak Švédsky mluvících ostrovech Ålandy, které v rámci autonomie pocházející z roku 1921 mají vlastní parlament s pravomocemi ve vybraných oblastech.

Volební účast se pohybovala mezi vysokými 46 až 60 procenty oprávněných voličů. Její výši lze zdůvodnit závažností řešené otázky, kdy dělení obce dožadatelé vyvolává větší zájem než konzultativní referendum v určité více rutinní záležitosti. V pěti ze šesti případů se pak voliči vyslovili pro nezávislost části obce.

V tomto případě se jednalo se o první hlasování na souostroví, která se uskutečnila od vstupu zákona o poradním obecním referendu z roku 1998 dopadajícím i na ostrovy Åland v platnost.⁵¹⁰ Hlasování bylo možné i korespondenčně, v obci Sund však kvůli chybě nemohlo být zohledněno.

Tabulka č. 4: Výsledek místních referend konaných na Ålandech v roce 2018⁵¹¹

Obec	Účast	Pro	Proti	Zdržel se/Nevím
Brändö	60	90 %	9 %	1 %
Eckerö	60	61 %	29 %	10 %
Hammarland	52	59 %	31 %	10 %
Saltvik	56	69 %	23 %	8 %
Sund	49	46 %	47 %	8 %
Vårdö	57	83 %	12 %	5 %

⁵⁰⁹ Kommunala folkomröstningar 2018. *Ålands statistik- och utredningsbyrå* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.asub.ax/sv/statistik/kommunala-folkomrostningar-2018> (švédsky)

⁵¹⁰ FINSKO. *Laki neuvoo-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä annetun lain muuttamisesta*, 716/1998 [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980716>

⁵¹¹ Kommunala folkomröstningar 2018.

6 Srovnání užívaných řešení

Díky informacím získaným a prezentovaným v předchozích kapitolách této práce, lze na tomto místě nabídnout srovnání řešení právní úpravy institutu místního referenda v jednotlivých rozebíraných evropských státech a současně tak přehledně prezentovat základní informace o místních referendech dle daných kritérií.

Jednotlivá řešení jsou dále popsána, pokud existuje právní úprava v daném směru, podle následujících kritérií:

- název institutu místního referenda,
- rok zavedení institutu místního referenda,
- způsob právní úpravy,
- míra obecnosti zákonné úpravy,
- možnosti iniciace místního referenda,
- míra závaznosti,
- platnost místního referenda
- osoby oprávněné hlasovat,
- volební orgány,
- hlasovací lístky.

V tabulkách jsou uvedeny spolkové státy Německo a Rakouskou stejně jako federativní Švýcarsko pouze v případech, kdy je dané kritérium společné pro celé území. Jinak je případně nabídnuto srovnání v rámci dané federace.

6.1 Název institutu místního referenda

Ne ve všech státech, o kterých pojednává tato práce, se pro označení institutu místního referenda používá názvu ekvivalentního k českému, tedy s termíny místní/lokální a referendum. Jak je zřejmé z následujícího výčtu, je ale států označujících místních referendum podobně jako český právní řád většina. Vedle České republiky je název tohoto institutu podobně konstruován na Slovensku, v Polsku, Maďarsku, Slovinsku, Francii a severských zemích Norsku, Švédsku a Finsku. V Belgii jde sice o lokální, nicméně „lidovou konzultaci“. Oproti tomu v rakouských zemích, Dánsku či Německu se užívá jednoslovného označení shodného s názvem pro referendum na vyšších úrovních

a který lze jednoduše přeložit jako „referendum“. Právní řády některých spolkových zemí v Rakousku nad to rozlišují tento institut ve městech a ostatních obcích, nazývá se však stejně, pouze se jeho úprava nachází buď v obecním, nebo v městském zřízení (viz podkapitoly věnované spolkovým zemím Rakouska).

Tabulka č. 5: Přehled názvu označujících místní referendum v daných státech

Stát	Název institutu
Česko	<i>Místní referendum</i>
Slovensko	<i>Miestne referendum</i>
Rakousko	<i>Volksbefragung</i>
Polsko	<i>Referendum lokalne</i>
Maďarsko	<i>Helyi népszavazások</i>
Slovinsko	<i>Referendum v samoupravni lokalni skupnosti</i>
Itálie	<i>Consultazione della popolazione/referendum consultivi</i>
Francie	<i>Le référendum local</i>
Belgie	<i>La consultation populaire locale</i>
Španělsko	<i>Consulta popular</i>
Dánsko	<i>Folkeafstemning</i>
Norsko	<i>Lokale folkeavstemninger</i>
Švédsko	<i>Kommunala folkomröstningar</i>
Finsko	<i>Kunnallinen kansanäänestys</i>

6.2 Rok zavedení institutu místního referenda

Ve valné většině evropských států včetně těch, ve kterých byly demokraticky volené vlády již v období před rokem 1990, byla zavedena do právního řádu možnost vyhlášení místního referenda (ať už konzultativního, či závazného nebo na základě vůle občanů, či

voleného orgánu) až po roce 1990. Ve valné většině případů pak v rozmezí let 1990 a 1995, podobně jako i Česká republika.

V některých případech, pak byla zákonná úprava výrazně novelizována, proto jsou v tabulce níže uvedeny dvě data.

Tabulka č. 6: Rok zakotvení institutu místního referenda

Stát	Rok zavedení
Česko	1990
Slovensko	1990
Polsko	1990
Maďarsko	2013
Slovinsko	1993
Itálie	1990
Německo	Ve většině spolkových států ⁵¹² po roce 1990
Francie	1992/2003
Belgie	1995
Španělsko	1980/1985
Dánsko	2018
Norsko	2009
Švédsko	1977/1991
Finsko	1991

⁵¹² Před rokem 1990 Pouze ve spolkové zemi Bádensko-Würtenbersko

6.3 Způsob právní úpravy

Místní referendum je v evropských státech upraveno různými způsoby. Existuje-li právní úprava místního referenda v dané zemi, můžeme definovat několik základních způsobů a dle těch státy třídit:

- součást obecního zřízení,
 - o popř. doplněno speciálním zákonem o průběhu obecních voleb a místního referenda
 - o či pouze o průběhu místního referenda;
- speciální zákon o místním referendu včetně jeho procesní úpravy;
- speciální zákon o místním referendu a speciální zákon s procesní úpravou místního referenda, popř. volební zákon pro volby na úrovni obcí.

Dále můžeme rozlišit v případě federací, zda je místní referendum upraveno na federální či zemské úrovni. V případě Německa i Rakouska se jedná o zemskou úroveň, rovněž ve Švýcarsku existují odlišné úpravy pro jednotlivé kantony.

Tabulka č. 7: Způsob právní úpravy místních referend

Stát	Způsob právní úpravy
Česko	Zákon o místním referendu
Slovensko	Ústava, obecní zřízení
Rakousko	Zákony spolkových zemí, obvykle obecní zřízení, městská zřízení či zákony o místním referendu
Polsko	Ústava, obecní zřízení, zákon o místním referendu
Maďarsko	Zákon o referendu
Slovinsko	Ústava, obecní zřízení, zákon o místním referendu

Itálie	Obecní zřízení
Německo	Zákony spolkových zemí
Švýcarsko	Ústavy a zákony v kantonech
Francie	Zákon o místním referendu
Belgie	Ústava, obecní zřízení, královská vyhláška
Španělsko	Obecní zřízení
Dánsko	Zákon o místním referendu, zákon o obecních volbách

6.4 Míra obecnosti zákonné úpravy

Právní úpravu místního referenda můžeme srovnávat, i co se její podrobnosti týče. V některých státech je věnováno tomuto institutu pouze několik ustanovení v obecním zřízení (např. Itálie), oproti tomu například v Polsku speciální zákon o místním referendu upravuje i takové podrobnosti jako jsou pravidla financování kampaní a další omezení pro vedení kampaní v rámci místního referenda. Takovou úpravu lze považovat za podrobnou ve vztahu k poměrně podrobné úpravě, jakou nalezneme v českém právním řádu či zcela obecné úpravě místního referenda v již zmíněné Itálii. V některých státech pak upravuje podrobná úprava i vzhled hlasovacích lístků, v Belgii pak dokonce barvu hlasovací urny.

Tabulka č. 8: Míra obecnosti zákonné úpravy

Stát	Míra obecnosti/podrobnosti
Česko	Poměrně podrobná úprava
Slovensko	Poměrně podrobná úprava
Polsko	Podrobná úprava

Maďarsko	Poměrně podrobná úprava
Slovinsko	Poměrně podrobná úprava
Itálie	Obecná úprava
Francie	Poměrně podrobná úprava
Belgie	Poměrně podrobná úprava
Španělsko	Poměrně podrobná úprava
Dánsko	Poměrně podrobná úprava
Norsko	Obecná úprava
Švédsko	Poměrně podrobná úprava
Finsko	Poměrně podrobná úprava

6.5 Možnosti iniciace místního referenda

Ve většině států Evropy rozebíraných v této práci existuje dnes již možnost iniciace místního referenda peticí či lidovou iniciativou. Obdobně jako v České republice však ve většině případů rozhoduje o žádosti zastupitelstvo a až ono případně vyhlásí místní referendum. V některých státech navíc existuje ex lege obligatorně vyhlášené místní referendum. Výhradně z vůle zastupitelstva bez možnosti předchozí žádosti občanů může být vypsané místní referendum v Dánsku, současně se ale oproti ostatním severským státům jedná o referendum závazné.

Tabulka č. 9: Možnosti vyvolání místních referend

Stát	Možnost iniciace
Česko	- Zastupitelstvo obce z vlastní vůle - Na základě petice občanů
Slovensko	- Obligatorně - Zastupitelstvem obce

	- Peticí 30 % oprávněných občanů
Polsko	- Obligatorně - Z vůle zastupitelstva - Na základě lidové iniciativy
Maďarsko	- Obligatorní - Z vůle min. ¼ zastupitelů - Z vůle výboru zastupitelstva - Peticí oprávněných občanů dle nařízení obce
Slovinsko	- Obligatorní - Z vůle zastupitelstva - Peticí oprávněných občanů dle statutu obce
Itálie	- Z vůle zastupitelstva - Případně dle vůle obce na základě žádosti „přiměřeného“ počtu obyvatel obce
Francie	- Závazné z vůle zastupitelstva - Poradní na základě lidové iniciativy rozhodnutím zastupitelstva
Belgie	- Z vůle zastupitelstva - Na základě lidové iniciativy podpořené počtem obyvatel dle velikosti obce
Španělsko	- Na základě žádosti občana obce po projednání zastupitelstvem a se souhlasem národní vlády vyhlásí starosta obce.
Dánsko	- Výhradně z vůle zastupitelstva
Norsko	- Z vůle zastupitelstva,

	- Zastupitelstvem na základě lidové iniciativy
Švédsko	- Z vůle zastupitelstva - Zastupitelstvem na základě lidové iniciativy alespoň 10 % oprávněných voličů
Finsko	- Z vůle zastupitelstva - Zastupitelstvem na základě lidové iniciativy

6.6 Míra závaznosti

Bavorské referendum je referendem závazným, jehož výsledek má sílu rozhodnutí obecního zastupitelstva.⁵¹³ Podmínkou je však splnění zákonných předpokladů. Podmínkou pro závaznost není míra účasti jako v České republice. Použito je zajímavé řešení, kdy se závaznost odvíjí od množství hlasů dávajících kladnou odpověď na otázku. Důležité je proto se prát tak, aby na otázku bylo odpovídáno převážně kladně. V případě nevole obyvatel s určitým projektem se proto nezeptat „Souhlasíte s...“, kdy by většina odpovědí byla záporná, nýbrž položit otázku „Nesouhlasíte s...“, kdy bude většina odpovědí případně kladných a referendum závazné.

Potřebná míra kladných odpovědí pro závazné referendum je opět odstupňována podle počtu obyvatel obce:

- v obcích do 50 000 obyvatel nejméně 20% podpora možnosti „ano“,
- do 100 000 obyvatel nejméně 15% podpora možnosti „ano“
- a více než 100 000 obyvatel nejméně 10% podpora možnosti „ano“.⁵¹⁴

⁵¹³ Čl. 18a odst. 13 bavorského obecního zřízení

⁵¹⁴ Čl. 18a odst. 12 bavorského obecního zřízení

Tabulka č. 10: Možnost závaznosti místního referenda pro obecní samosprávu a její podmínky

Stát	Možnost závaznosti	Podmínka
Česko	Ano	Nadpoloviční většina voličů, kteří odevzdali platný hlasovací lístek, nejméně však 25 % z celkového počtu oprávněných voličů.
Slovensko	Ano	
Polsko	Závazné i poradní	
Maďarsko	Ano	Závaznost výsledku místního referenda pro místní zastupitelstvo je časově ohraničena jedním rokem ode dne jeho konání, pokud však vytvořilo povinnost vydat obecní vyhlášku, tak jeden rok ode dne jejího vyhlášení.
Slovinsko	Závazné i poradní	
Itálie	Ne, pouze poradní	
Francie	Závazné i poradní	V rámci francouzského řádu je třeba odlišovat mezi místním referendem (za daných podmínek závazným a vyvolaným z vůle volené samosprávy) a tzv. místní konzultací (nezávazným hlasováním/průzkumem na základě lidové iniciativy).

		Návrh předložený v referendu vyhlášeném z vůle orgánu samosprávy je přijat a je právně závazný pro obecní zastupitelstvo, je-li podpořen nadpoloviční většinou hlasujících a referenda se účastnila alespoň polovina oprávněných voličů.
Belgie	Ne, pouze poradní	
Španělsko	Ne, pouze poradní	
Dánsko	Ano	
Norsko	Ne, pouze poradní	-
Švédsko	Ne, pouze poradní	-
Finsko	Ne, pouze poradní	-

6.7 Platnost místního referenda

Ve věci místního referenda je třeba posuzovat nejen jeho závaznost, ale také pravidla pro jeho platnost. K platnosti místního referenda v České republice postačuje 35 % účast oprávněných voličů, nicméně v Česku existuje ještě podmínka závaznosti, která v tomto případě podmiňuje závaznost vítězné možnosti získáním alespoň 71,5 % hlasů (viz kapitola 2.2.3). Oproti tomu na Slovensku je třeba k platnosti místního referenda účast 50 % oprávněných voličů, není ale další podmínka pro jeho závaznost.

Tabulka č. 11: Podmínky platnosti místních referend

Stát	Podmínka platnosti
Česko	Účast alespoň 35 % oprávněných voličů

Slovensko	Nadpoloviční účast oprávněných voličů
Polsko	
Maďarsko	Nadpoloviční účast oprávněných voličů
Slovinsko	
Itálie	Není zákonem stanoveno
Francie	Hranice účasti stanovena pouze pro závaznost
Belgie	
Španělsko	Není zákonem stanoveno
Dánsko	Není zákonem stanoveno
Norsko	Není zákonem stanoveno
Švédsko	Není zákonem stanoveno
Finsko	Není zákonem stanoveno

6.8 Osoby oprávněné hlasovat

Věkové hranice umožňující aktivně hlasovat v referendu je ve většině států Evropy shodná, pouze ve vybraných případech jako je Belgie či rakouská spolková země Burgenland je hranice nižší.

Za zmínku ale stojí také finská úprava, která umožňuje podpořit iniciativu směřující k vyhlášení místního referenda i občanům mladším, konkrétně všem starším 15 let. Finská věková hranice pro účast v referendu je ale vyšší, 18 let. Rozšíření počtu okruhu osob oprávněných podpořit iniciativu může usnadnit získání potřebné podpory, nicméně toto nemusí vždy nutně platit. S navýšením základu, ze kterého se vypočtou finským zákonem stanovená 4 % potřebná pro úspěch iniciativy, se logicky zvýší i potřebný počet podpisů. Je ale otázka zda osoby ve věku 15 až 18 let budou aktivně referendum podporovat. S ohledem na nízkou čtyřprocentní hranici podpory však je přesto vysoká šance, že iniciativa podporu získá. Finské místní referendum je navíc jen poradní.

Rozdělení věkové hranice pro podporu iniciativy a pro samotné v hlasování v místním referendu lze chápat tak, že s postupným rozvojem svéprávnosti u dospívajícího jedince dochází k tomu, že v 15 letech již je schopen hodnotit veřejné dění ve svém okolí a dávat najevo svůj názor v rámci obecní komunity, nicméně v případě podpory iniciativy se nejedná o tak závažný krok, aby bylo třeba plné svéprávnosti nabývané zletilostí.

Ve Finsku je zajímavostí i poměrně široký okruh oprávněných osob, kdy se referenda mohou účastnit i občané obce se státním občanstvím jiného státu EU, Norska či Islandu.

**Tabulka č. 12: Věk potřebný pro získání aktivního volebního práva
v místním referendu**

Stát	Věk
Česko	18
Slovensko	18
Maďarsko	
Slovinsko	18
Itálie	
Francie	18
Belgie	16
Španělsko	18
Dánsko	18
Norsko	
Švédsko	18
Finsko	18

Spolková země Rakouska	Věk
Burgenland	16

6.9 Volební orgány

Ve většině států Evropy jsou orgánem realizujícím místní referendum volební komise, ve spolkových zemích Rakouska se však jedná o tzv. obecní volební úřad (něm. *Gemeindewahlbehörde*). Jinak je řešení v principu obdobné. Většina států rozlišuje mezi celoobecní a okrskovou komisí obdobně jako česká právní úprava.

Výjimku můžeme najít v Polsku, kde vyjma územní komise a okrskových volebních komisí působí v případě statutárních měst ještě komise městská. Specialitou pak je belgický případ. V Belgii totiž může existovat za určitých okolností i speciální komise sčítací. Zřízena musí být v obcích s více než pěti tisíci obyvateli a skládá se z prezidenta a tajemníka komise, čtyř komisařů a čtyř náhradních komisařů.

Co se nominací do volební komise týče, obdobné řešení jako v České republice nalezneme v sousedním Polsku. Tamní úprava uvádí, že do územní i obvodní volební komise za sebe mohou nominovat jednoho člena výkonný orgán obce i iniciátor referenda. Nominovaný člen obvodní komise pak má možnost být přítomen při všech úkonech prováděných volební komisí a vznášet připomínky. Polská úprava se od české nicméně liší v počtu členů jednotlivých komisí.

Tabulka č. 13: Volební orgány v místním referendu

Stát	Názvy volebních orgánů referenda
Česko	místní, okrsková volební komise
Slovensko	
Polsko	územní, okrsková, popř. městská volební komise
Maďarsko	územní, místní volební komise
Slovinsko	státní, okresní, obvodní volební komise
Itálie	
Francie	

Belgie	ústřední, okrsková, popř. sčítací komise
Španělsko	
Dánsko	volební komise, volební manažeri
Norsko	
Švédsko	volební komise
Finsko	ústřední, okrsková

7 Závěr

Základním cílem této diplomové práce bylo uvedení a rozebrání právní úpravy institutu místního referenda s příklady z praxe ve vybraných státech Evropy.

V českém jazyce doposud nebyla publikována žádná práce, která by se souhrnně a podrobně věnovala místnímu referendu napříč celou Evropou. Na počátku tak nebylo snadné zjistit již pouhé označení místního referenda v jednotlivých státech. Tvorba této práce si vyžádala především důkladnou rešerši a poté shromáždění právních předpisů souvisejících s tématem v jednotlivých právních řádech. Na základě toho bylo možno doplnit informace z odborných článků a vyhledat příklady či statistiky z praxe. Po rozboru právní úpravy i statistik bylo provedeno srovnání jednotlivých vnitrostátních právních úprav, které nabízí ucelený náhled na úpravu. Bohužel nebylo možno s ohledem na rozsah práce obsáhnout veškeré státy Evropy, přesto je snad práce věnována reprezentativnímu vzorku 13 unitárních a 2 federativních států.

Z provedeného srovnání je patrné, že institut místního referenda se ujal v uplynulých 40 letech ve většině pozorovaných států. Na rozdíl od české úpravy se ve většině případů jedná o referenda poradní, ač je často možnost jej vyvolat peticí či lidovou iniciativou. Samotné vyhlášení nicméně ve většině případů zůstává na zastupitelstvu obce. Je patrné, že česká úprava se tak příliš neodlišuje od průměru a současně nabízí v rámci Evropy ne zcela běžnou možnost občanů za určitých okolností závazně přímo ovlivňovat dění ve své obci.

Ač se právní úprava ve většině států v detailech liší, je faktem, že principy, na kterých tamní místní referenda stojí, zůstávají obdobné. Odlišnosti lze pozorovat především ve způsobu a podrobnosti právní úpravy, v okruzích témat, kterým se může či nesmí místní referendum věnovat, a dále v procesních záležitostech. V řadě států můžeme nalézt obligatorně vyhlášená místní referenda související často se změnou území obce, v případě Francie je pak zajímavým příkladem místní referendum v záležitostech územního plánování, které svojí úpravou předcházelo i tamní obecné místní referendum.

Přestože je místní referendum institutem rozšířeným v podstatě v celé Evropě (i mimo EU), zůstává netknuto evropským právem. Otázkou, která na závěr této práce zůstává, je otázka, zda by harmonizace základních pravidel místních referend pro zajištění

jednotného základu ve všech zemích EU nebyla ku prospěchu fungování místních samospráv a podpory občanských práv jejich obyvatel stejně jako rovnoměrného zvýšení úrovně demokracie v Evropě.

Seznam zkratek

český zákon o místním referendu	zákon č. 22/2004 Sb., o místním referendu
polský zákon o místním referendu	ustawa z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym
slovenské obecní zřízení	zákon č. 369/1990 Zb., o obecnom zriadení
B-VG	Bundes-Verfassungsgesetz (viz s. 27)
VBefrG	Volksbefragungsgesetz 1989 (viz s. 21)
NÖ GO 1973	NÖ Gemeindeordnung 1973 (viz s. 23)
NÖ STROG	NÖ Stadtrechtsorganisationsgesetz (viz s. 26)
OÖ GO	Oö. Gemeindeordnung (viz s. 29)
BGO	Burgenländische Gemeindeordnung 2003 (viz s. 35)
BGVG	Rechtsvorschrift für Burgenländisches Gemeindevolksrechtegesetz (viz s. 35)
Vídeňské městské zřízení	Landesrecht konsolidiert Wien: Gesamte Rechtsvorschrift für Wiener Stadtverfassung (viz s. 41)
Polské obecní zřízení	Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o samorządzie gminnym (viz s. 43)
Polský zákon o místním referendu	Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym (viz s. 43)
Maďarský zákon o místním referendu	2013. évi CCXXXVIII. törvény a népszavazás kezdeményezéséről, az európai polgári kezdeményezésről,

	valamint a népszavazási eljárásról (viz s. 54)
ZRLI	Zakon o referendumu in o ljudski iniciativi (viz s. 62)
ZMS	Zakon o lokalni samoupravi (viz s. 61)
Bavorské obecní zřízení	Gemeindeordnung für den Freistaat Bayern (viz s. 71)
Belgické obecní zřízení	Loi complétant la nouvelle loi communale par des dispositions relatives à la consultation popul"aire communale (viz s. 77)
Belgická královská vyhláška o místním referendu	Arrêté royal fixant les dispositions particulières relatives à la procédure d'organisation d'une consultation populaire communale (viz s. 77)
LBRL	de Bases del régimen Local (viz s. 81)
Dánské obecní zřízení	Bekendtgørelse af lov om kommunernes styrelse (viz s. 86)
Dánský zákon o obecních volbách	Lov om kommunale og regionale valg (viz s. 86)
Norské obecní zřízení	Lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven) (viz s. 90)
KomL	Komunallag (2017:725) (viz s. 91)
Švédský zákon o místním referendu	Lag om kommunala folkomröstningar (viz s. 93)
Finské obecní zřízení	Kuntalaki (viz s. 98)
Finský procesní zákon	Laki neuvoa-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä (viz s. 99)

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Mapa spolkových států Rakouska	22
Obrázek č. 2: Přehled místních referend na mapě severní Evropy	85

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Místní referenda ve Švédsku v letech 2011 až 2013 a jejich cena	95
Tabulka č. 2: Četnost referend ve Finsku v období let 1991 až 2019 podle tématu.....	104
Tabulka č. 3: Přehled všech referend konaných ve Finsku v letech 1991 až 2019	105
Tabulka č. 4: Výsledek místních referend konaných na Ålandech v roce 2018.....	107
Tabulka č. 5: Přehled názvu označujících místní referendum v daných státech	109
Tabulka č. 6: Rok zakotvení institutu místního referenda	110
Tabulka č. 7: Způsob právní úpravy místních referend	111
Tabulka č. 8: Míra obecnosti zákonné úpravy	112
Tabulka č. 9: Možnosti vyvolání místních referend	113
Tabulka č. 10: Možnost závaznosti místního referenda pro obecní samosprávu a její podmínky	116
Tabulka č. 11: Podmínky platnosti místních referend	117
Tabulka č. 12: Věk potřebný pro získání aktivního volebního práva v místním referendu	119
Tabulka č. 13: Volební orgány v místním referendu	120

Seznam grafů

Graf č. 1:	Nutný výsledek referenda pro jeho závaznost při dané účasti.....	14
Graf č. 2:	Témata referend ve Švédsku mezi roky 2011 a 2013.....	96
Graf č. 3:	Počet obyvatel zmíněných švédských obcí.....	97
Graf č. 4:	Náklady na referendum na jednoho občana zmíněných švédských obcí..	98
Graf č. 5:	Četnost referend podle roku konání.....	102
Graf č. 6:	Četnost referend podle desetiletí konání.....	102
Graf č. 7:	Četnost referend podle roku nikoliv podle obce, ale podle položené otázky	103

Seznam literatury

1. BARTÁKOVÁ, Petra. *Referenda ve vybraných zemích: Srovnávací studie č. 1.178*. Praha: Parlamentní institut, 2006. ISSN 2533-4131.
2. DOLNICKI, Bogdan. *Ustawa o samorządzie gminnym. Komentarz. 2*. Wolters Kluwer, 2018. ISBN 9788381244473.
3. ŠPOK, Radomír. *Místní referenda v České republice a ve vybraných zemích Evropské unie*. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2006, 95 s. ISBN 80-86993-01-9. Kapitola Situace v Horním Rakousku. Dostupné také z: <https://adoc.tips/institut-pro-evropskou-politiku-europeum.html>
4. JURECZKO, Jerzy. *Referenda odwoławcze organów wykonawczych w Polsce w latach 2006–2017. Realny wpływ czy fikcja? Analiza wybranych przypadków*. Acta Politica Polonica [online]. Uniwersytet Szczeciński, Wydział Humanistyczny, 2017, 4(42) [cit. 2020-08-24]. DOI: 10.18276/ap.2017.42-05. Dostupné z: <https://wnus.edu.pl/ap/file/article/download/14155.pdf> (polsky)
5. PÁLLINGER, Zoltán Tibor. *The Uses of Direct Democracy in Hungary: Paper presented at the ECPR 2016 Generals Conference Section 16, Panel P097: Direct Democracy and Online Political Participation*. [online]. Budapešť: Andrassy University Budapest [cit. 2020-08-24]. Dostupné z: <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/11c8c2a5-7a7a-4669-bb50-03a2b8395fb7.pdf> (anglicky)
6. NEŽMAH, B. (2020). *Direct democracy in Slovenia – poor practice at the local level*. [online] [cit. 2020-02-20] Dostupné z: https://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-3-531-92898-2_15. ISBN 978-3-531-92898-2. https://doi.org/10.1007/978-3-531-92898-2_15 VS Verlag für Sozialwissenschaften, s. 245. (anglicky)
7. ŽUBER, Bruna a Igor KAUČIČ. *Referendum Challenges in the Republic of Slovenia*. *Białostockie Studia Prawnicze* [online]. 2019, 24(1), 137-150 [cit. 2020-08-25]. DOI: 10.15290/bsp.2019.24.01.10. ISSN 16897404. Dostupné z: <https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/handle/11320/7859> (anglicky)
8. JÜPTNER, Petr, Martin POLINEC a Kamil ŠVEC. *Evropská lokální politika*. Praha: Petr Jüptner ve spolupráci s Institutem politologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, 2007. ISBN 978-80-254-1187-2.

9. GAUDIN, Thibault, Vincent JACQUET, Jean-Benoît PILET, Min REUCHAMPS a Thibault GAUDIN. Consultation populaire et référendum en Belgique. *Courrier hebdomadaire du CRISP* [online]. 2018, n° 2390-2391(25) [cit. 2020-08-25]. DOI: 10.3917/cris.2390.0005. ISSN 0008-9664. Dostupné z: <http://www.cairn.info/revue-courrier-hebdomadaire-du-crisp-2018-25-page-5.htm?ref=doi> (francouzsky)
10. WALLIN, Gunnar. *Direkt demokrati: det kommunala experimentalfältet*. Stockholm: Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet, 2007. ISBN 9789171553607. Dostupné také z: https://books.google.cz/books/about/Direkt_demokrati.html?id=z-40NQAACAAJ&redir_esc=y (švédsky)
11. JUNGAR, Ann-Cathrine. *Det reformerade folkinitiativet: ERFARENHETER 2011-2013*. Sveriges Kommuner och Landsting, 2013-12-12. ISBN 978-91-7585-011-5. Dostupné také z: <https://webbutik.skr.se/sv/artiklar/det-reformerade-folkinitiativet.html> (švédsky)
12. RIEGEL, Filip. PLATNOST A ZÁVAZNOST ROZHODNUTÍ V MÍSTNÍM REFERENDUVE SVĚTLE ZKUŠENOSTÍ Z PRAXE [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2008/files/pdf/sprava/rigel_filip.pdf
13. SLOBODA, Dušan, Ondrej DOSTÁL a Ivan KUHN. Zhromaždenia obyvateľov obce a miestne referendá [online]. Bratislava: Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, 2013 [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: http://samosprava.institute.sk/sites/default/files/studie/a6_zhromazdenia_obyvateľov_obce_a_miestne_referenda.pdf (slovensky)
14. VOLOCHOVÁ, Jana. Zhromaždenie obyvateľov obce – efektívna forma uskutočňovania obecnej samosprávy v Slovenskej republike? [online]. Bratislava: Comenius, 2019 [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://comenius.flaw.uniba.sk/index.php/kategorie/verejna-sprava/53-zhromazdenie-obyvateľov-obce-efektivna-forma-uskutocnovania-obecnej-samospravy-v-slovenskej-republike> (slovensky)

Seznam elektronických zdrojů

15. Občanské aktivity. Ministerstvo vnitra ČR [online]. Praha: MVČR, 2020 [cit. 2020-08-14]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obcanske-aktivity-118893.aspx> (česky)
16. *Miestne referendum a všeobecne záväzné nariadenie o jeho organizovaní* [online]. Žilina: Poradca podnikateľa [cit. 2020-08-14]. Dostupné z: <https://www.vssr.sk/clanok-z-titulky/miestne-referendum-a-vseobecne-zavazne-nariadenie-o-jeho-organizovani-2019-10.htm> (slovensky)
17. Volksbefragung. *Oesterreich.gv.at* [online]. Wien [cit. 2020-06-21]. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/leben_in_oesterreich/buergerbeteiligung_direkte_demokratie/Seite.320410.html (německy)
18. Volksabstimmung. *Oesterreich.gv.at* [online]. Wien [cit. 2020-06-21]. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/leben_in_oesterreich/buergerbeteiligung_direkte_demokratie/Seite.320411.html (německy)
19. Volksbeheren. *Oesterreich.gv.at* [online]. Wien [cit. 2020-06-21]. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/leben_in_oesterreich/buergerbeteiligung_direkte_demokratie/2.html (německy)
20. Volksabstimmungen. *Bundesministerium Inneres*. [online]. Wien [cit. 2020-06-21]. Dostupné z: <https://www.bmi.gv.at/410/> (německy)
21. Lower Austria, Austria, local Agenda (setting) initiative [PAX] - Initiativrecht. *The navigator to direct democracy* [online]. [cit. 2020-08-21]. Dostupné z: https://www.direct-democracy-navigator.org/legal_designs/lower-austria-austria-local-agenda-setting-initiative-pax-initiativrecht (anglicky)
22. Lower Austria, Austria, local Plebiscite [ATP] - Volksbefragung. *The navigator to direct democracy* [online]. [cit. 2020-06-21]. Dostupné z: https://www.direct-democracy-navigator.org/legal_designs/lower-austria-austria-local-plebiscite-atp-volksbefragung (anglicky)
23. Lower Austria, Austria, local Agenda (setting) initiative [PAX] - Initiativantrag (Cities). *The navigator to direct democracy* [online]. [cit. 2020-06-21]. Dostupné z: https://www.direct-democracy-navigator.org/legal_designs/lower-austria-austria-local-agenda-setting-initiative-pax-initiativantrag-cities (anglicky)

24. Lower Austria, Austria, local Popular or citizens initiative [PCI] - Bürgerbefragung (Cities). *The navigator to direct democracy* [online]. [cit. 2020-06-21]. Dostupné z: https://www.direct-democracy-navigator.org/legal_designs/lower-austria-austria-local-popular-or-citizens-initiative-pci-burgerbefragung-cities (anglicky)
25. Upper Austria, Austria, local Plebiscite [ATP] - Volksbefragung. *The navigator to direct democracy* [online]. [cit. 2020-08-24]. Dostupné z: https://www.direct-democracy-navigator.org/legal_designs/upper-austria-austria-local-plebiscite-atp-volksbefragung (anglicky)
26. *Informace o možnosti zavedení přímé volby starostů v ČR* [online]. MVČR, 2011 [cit. 2020-08-24]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/odk2/clanek/informace-o-moznosti-zavedeni-prime-volby-starostu-v-cr.aspx> (česky)
27. *Legal Designs*. *The navigator to direct democracy* [online]. [cit. 2020-08-24]. Dostupné z: https://www.direct-democracy-navigator.org/legal_designs?query=Burgenland%2C+Austria (německy)
28. *Vienna, Austria, local Plebiscite [ATP] - Volksbefragung*. *The navigator to direct democracy* [online]. [cit. 2020-08-24]. Dostupné z: https://www.direct-democracy-navigator.org/legal_designs/vienna-austria-local-plebiscite-atp-volksbefragung (anglicky)
29. *Referenda lokalne: Podstawowe problemy i propozycje zmian przedstawione w projekcie ustawy o współdziałaniu w samorządzie terytorialnym na rzecz rozwoju lokalnego i regionalnego oraz o zmianie niektórych ustaw* [online]. 2013 [cit. 2020-08-24]. Dostupné z: https://www.prezydent.pl/gfx/prezydent/userfiles2/files/2013_pliki_rozne/raport_referenda/referenda_lokalne_raport_kprp_20130925_131447.pdf
30. *Referenda odwoławcze w kadencji 2014 – 2018*. Referendum lokalne [online]. [cit. 2020-08-24]. Dostupné z: <http://referendumlokalne.pl/referenda-w-kadencji-2014-2018/>
31. *KISOKOS: Helyi népszavazásról*. TASZ [online]. 2018 [cit. 2020-08-24]. Dostupné z: <https://tasz.hu/cikkek/helyi-nepszavazas-1x1>
32. *Local referendum on ‘Budapest party district’ opening hours not valid*. Daily News Hungary. 2018-02-19. [cit. 2020-06-20] Dostupné také z:

- <https://dailynewshungary.com/local-referendum-budapest-party-district-opening-hours-not-valid/> (anglicky)
33. Volksentscheid in Deutschland. *Jura Forum Lexikon* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.juraforum.de/lexikon/volksentscheid> (německy)
34. Übersicht über durchgeführte Volksentscheide in Brandenburg. Land Brandenburg [online]. *Wahlen Brandenburg*, 2020 [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://wahlen.brandenburg.de/wahlen/de/volksgesetzgebung/uebersicht-volksentscheide-in-brandenburg/> (německy)
35. WEFING, Heinrich. Manche mögen's einfach. *Zeit Online* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.zeit.de/2016/43/volksabstimmungen-buerger-direkte-demokratie> (německy)
36. Jak napravit chyby politiků? Němci chtějí referendum. *Týden.cz* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/jak-napravit-chyby-politiku-nemci-chteji-referendum_402100.html (německy)
37. En quoi consiste le référendum local ? *Republique Francaise, Vie publique* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.vie-publique.fr/fiches/20178-referendum-local-definition-et-modalites> (francouzsky)
38. Le référendum local. *Collectivites-locales.gouv.fr* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.collectivites-locales.gouv.fr/referendum-local>
39. Qu'est-ce qu'une consultation locale ? *Republique Francaise, Vie publique* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.vie-publique.fr/fiches/20180-la-consultation-locale-fondements-et-modalites> (francouzsky)
40. Qu'est-ce que la consultation locale sur les projets environnementaux ? *Republique Francaise, Vie publique* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.vie-publique.fr/fiches/20187-la-consultation-locale-sur-les-projets-environnementaux> (francouzsky)
41. Belgium, local Plebiscite [ATP]. *The navigator to direct democracy* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: https://www.direct-democracy-navigator.org/legal_designs/belgium-local-plebiscite-atp (anglicky)
42. LE REFERENDUM COMMUNAL: SERVICE DES AFFAIRES EUROPEENNES (Septembre 2002). *Sénat* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: https://www.senat.fr/lc/lc111/lc111_mono.html (francouzsky)

43. Bindende kommunale folkeafstemninger. *Social og ingerigsministeriet* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://valg.sim.dk/valg/bindende-kommunale-folkeafstemninger/> (dánsky)
44. Orientering om indførelse af mulighed for at udskrive bindende kommunale folkeafstemninger. *Ekonomi og ingerigsministeriet* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://valg.sim.dk/media/20389/orienteringsbrev-af-8-august-2018-til-samtlige-kommunalbestyrelser-om-indfoerelse-af-mulighed-for-at-udskrive-bindende-kommunale-folkeafstemninger.pdf> (dánsky)
45. Kommunale og regionale valg. *Social og ingerigsministeriet* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://valg.sim.dk/valg/kommunale-og-regionale-valg/> (dánsky)
46. Vad är folkinitiativ? *Folkinitiativ.se* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.folkinitiativ.se/folkinitiativ-sa-funkar-det/> (švédsky)
47. Kommunal folkomröstning mellan valen. *Valmyndigheten* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.val.se/download/18.20a88e661721ad9571effb/1592218913440/manual-folkomrostning-mellan-val-770-utg10.pdf> (švédsky)
48. Förstärkt folkinitiativ och folkomröstningar. *Sveriges Kommuner och Regioner* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://skr.se/demokratiledningstyrning/valmaktfordelning/forstarktfolkinitiativfolkomrostning.367.html> (švédsky)
49. Kunnallinen kansanäänestys. *Vaalit Val* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://vaalit.fi/kunnallinen-kansanaanestys> (finsky)
50. KUNNALLISET KANSANÄÄNESTYKSET [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://vaalit.fi/documents/5430845/6499185/Luettelo+kunnallisista+kansan%C3%A4%C3%A4nestyksist%C3%A4+14.10.2019/f306d493-3221-aace-3d5b-a800594772f8/Luettelo+kunnallisista+kansan%C3%A4%C3%A4nestyksist%C3%A4+14.10.2019.pdf> (finsky)
51. Kommunala folkomröstningar 2018. *Alands statistik- och utredningsbyrå* [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.asub.ax/sv/statistik/kommunala-folkomrostningar-2018> (švédsky)

Seznam právních předpisů

Česká republika

1. ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 298/1992 Sb., zákon České národní rady o volbách do zastupitelstev v obcích a o místním referendu. In: Sbíрка zákonů. Praha, 1992, částka 62. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=298&r=1992>
2. ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí. In: Sbíрка zákonů. Praha, 2001, částka 178. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=491&r=2001>
3. ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích. In: Sbíрка zákonů. Praha, 2000, částka 38. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=128&r=2000>

Slovenská republika

4. SLOVENSKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 460/1992 Zb., ústava Slovenskej republiky. In: *Sbíрка zákonov*. Bratislava, 1992, částka 92. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-460> (slovensky)

Spolková republika Rakousko

5. RAKOUSKO. NÖ Landesverfassung 1979 - NÖ LV 1979. In: *LGBl.* 1979. Dostupné také z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrNO&Gesetzesnummer=20000038> (německy)
6. RAKOUSKO. Dolnorakouský zákon ze dne 9. října 1973, Gesamte Rechtsvorschrift für NÖ Gemeindeordnung 1973 (NÖ GO 1973). [cit. 2020-06-02]. In: Wien: Bundesministerium für Digitalisierung und Wirtschaftsstandort, LGBl 1000-00. Dostupné také z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrNO&Gesetzesnummer=20000105>. (německy)

7. RAKOUSKO. NÖ Stadtrechtsorganisationsgesetz (NÖ STROG). [cit. 2020-06-02]. In: *LGBl.*. číslo 1026-0. Dostupné také z:
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrNO&Gesetzesnummer=20000300> (německy)
8. RAKOUSKO. Gesamte Rechtsvorschrift für NÖ Gemeinderatswahlordnung 1994. Dostupné také z:
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138>. (německy)
9. RAKOUSKO. Dolnorakouský zákon č. 99/99 ze dne 16. září 1999, Gesamte Rechtsvorschrift für NÖ Stadtrechtsorganisationsgesetz (NÖ STROG). [cit. 2020-06-02]. In: Wien: Bundesministerium für Digitalisierung und Wirtschaftsstandort, *LGBl* 1026-00. Dostupné také z:
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrNO&Gesetzesnummer=20000300>. (německy)
10. RAKOUSKO. *Reichs-, Staats- und Bundesgesetzblatt 1848 - 1940*. [cit. 2020-08-24]. In: . Wien. Dostupné také z:
https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=BgblAlt&Dokumentnummer=bgb1930_0001_00001 (německy)
11. RAKOUSKO. Zákon č. 1/1930 ze dne 2. ledna 1930, Gesamte Rechtsvorschrift für Bundes-Verfassungsgesetz (B-VG). [cit. 2020-06-02]. In: Wien: Bundesministerium für Digitalisierung und Wirtschaftsstandort, *BGBl*. 1/1930. Dostupné také z:
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138>. (německy)
12. RAKOUSKO. Oö. Gemeindeordnung 1990 (Oö. GemO 1990). [cit. 2020-08-24]. In *LGBl.Nr.* 91/1990. Dostupné také z:
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrOO&Gesetzesnummer=10000288> (německy)
13. RAKOUSKO. Landesgesetz vom 4. Juli 1996 über die Wahl der Mitglieder des Gemeinderates und des Bürgermeisters (Oö. Kommunalwahlordnung). [cit. 2020-08-24]. In *LGBl.Nr.* 81/1996. Dostupné také z:
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LROO&Gesetzesnummer=10000481> (německy)

14. RAKOUSKO. Landesrecht konsolidiert Burgenland: Gesamte Rechtsvorschrift für Burgenländisches Volksbefragungsgesetz, Fassung vom 24.08.2020. [cit. 2020-08-24]. In LGBL. 45/1981. Dostupné také z:
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrBgld&Gesetzesnummer=10000146> (německy)
15. RAKOUSKO. Landesrecht konsolidiert Burgenland: Gesamte Rechtsvorschrift für Burgenländische Gemeindeordnung 2003, Fassung vom 24.08.2020. [cit. 2020-08-24]. In LGBL. 55/2003. Dostupné také z:
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrBgld&Gesetzesnummer=20000221> (německy)
16. RAKOUSKO. Landesrecht konsolidiert Burgenland: Gesamte Rechtsvorschrift für Burgenländisches Gemeindevolksrechtegesetz, Fassung vom 24.08.2020. [cit. 2020-08-24]. In LGBL. 55/1988. Dostupné také z:
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrBgld&Gesetzesnummer=10000208> (německy)
17. RAKOUSKO. § 17 Landesrecht konsolidiert Burgenland: Gesamte Rechtsvorschrift für Gemeindewahlordnung 1992, Fassung vom 24.08.2020. [cit. 2020-08-24]. In LGBL 54/1992. Dostupné také z:
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrBgld&Gesetzesnummer=10000304> (německy)
18. RAKOUSKO. Landesrecht konsolidiert Wien: Gesamte Rechtsvorschrift für Wiener Stadtverfassung, Fassung vom 24.08.2020. [cit. 2020-08-24]. In LGBL. 28/1968. Dostupné také z:
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrW&Gesetzesnummer=20000308> (německy)
19. RAKOUSKO. Landesrecht konsolidiert Wien: Gesamte Rechtsvorschrift für Wiener Volksbefragungsgesetz, Fassung vom 24.08.2020. [cit. 2020-08-24]. In LGBL. 05/1980. Dostupné také z:
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrW&Gesetzesnummer=20000325> (německy)

Polská republika

20. POLSKO. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r.* [cit. 2020-06-15].
Dostępne také z:
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970780483> (polsky)
21. POLSKO. *Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o samorządzie gminnym.* [cit. 2020-06-15]. Dostępne také z:
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190000506> (polsky)
22. POLSKO. *Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 4 kwietnia 2019 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o referendum lokalnym.* [cit. 2020-06-15]. Dostępne také z:
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190000741> (polsky)
23. POLSKO. *Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy.* [cit. 2020-06-15].
Dostępne také z:
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20110210112/U/D20110112Lj.pdf> (polsky)

Maďarská republika

24. MAĎARSKO. *2013. évi CCXXXVIII. törvény a népszavazás kezdeményezéséről, az európai polgári kezdeményezésről, valamint a népszavazási eljárásról.* [cit. 2020-06-20]. Dostępne také z: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300238.tv>
(maďarsky)
25. MAĎARSKO. *Act CCXXXVIII of 2013 on Initiating Referendums, the European Citizens' Initiative and Referendum Procedure.* [cit. 2020-06-20]. Dostępne také z:
https://www.legislationline.org/download/id/7685/file/Hungary_Act_referendums_2013_en.pdf (anglicky)

Slovinská republika

26. SLOVINSKO. *Stališča in sklepi Skupščine Republike Slovenije ob izteku trimesečnega moratorija za nadaljnje uresničevanje osamosvojitvenih aktov Skupščine Republike Slovenije z dne 25. junija 1991, predpisanega z „Brionsko deklaracijo“, z dne 7. julija 1991.* Uradni list Republike Slovenije [pdf]. 1991-10-02 [cit. 2020-06-15]. [online]. ISSN 1318-0576. Dostupné z: https://www.uradni-list.si/_pdf/1991/Ur/u1991016.pdf (slovinsky)
27. SLOVINSKO. *Ustava Republike Slovenije (URS).* [cit. 2020-08-22]. Dostupné také z: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1> (slovinsky)
28. SLOVINSKO. *Zakon o lokalni samoupravi (ZLS).* [cit. 2020-08-22]. Dostupné také z: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO307> (slovinsky)
29. SLOVINSKO. *Zakon o referendumu in o ljudski iniciativi (ZRLI).* [cit. 2020-08-22]. Dostupné také z: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO324> (slovinsky)
30. SLOVINSKO. *Zakon o referendumu in o ljudski iniciativi (uradno prečišćeno besedilo) (ZRLI-UPB2).* [cit. 2020-08-22]. Dostupné také z: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/79177> (slovinsky)
31. SLOVINSKO. *Zakon o volitvah v državni zbor (ZVDZ).* [cit. 2020-08-22]. Dostupné také z: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO185> (slovinsky)

Italská republika

32. ITÁLIE. *LEGGE 8 giugno 1990, n. 142 Ordinamento delle autonomie locali.* [cit. 2020-08-22]. Dostupné také z: <http://www.comune.jesi.an.it/MV/leggi/1142-90.htm>

Spolková republika Německo

33. NĚMECKO. *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland.* [cit. 2020-08-22]. Dostupné také z: <https://www.btg-bestellservice.de/pdf/10060000.pdf>
34. NĚMECKO. *Gesetz zur Einführung des kommunalen Bürgerentscheids.* [cit. 2020-08-22]. Dostupné také z: <https://www.bayern.verfassungsgerichtshof.de/media/images/bayverfgh/8-vii-96.pdf>

35. NĚMECKO. *Gemeindeordnung für den Freistaat Bayern (Gemeindeordnung – GO) in der Fassung der Bekanntmachung vom 22. August 1998 (GVBl. S. 796)*. [cit. 2020-08-22]. Dostupné také z: https://www.jura.uni-wuerzburg.de/fileadmin/02160200/2019/BayGO_und_BayLKrO.pdf

Francouzská republika

36. FRANCIE. *Zákon ze 6. února 1992 „relative à l'administration territoriale de la République“*. [cit. 2020-08-22]. Dostupné také z: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=LEGITEXT000006078688> (francouzsky)
37. FRANCIE. *Loi organique relative au referendum local*. [cit. 2020-08-22]. Dostupné také z: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000428976&categorieLien=id> (francouzsky)
38. FRANCIE. *Code général des collectivités territoriales*. [cit. 2020-08-22]. Dostupné také z: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070633> (francouzsky)

Belgické království

39. BELGIE. *The Belgian Constitution*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: https://www.dekamer.be/kvvcr/pdf_sections/publications/constitution/GrondwetUK.pdf (anglicky)
40. BELGIE. *Loi complétant la nouvelle loi communale par des dispositions relatives à la consultation populaire communale*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: https://wallex.wallonie.be/contents/acts/9/9761/1.html?doc=7623&rev=6889-1473&anch=FR_6121924 (francouzsky)
41. BELGIE. *NOUVELLE LOI COMMUNALE (REGION DE BRUXELLES-CAPITALE)*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z:

https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=1988062435&table_name=loi (francouzsky)

42. BELGIE. *Arrêté royal fixant les dispositions particulières relatives à la procédure d'organisation d'une consultation populaire communale*. [cit. 2020-08-25].

Dostupné také z:

http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=1995041048&table_name=loi (francouzsky)

Španělské království

43. ŠPANĚLSKO. *Ley 7/1985, de 2 de abril, Reguladora de las Bases del Régimen Local*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z:

<https://www.boe.es/buscar/pdf/1985/BOE-A-1985-5392-consolidado.pdf>

(španělsky)

44. ŠPANĚLSKO. *Ley 7/1985, de 2 de abril, reguladora de las Bases del Régimen Local*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z:

http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/17-1985.t2.html (španělsky)

45. ŠPANĚLSKO. *CONSTITUCIÓN ESPAÑOLA*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z:

<https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionCASTELLANO.pdf>

(španělsky)

46. ŠPANĚLSKO. *Ley Orgánica 3/1980, de 22 de abril, del Consejo de Estado*. [cit.

2020-08-25]. Dostupné také z: <https://boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1980-8648>

(španělsky)

Dánské království

47. DÁNSKO. *Bekendtgørelse af lov om kommunernes styrelse*. [cit. 2020-08-25].

Dostupné také z: <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2018/1031> (dánsky)

48. *Bekendtgørelse om bedømmelse af stemmesedler afgivet til bindende kommunale folkeafstemninger (BEK nr. 97 af 28/01/2019)*

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=206574> (dánsky)

49. DÁNSKO. *Bekendtgørelse om optagelse på valglisten til bindende kommunale folkeafstemninger af statsborgere i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union, der er registreret i Udenrigsministeriets protokol (EU-diplomater m.fl.) (BEK nr. 98 af 28/01/2019)*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=206712> (dánsky)
50. DÁNSKO. *Bekendtgørelse om hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen (BEK nr. 1499 af 12/12/2019)* [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=205856> (dánsky)

Norské království

51. NORSKO. *Lov om endringer i valgloven og kommuneloven (tidlegrøyster, valobservasjon mv.)*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2009-05-08-26> (norsky)
52. NORSKO. *Lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven)*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: https://lovdata.no/dokument/NLO/lov/1992-09-25-107/KAPITTEL_9#%C2%A739a (norsky)
53. NORSKO. *Kommunallag (1977:179)*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: <https://lagen.nu/1977:179> (norsky)

Švédské království

54. ŠVÉDSKO. *Kommunallag (1991:900)*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kommunallag-1991900_sfs-1991-900 (švédsky)
55. ŠVÉDSKO. *Kommunallag (2017:725)*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kommunallag-2017725_sfs-2017-725 (švédsky)
56. ŠVÉDSKO. *Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: <https://lagen.nu/1974:152> (švédsky)
57. ŠVÉDSKO. *Lag (1994:692) om kommunala folkomröstningar*. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: <https://lagen.nu/1994:692> (švédsky)

Finská republika

58. FINSKO. *Kuntalaki*, 410/2015. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410> (finsky)
59. FINSKO. *Laki neuvoa-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä*, 656/1990. [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1990/19900656?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=656%2F1990> (finsky)
60. FINSKO. *Laki neuvoa-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä annetun lain muuttamisesta*, 716/1998 [cit. 2020-08-25]. Dostupné také z: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980716> (finsky)